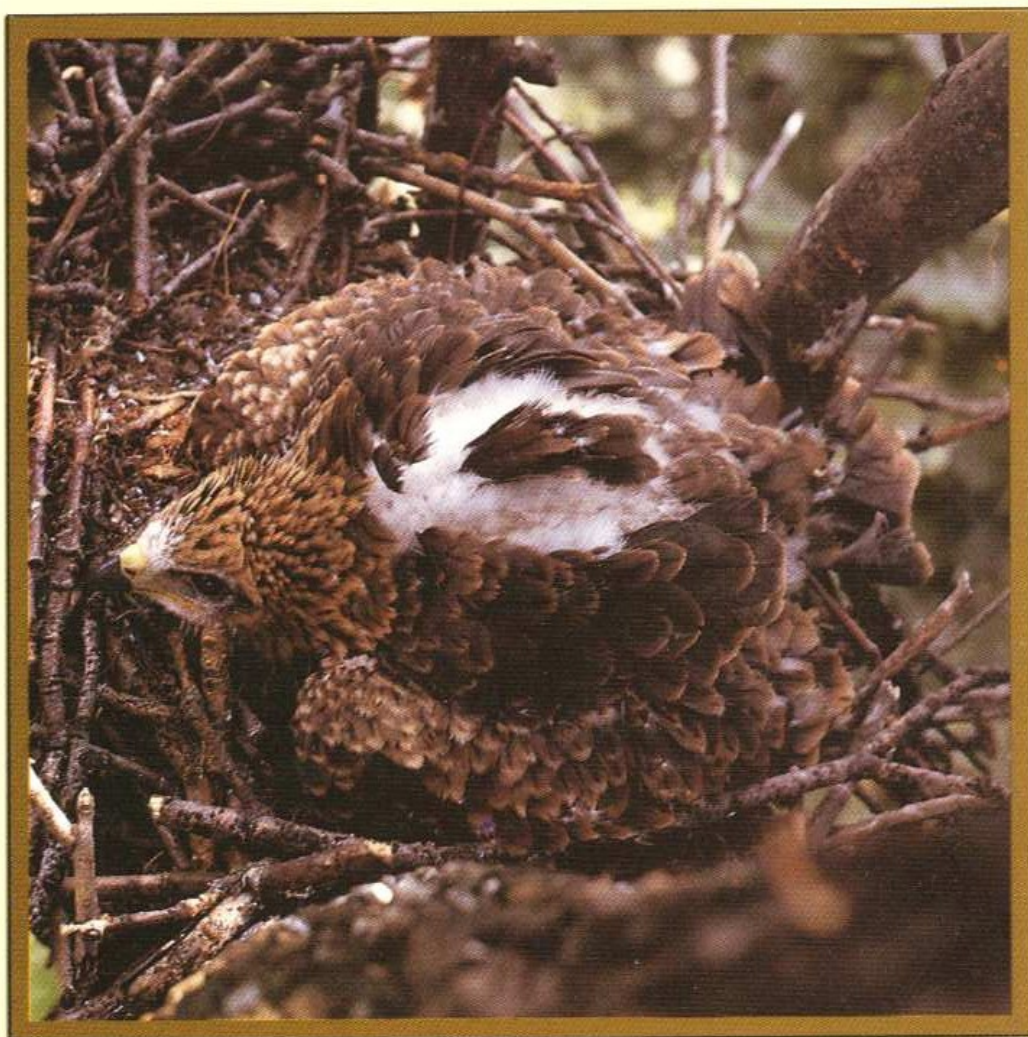

Acrocephalus

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

naslov uredništva
address of the editorial office 61000 Ljubljana, Langusova 10

urednik
editor Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170

uredniški svet
editorial council dr. Miha Adamič, Janez Gregori, dr. Matija Gogala,
dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev,
Andrej Sovinc, Dare Šere, Jana Vidic, dr. Andrej Župančič

oblikovalec
lay out Iztok Geister

tehnični urednik
technical editor Rudolf Tekavčič

lektor in prevajalec
revised and translated by Henrik Ciglič

tisk
print Tiskarna Tone Tomšič,
Ljubljana, Gregorčičeva 25 a

cena 7,5 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov
address 61000 Ljubljana, Langusova 10
tel. 061/262 017

predsednik
president Rudolf Tekavčič
61351 Brezovica, Poštna 15
tel. 061/653 506

podpredsednik
vicepresident dr. Andrej Župančič
61000 Ljubljana, Veselova 10
tel. 061/216 974

tajnik
secretary Peter Trontelj
61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27
tel. 061/575 732

blagajnik
treasurer Tomaž Jančar
61110 Ljubljana, Cesta v Kostanj 3
tel. 061/455 380

žiro račun 50100-620-133 05-1018116-2385287

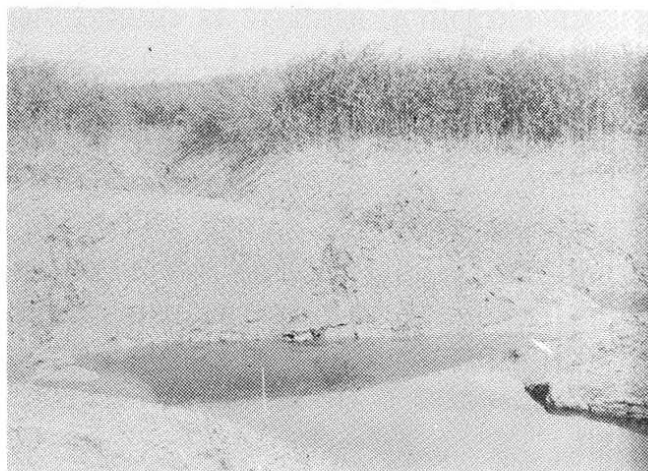
izvršilni odbor
executive board Andrej Bibič, Franc Bračko, Iztok Geister, Janez Gregori,
Tomaž Jančar, Franc Janžekovič, Kajetan Kravos, Bojan
Marčeta, dr. Sergej D. Matvejev, Miro Perušek, Slavko Polak,
Dare Šere, Rudolf Tekavčič, Tomi Trilar, Peter Trontelj,
Jana Vidic, dr. Andrej Župančič

letna članarina 20 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente,
5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove.

International Girobank No. 010-727001-179853/88

Namesto uvodnika Instead of editorial

3. avgusta 1990 sem na Cerkniškem jezeru obročkal ptice. Po pripovedovanju domačinov sem ob presihu jezera postal pozoren na ponirke, ki ostajajo v presahljih kotanjah. Ob pregledu teh požiralnikov sem v Zadnjem kraju na gornjem severovzhodnem delu polovil, in to s sakom, ki so jih imeli ribiči za odlov rib, več malih ponirkov *Tachybaptus ruficollis* (mlade in odrasle) in več mladih čopastih ponirkov *Podiceps cristatus*. Ob natančnejšem pregledu ponirkov sem opazil, da se dva precej razlikujeta od drugih in po progah na glavi in vratu ugotovil, da gre za rjavovrate ponirke *Podiceps grisegena*. Na spodnjem delu Zadnjega kraja je voda upadla na primerno raven za lov ponirkov naslednjega dne in tudi tokrat je bil med ponirki en primerek rjavovratega ponirka. Zaradi hitrega upadanja vode so se ponirki zbrali v teh blatnih kotanjah, toda zaradi velikega števila kotanj je bil pregled vseh nemogoč. Nepregledane presahle kotanje so bile

naslednji dan polne sledov lisic, ki so ponoči te ptiče lovile (najdeni so bili objedeni kadavri). Našel sem tudi različne vrste rac, med njimi mlade belooke race *Aythya nyroca*, ki so jih še prejšnji dan vodili starši. Vse ponirke z dovolj veliko nogo sem obročkal. Skupno mi je uspelo ujeti oseminštirideset (48) ponirkov, ki sem jih kasneje odnesel in izpustil v vodno strugo na jezeru.

VILI ŽGAVEC, Godovič 43/b, 65280 Idrija

Gnezdenje sivogrlega ponirka *Podiceps grisegena* na Cerkniskem jezeru

Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* breeding on Lake Cerknica

TOMAŽ JANČAR

UVOD

Sivogrli ponirek je takoj za zlatouhim *P. auritus* najmanj poznan predstavnik svojega rodu na Slovenskem. Glede na podatke iz literature ga sicer lahko štejemo za rednega preletnika in zimskega gosta, je pa skrajno maloštevilen. Pogostejši je edinole na severovzhodu republike in na obali, vendar je tudi tu mogoče opazovati posamezne primerke le občasno.

Zaradi skopih podatkov iz gnezdilne sezone v preteklosti je poročilo o gnezdenju sivogrlega ponirka na Cerkniskem jezeru še toliko bolj zanimivo in razveseljivo. V juliju 1990 sem na Leviščih opazoval vsaj dve zalegi.

V članku poleg podrobnega opisa odkritja podajam še oris razširjenosti v Evropi in citiram vse meni znane literaturne zabeležbe o opazovanju te vrste pri nas.

PREBIVALIŠČE IN GNEZDITEV

Gnezdi predvsem v nižinah do 100 m n.m. Rad ima manjše vodne površine do 3 ha, ki so precej zaraščene z vodnim rastlinjem. V primerjavi s čopastim *P. cristatus* ne potrebuje toliko rib in voda je lahko plitvejša, saj se navadno ne potaplja globlje od 2 m [4].

Gnezdilna sezona se začne med koncem aprila in začetkom junija. Vzredi eno zalego 4–5, redkeje 2–7 mladičev. Inkubacijska doba je 22–25 dni. Mladiči

se osamosvojijo, ko so stari 8–10 tednov [6]. Za starost, pri kateri mladi poletijo, je znan le en podatek [4], v tem primeru je šlo za več kot 72 dni.

RAZŠIRJENOST ...

Sivogrli ponirek je gnezdilec zmernih in hladnejših predelov holarktika – se pravi severne poloble. Pojavlja se v dveh izoliranih podvrstah. *P.g.grisegena* naseljuje Evropo in zahodno Azijo, *P.g.holboelli* pa severno Ameriko in vzhodno Azijo. Podvrsti se razlikujeta po velikosti: nominalna je malo manjša [4, 8].

... V EVROPI

V Evropi gnezdi sivogrli ponirek v njenem severovzhodnem delu. Jugoahodna meja areala se v grobem ujema s črto, ki povezuje Atene in Hamburg. O gnezditveni razširjenosti veliko povedo podatki o številu gnezdečih parov po posameznih deželah: Poljska 2000 parov [22], Estonija 120 parov, Danska 350–400, Finska 2000, nekdanja zahodna Nemčija (le dežela Schleswig-Holstein) 120 in Madžarska 50–60 parov [vse 4].

V drugih, predvsem nam bližjih državah pa je stanje takole:

ČEHOSLOVAŠKA: Posamezni pari neredno gnezdiijo (17). Redno je gnezdil v devetnajstem in do dvajsetih let v

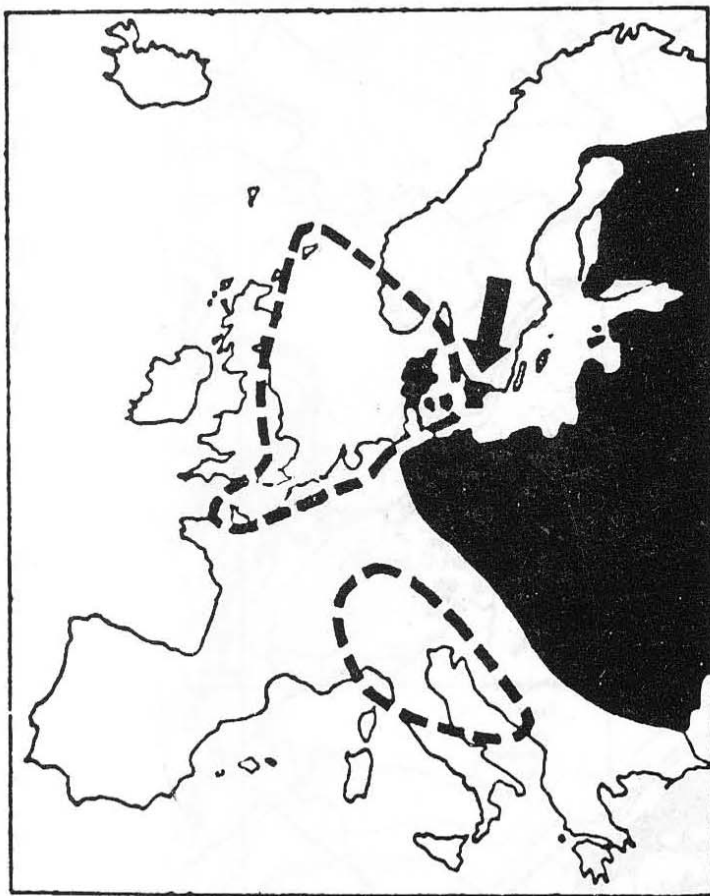
tem stoletju [4].

ŠVICA: Ne gnezdi, je pa reden preletnik in zimski gost [23].

AVSTRIJA: Na Nežiderskem jezeru in ob Donavi vzhodno od Dunaja je gnezdil v prvi polovici 19. stoletja [13]. V zadnjem času pa je zaslediti le nekaj sporadičnih gnezdenj: zadnje znano gnezdenje na Nežiderskem jezeru 1977, gnezditev pri Dunaju 1980 in še dve ne povsem zanesljivi poročili s Koroške – March 1961 in Langsee 1979 [1].

ITALIJA: Ni podatka o gnezdenju, je pa nekaj podatkov o opazovanju precej mladih primerkov v okoljih, primernih za gnezdenje (Beneška laguna, Lago Maggiore) [3].

JUGOSLAVIJA: V Vojvodini je maloštevilna in občasna gnezdilka nekaterih močvirij in ribnikov [11]. Za druge dele države imam le podatke iz kataloga

Slika 1: Razširjenost sivogrlega ponirka v Evropi (po Peterson etc.)

Fig. 1: Distribution of Red-necked Grebe in Europe (according to Peterson etc.)

jugoslovanske favne [10], ki ga navaja kot gnezdilca osrednje Hrvaške in Slavonije, Makedonije in kot možnega gnezdilca bosanske Posavine.

GRČIJA: Do izsušitve delte Nestosa je tam gnezdilo pribl. 10 parov, zdaj pa velja v Grčiji za izumrlega [4].

... IN PRI NAS

V Sloveniji, kot že rečeno, podatka o gnezdenju doslej ni bilo. Tudi podatkov o opazovanju ni zelo veliko. Najstarejše podatke sem našel pri Schiavuzziju (1883) [15], ki za Tržaško pravi: »Ta vrsta je običajna v jesenskih in zimskih mesecih. Nekateri priletijo že v avgustu in septembru, večinoma pa v oktobru in odidejo marca...«, za Sečoveljske soline pa: »Pogost od septembra in prek cele zime. Živi na rekah in kanalih...«. Za Schiavuzzijem ni nihče več zapisal, da je sivogrli ponirek v naših krajih pogost.

Schulz (1890), ki je delal kot preparator deželnega muzeja tedanje Kranjske, za »rujavovratnega« ponirka pravi, da je posamični preletnik [16].

Še manj optimističen je Reiser. V Ptičih Maribora [1925] (12) piše le o dveh primerkih, ki da ju hrani mariborski muzej, pa še za ta dva je samo verjetno, da izvirata iz obdelovanega območja.

V *Acrocephalusu* nanj naletimo šestkrat, od tega trikrat v rubriki iz ornitološke beležnice [9, 22 in 20]. Odrasel primerek v poletnem perju je bil opazovan 11. 4. 1986 na Gradiškem jezeru v Slovenskih goricah (Šere) [21] in 4. 7. 1989 na Bledu (Sovinc) [20]. Na Ljubljani pri Črni vasi je bil 4. in 5. 8. 1985 opažen mladosten ponirek na preletu (Šere) [21], na Bohinjskem jezeru pa še dva, odrasel in dorasel mladič (op. urednika), med 5. in 19. 8. 1981 (Magaj-

Slika 2: Topografski položaj gnezdečih sivogrlih ponirkov na Cerkniaškem jezeru
 Fig. 2: Topographical position of breeding Red-necked Grebes on Lake Cerknica

na) [9]. Ti podatki so tudi edini iz obdobja blizu gnezditve.

Med mnogimi temeljitimi popisi vrst, ki so jih razni avtorji pripravili za svoje opazovalne rajone – vsi vključujejo večje ali manjše vodne biotope – sivogrlega ponirka omenja le Sovinčev seznam ptic Drage pri Igu [18]. V prispevku o ZOAS [19] razberemo, da smo ga v obdobju štirih zim (1984/85–1987/88) opazovali v skupaj devetih kvadrantih: v sedmih le v eni zimi, v ostalih dveh pa v dveh zimah. Najizčrpnije podatke o tej vrsti pa najdemo v Bibičevem članku o pticah vodnih zbiralnikov severovzhodne Slovenije [2]: v petih zimah je bil med 243 terenskimi obhodi opazovan 19-krat.

In kaj pravi ZOAS, ki je še v pripravi? Po teh podatkih A. Sovinca (ustno) je reden, vendar maloštevilen gost. Pozimi je redno opažen predvsem na štajerskih vodnih zbiralnikih, posebno na Ptujskem jezeru, in ob obali, kjer pa ni bil opažen vsako zimo. V obdobju 1979/80 do 1989/90 je bil pozimi drugod v Sloveniji opažen le dvakrat.

OPIS ODKRITJA

O pticah Cerknškega jezera je pisal J. Gregori [5], vendar pa v svojem prispevku, ki obsega opazovanja med letoma 1966 in 1978, te vrste ne omenja.

Sam sem sivogrlega ponirka pred tem opazoval le enkrat, in to prav na Cerknškem jezeru. Bil je 22. 9. 1989 pri Goričici, ko smo med izletom Nemške ornitološke zveze opazovali 2 primerka.

Letošnjo gnezditve te vrste na Leviščih sem odkril povsem po naključju med dvodnevni potepom po Cerknškem jezeru. 15. 7. 1990 je bilo čudovito jutro z bleščeče umito pokrajino. Zgodaj jutraj sem se ustavil pri vasi Otok in

se vzpel na grič severno od vasi, od koder se odpira lep razgled na Levišča.

Kadarkoli sem v teh krajih, če se le da, ne zamudim obiska Levišč, kajti to je eden redkih predelov Cerknškega jezera, koder se voda zadrži večji del leta. Po moji grobi oceni gre za hektar vodne površine, ki je izmenoma zaraščena s trstom ali pa odprta. Levišča so požiralniki, ki vodo dobivajo iz izvira Trsenec ob vznožju Javornikov [14].

Tudi tokrat je bilo na Leviščih živahno. Videti je bilo več lisk *Fulica atra*, čopastih črnih *Aythya fuligula*, mlakaric *Anas platyrhynchos* in čopastih ponirkov *Podiceps cristatus*. Lahko mi verjamete, da mi je srce hitreje udarjalo, ko sem opazil, da ima eden izmed ponirkov prekrasen rdečerjav vrat in belo grlo – se pravi, da je šlo za sivogrlega ponirka – in to prav tisti, ob katerem sta plavala dva mladička. Mlada sta merila približno tretjino odraslega, se pravi še zelo mlada, veliko premlada, da bi lahko od kod priletela.

Kasneje se je izkazalo, da oni trije sivogri ponirki niso edini. Najprej se je prikazal eden od staršev, ki je prvemu prinesel precej veliko ribo. Zanimivo je bilo, da je bil ta drugi od staršev opazno manjši od prvega. Potlej je še večkrat za dalj časa odplaval in se vselej vrnil z ribo.

Čez čas sem v slabo preglednem jeziku odprte površine (na desni strani slike) odkril še eno »družinico«. Sestavljala sta jo eden od staršev in en že skoraj dorasel mladič. Večji del časa sta bila zakrita za trstom, ko pa sta se pokazala, sem nekajkrat videl mladiča, kako je vrešče in z odprtim kljunom tečnaril okoli starega. Nemara za hrano, vendar se stari ni omehčal. Bržčas je precenil, da je mali že dosti star, da si sam poišče hrano.

Naslednjič sem bil na Leviščih 21. 7.

Slika 3: Pogled na Levišča z griča severno od vasi Otok. (T. Jančar)
Fig. 3: A view at Levišča from the hill north of Otok village (T. Jančar)

z namenom, da ponirke fotografiram. Vsi so bili še tam, kot prejšnjič, le eden staršev doraslega mladiča je manjkal. Kot da bi se v tednu, ki je minil, mali osamosvojil. Pač pa sem severno od griča, s katerega je razgled na Levišča, odkril še eno družino sivogrlih ponirkov. Ta je štela dva dorasla mladiča in enega od staršev. Tudi ta dva sta, kot oni pred tednom, sitnarila pri staremu. Obstaja možnost, da je ta družina prav tista spred prejšnjega tedna. Čisto verjetno pa je, da gre v resnici za tretjo družino. Še posebej zato, ker se je en dorasli mladič tudi tokrat zadrževal prav tam, koder sem prvič videl drugo družinico.

S tem pa naštevanja še ni konec. V tej številki lahko preberete Žgavčev prispevek, ki opisuje reševanje dveh

mladih sivogrlih ponirkov iz usihajočih požiralnikov Zadnjega kraja, kar je približno poldrugi kilometer od Levišč. Glede na to, da so se prej ponirki zadrževali ves čas skoraj na istem mestu, je mogoče, da gre za čisto druge osebkke. Navsezadnje je Zadnji kraj, ki je precej zaraščen z vodnim rastjem, zelo primerno gnezdišče za to vrsto.

In še o izidu fotografiranja. Klavrno. Kljub temu, da sem do zadnjice bredel po vodi, se mi ni posrečilo priti ponirkom dovolj blizu, da bi se na fotografiji kaj videlo. Še največ uspeha sem imel z doraslim mladičem, vendar ga je S. Polak, ki je bil na leviščih 2. 8. 90, posnel bolje od mene. Tudi njemu pa se žal ni uspelo približati družini z malima mladičkoma.

RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Sivogrli ponirek je v Sloveniji doslej veljal za redkega preletnika in zimskega gosta, o gnezdenju pa ni bilo podatkov. Zelo skopi so tudi podatki o opazovanju v gnezdilni sezoni in blizu nje. Takšni so štirje in vsi so iz *Acrocephalus*. V letu 1990 pa je v Leviščih na Cerkniskem jezeru zagotovo gnezdil en par sivogrlih ponirkov, ki je vzredil dva mladiča. To je torej prvi podatek o gnezdenju te vrste na ozemlju republike Slovenije. Zelo verjetno pa je, da je gnezdilo še več parov, saj obstajajo podatki o opazovanju še 1 oziroma 2 družin z doraslimi mladiči. Sploh pa če upoštevamo, da po skopih znanih podatkih družina ostane dolgo časa skupaj in da mladi poletijo precej pozno. Dva mladiča sta bila najdena še v Zadnjem kraju.

Slika 4: Dorasli mladostni sivogrli ponirek, Levišče, 2. 8. 1990 (S. Polak)

Fig 4: Fullgrown juvenile Red-necked Grebe, Levišče, August 2nd, 1990 (S. Polak)

Kaj je botrovalo tej gnezditvi? Glede na podatke iz sosednjih dežel, bi lahko rekel, da ne gre za širitev areala. Verjetno gre za naključno gnezditev na robu areala, ki je bržčas posledica naravnega nihanja populacije. Je pa po drugi strani seveda res, da je Cerknisko jezero, ki je bogato z vodnim rastlinjem in s številnimi vodnimi jasami, kot nalašč za sivogrlega ponirka. Celo tako ugodno je (seveda kadar je tudi poleti dovolj vodnato), da je komaj mogoče verjeti, da prej tod ni nikoli gnezdil.

Tega seveda za nazaj ni mogoče ugotoviti. Lahko pa smo bolj pozorni v prihodnjih letih. Ornitologi, ki bodo prihodnja poletja obiskali Cerknisko jezero, naj bodo še posebej pozorni na vodne jase Zadnjega kraja in Levišč. Veliko vprašanje je, kako bo nihanje in usihanje jezera vplivalo na gnezdilno uspešnost in prisotnost ponirkov.

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem kolegom, ki so me prijazno oskrbeli z literaturo, še posebej Daretu Šeretu. Prav tako iskrena hvala Slavku Polaku, ki mi je odstopil v objavo svojo fotografijo.

LITERATURA

1. AUBRECHT, G. in F. BÖCK: Österreichische gewässer als winterrastplätze für wasservogel: 24; Bundesministerium für Gesundheit und Umweltschutz 1985, Wien.
2. BIBIČ, A.: Ptice vodnih zbiralnikov severovzhodne Slovenije, *Acrocephalus* 37-38 (1988): 25-48.
3. BRICHETTI, P.: Distribuzione geografica degli uccelli nidificanti in Italia, Corsica e Isole Maltesi; *Natura Bresciana Ann. Mus. Civ. Sc. Nat.* 16 (1979): 107-109 in 24 (1988): 151-152; Brescia.
4. CRAMP, C. et al.: *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa*, vol 1: 89-97; Oxford University press 1977, London.
5. GREGORI, J.: Prispevek k poznavanju ptičev Cerkniskega jezera in bližnje okolice, *Acta Car-*

sologica VIII (1984)/7: 304–329; SAZU, Ljubljana.

6. HARRISON, C.: A F. G. to the nests, eggs and nestlings of Br. and Eu. birds: 49; Collins 1988, London.

7. HARRISON, P.: Seabirds, an identification guide: 413; Christopher Helm 1989, London.

8. ILIČEV, V. D. et al.: Handbuch der Vögel der Sowjetunion, vol 1: 261–271; Ziemsen Verlag 1985, Wittenberg Lutherstadt.

9. MAGAJNA, B.: Sivogrli ponirek (Redke vrste); *Acrocephalus* 10 (1981): 58.

10. MATVEJEV, S. D. in V. F. VASIČ: Catalogus Faunae Jugoslaviae: vol IV/3 – Aves: 14; SAZU 1973, Ljubljana.

11. PELLE, I. et al.: Pregled gnjezdarica Vojvodine; *Larus* 29–30 (1977): 174; JAZU, Zagreb.

12. REISER, O.: Die Vögel von Marburg an der Drau: 141, 1925; Graz.

13. ROKITANSKY, G.: Catalogus faunae Austriae, vol XXIIb – Aves: 1; ÖAdW 1964, Wien.

14. SAVNIK, R.: Krajevni leksikon Slovenije, vol 1: 51; DZS 1968, Ljubljana.

15. SCHIAVUZZI, B.: Materiali per un'avifauna del territorio di Trieste fino a Monfalcone e dell'Istria: 62 in 76; 1883; Trieste.

16. SCHULZ, F.: Verzeichnis der bisher in Krain beobachteten Vögel: 21; 1890; Laibach.

17. SEDLAČEK, K. et al.: Červená kniha, vol I – Ptáci: 24; SZN 1988, Praha.

18. SOVINC, A.: Zaščita ribnikov v dolini Drage pri Igu; *Acrocephalus* 15 (1983): 7–9.

19. SOVINC, A.: Zimski ornitološki atlas Slovenije 1984/85 – 1987/88; *Acrocephalus* 37–38 (1988): 48–55.

20. SOVINC, A.: Rjavovrati ponirek (Iz orn. bel.); *Acrocephalus* 45 (1990): 65.

21. ŠERE, D.: Sivogrli ponirek (Iz orn. bel.); *Acrocephalus* 29 (1986): 36.

22. TOMIAKOJČ, L.: Ptaki Polski, rozmieszczenie i liczebność: 28–29; Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1990, Warszawa.

23. WINKLER, R.: Avifauna der Schweiz, eine kommentierte Artenliste; *Der ornitologische Beobachter* 6 (1987): 13; Ala, Basel.

POVZETEK

Sivogrli ponirek je bil doslej v Sloveniji opazovan le na preletu in prezimovanju, pa še to ne pogosto. V juliju 1990 so bile na Cerkniškem jezeru odkrite 2–3 gnezdeče družine z mladiči. Glede na presihajoč značaj tamkajšnjih voda, se avtor sprašuje koliko ponirkov na Cerkniškem jezeru preživi.

SUMMARY

Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* has been in Slovenia observed rather rarely, and even in these cases during its passage and wintering only. In July 1990, however, 2–3 breeding families were discovered on the Lake of Cerknica. Considering that the lake is intermittent, the author wonders how many grebes survive there.

Tomaž Jančar, Cesta v Kostanj 3, 61110 Ljubljana–Hrušica

Obvestilo

V prejšnji številki *Acrocephalus* smo objavili pogovor z dr. S. Matvejevom. Ker bi na osnovi vprašanja na 3. strani bralec lahko sklepal, da je sogovornik po izobrazbi geograf, sporočamo, da je po izobrazbi diplomirani biolog.

Urednik

Gnezdenje črnega škarnjeka *Milvus migrans*

pri Lescah

Nesting of Black Kite *Milvus migrans* near Lesce

BORIS KOZINC

Ko sem se osmi dan velikega travna otresel šolskih skrbi in se prek s soncem obsijanih hraških polj vračal domov, sem bil neznansko presenečen: po devetih letih sem na istem mestu naletel na črnega škarnjeka. Tokrat so priletele kar tri ptice in se tudi razburjeno oglašale. Prva me je preletela le kakih ducat metrov visoko, nekaj minut zatem pa so bile vse le še pikice v višavah nad Blejskim jezerom. Marsikomu, ki opazuje njihovo mojstrsko jadranje, privre na dan starodavna želja, da bi lahko poletel kot ptica. Otožen sem prišel domov: če bi se lahko spreminjal v ptico, sem pomislil, to ne bi bil črni škarnjek, ker ta premalokrat obišče Gorenjsko. Takrat še nisem slutil, da se bom s temi čudovitimi ujedami družil vse do konca velikega srpana.

OPIS IN RAZPOZNAVANJE VRSTE

Črni škarnjek je velik 55 do 60 cm, razpon peruti meri 130 do 150 cm. Samec in samica sta enako obarvana. Težak je 700 do 1000 gramov. Pretežno je temnorjav, glava je svetlejša, rep je temnorjav s prečnimi progami in je plitvo zarezan. Noge in prsti so rumeni, kremplji črni, kljun je črn, voščenica rumena, oči pa temnorjave.

Glede na velikost ptice in po značilno zarezanem repu je za poznavalce ujed določitev vrste težavna le v slabih razmerah opazovanja. Najbolj verjetna je zamenjava z rjavim škarnjekom, posebno mladostnih osebkov. Rjavi je nekoliko večji in vitkejši, zarezava v repu je globlja in je vselej vidna, tudi če je rep

močno razširjen.

Odrasel črni škarnjek pa tudi mladiči so zgoraj popolnoma črnorjavi, s svetlejšo rjavo črto preko peruti, ki pa nikoli ni tako vidna kot pri rjavem.

Odrasel črni škarnjek je od spodaj temen, v glavnem sivo rjav, razen nekaj svetlejšega prvega perja, kar pa ni nujno. Glava ima sivkasto prevleko. Mladič ima od spodaj rjastorjavo telo, rdečerjavo-rumene konice perja, peruti so temnorjave z belim delom prvih peres. Rep je temnorumenkastorjav z zabrisanimi prečnimi črtami in temnejšimi konicami. Svetlejšje perje nedoraslih črnih

Slika 1: Gnezditvena razširjenost črnega škarnjeka *Milvus migrans* v Evropi (iz Peterson itd.)
Fig. 1: Breeding distribution of Black Kite *Milvus migrans* in Europe from Peterson etc.

škarnjekov lahko povzroči zamenjavo z rjavim, pri katerem pa je celotno perje precej bolj svetlo, sijoče, mešanica rdeč-čerjavih tonov. Tudi glava je svetlejša kot pri črnem, s spodnje strani pa ima tudi izrazito belino prek celotne širine peruti v podlaktnem delu.

Nekateri avtorji navajajo tudi možnost zamenjave s kanjo, rjavim lunjem in malim orlom (Porter idr., 1978).

RAZŠIRJENOST VRSTE V EVROPI IN PO SVETU

Črni škarnjek je v Evropi močno razširjen, gnezditveno območje pa se širi proti vzhodu in pokriva velik del Azije. Podvrste živijo še v Afriki in Avstraliji.

V Evropi brez SZ je okrog 37.000

parov, od tega kar 25.000 v Španiji. V celotni razširjenosti Evropa ne pomeni veliko. Vidno zmanjšanje številčnosti beležimo po letu 1750 zaradi načrtnega uničevanja, po letu 1950 pa zaradi zastrupljanja okolja. Kljub temu, da lahko pričakujemo izboljšanje stanja, se po tem obdobju ni še nič obrnilo na boljše, edino spodbudno je naraščanje števila preletnikov v Skandinaviji.

Stanje v Evropi:	leta
Švedska	okoli 5 parov 1981
Finska	10 1985
Nemčija	1350–1700 1982
Poljska	400–450 1984
Francija	800–8000 1984
Belgija	2 1982
Švica	1250 1969

Slika 2: Gnezditveno prebivališče črnega škarnjeka na Leškem polju, 23. 7. 1990 (B. Kozinc)
Fig. 2.: Black Kite's breeding area at Lesce Field, July 23th 1990 (B. Kozinc)

Avstrija	20	1977
Čehoslovaška	20–50	1977
Madžarska	50	1977
Romunija	120–150	1977
Jugoslavija	malo	1968
Grčija	70	1983
Italija	1000	1977
Španija	25.000	1977
Portugalska	pogost	1977

Črni škarnjek je pretežno selivka. Za večino je prezimovališče v južni Afriki, nekatere ptice pa prezimujejo tudi v južni Evropi. Primerki, ki jih zasledimo pozimi v srednji Evropi in Skandinaviji, so verjetno šibke ptice, ki niso zmožne selitve. Prava selitev se začne konec julija in v avgustu, tako da v septembru

vsi črni škarnjeki zapustijo mesta gnezdenja.

Spomladanska selitev doseže Sredozemsko morje v februarju, glavni čas prihoda v gnezditvena področja pa je konec marca in v začetku aprila. Vse navedbe so povzete po Gensbolu (1984).

Z vidika možnosti gnezdenja pri nas je zanimiva predvsem gnezditvena razširjenost v Avstriji. Tam sta dve ločeni lokaliteti, in sicer v vzhodnem delu ob Donavi med mestoma Krems in Hainburg ter ob Moravi vzdolž meje s Čehoslovaško. V zahodnem delu gnezdi ob reki Ren vzdolž švicarske meje do Bodenskega jezera. En par gnezdi v jugovzhodnem delu Avstrije med Ober-

Slika 3: Črni škarnjek na priljubljenem počivališču, Lesce 2. 7. 1990 (B. Kozinc)

Fig.3: Black Kite at his favourite resting place, Lesce, July 2nd, 1990 (B. Kozinc)

wartom in Gússingom.

Na Koroškem je ob Dravi pri Rosentalu že več let možna gnezditev (Mayer 1987).

STATUS VRSTE V SLOVENIJI

Pisci in prevajalci ornitološke literature si niso edini glede statusa črnega škarnjeka pri nas. Prevladuje mnenje, da v Sloveniji ne gnezdi (Krečič, Šušteršič 1963, Matvejev, Vasić 1974, Geister 1989), čeprav nekateri pisci (Gregori, Krečič 1979, Božič 1983) pravijo, da so znani primeri gnezdenja. Vendar podatki o gnezdenju niso bili nikdar objavljeni. Kot je videti, je to prvi zapis o gnezdenju te vrste v Sloveniji (op. ured.).

Vsi so opazovali po en primerek.

Iz objavljenih podatkov lahko zaključimo, da spomladanska selitev prek naših krajev poteka vse do sredine maja, jesenska pa od sredine julija do sredine septembra. S temi datumi se ne ujema podatek opazovanja škarnjeka v Staržišču pri Kranju 3. 11. 1985 (Trilar). V tem primeru gre lahko za zelo pozno selitev (največja koncentracija selivk je pri Gibraltarju v sredini avgusta – B. Gensbol, 1984) ali za šibak primerek, ki bi lahko prezimoval v južni Evropi.

GNEZDITEV ČRNEGA ŠKARNJeka PRI LESCAH V LETU 1990

Iskanje gnezda je kot Kolumbovo jajce; ko ga enkrat najdeš, se zdi drugim to zelo preprosto.

Prvič me je na to, da bi škarnjek lahko gnezdil tudi pri nas, opozoril Andrej Sovinc, ko sem mu sporočil, da sem 16. maja ponovno opazoval dve ptici, ki sta visoko jadrati nad Hrašami. Od takrat sem načrtno spremljal mesta pojavljanja in smeri leta. Ena od ptic je 29. 5. ob 18.15 na pokošenem travniku pobrala daljši šop trave. Na višini kakih 10 metrov ji je trava padla ali pa jo je izpustila, tako da nisem vedel, kaj to pomeni. Do 2. junija sem ga opazoval petkrat. Zjutraj tega dne pa sem ga prepodil s travnika pri Hrašah, v krempljih je odnesel manjši plen. Na kraju vzleta sem našel ostanke manjšega travniškega glodalca, ki je že močno zaudarjal. Ker je ptica mrhovino jedla na tleh, sem podvomil, da gnezdi. Devetega junija sem na istem travniku škarnjeka spet opazil, ko se je v daljavi spustil na tla in takoj nato odletel proti Vrbi.

Sledilo je daljše deževno obdobje, tako da škarnjeka, ki sem ga prej opazoval skoraj vsak dan, nisem več videl. Kljub temu sva z Andrejem izvedla si-

Tabela 1: Opazovanja črnega škarnjeka v Sloveniji od leta 1980 dalje (vir: Acrocephalus):
Table 1: Observed Black Kite in Slovenia from 1980 to 1990 (source: Acrocephalus)

Datum opazovanja Date	Kraj Place	Opazovalec Observer
1. 5. 1984	Koseze (Ljubljana)	Peter Trontelj
19. 5. 1984	Mlaka (Kranj)	Tomi Trilar
3. 11. 1985	Stražišče (Kranj)	Tomi Trilar
14. 7. 1987	Hotinja vas (Orehova vas)	Milan Vogrin
6. 8. 1987	Hotinja vas (Orehova vas)	Milan Vogrin
19. 9. 1987	Hotinja vas (Orehova vas)	Milan Vogrin
19. 4. 1990	Hotinja vas (Orehova vas)	Milan Vogrin

Slika 4, 5: Črni škarnjek v zraku, Lesce, 3. 7. (zgoraj) in 14. 7. 1990 (spodaj) (B. Kozinc)

Fig.4 & 5: Black Kite in the air, Lesce, July 3rd (above) and July 14th, 1990 (below) (B. Kozinc)

stematično iskanje gnezda ob akumulacijskem jezeru v Mostah. Za to lokacijo sva se odločila, ker je škarnjek devetega junija po spuščanju na tla odletel proti Vrbi in ker sva menila, da bo gnezdil tik ob vodi. Uspeha pri iskanju nisva imela, ob 13. uri pa sva pri Studenčicah v daljavi videla ujedo, za katero sva menila, da je bil škarnjek.

27. junija sem videl škarnjeka blizu Hraš, in sicer, ko je že ujel plen. Drobno okroglo »kepico« v krempljih je spuščal in dvigoval k telesu, letel pa je v ravni črti. Naslednje dni ob svitanju sem ga videl prileteti na isto področje vedno iz

iste smeri. Sklepal sem, da prihaja iz bližine gnezda.

S plenom sem ga ponovno opazil 30. 6., in sicer nad Studenčicami. S spektivom sem ugotovil, da ima v krempljih daljšo žival – verjetno veverico ali podlasico. Po približno treh minutah kroženja se je hitro spustil proti Lescam. Verjetno je v vzgonskem vetru nabiral višino, da je s plenom lažje premagal razdaljo do gnezda.

Naslednji dan sem se odločil, da bom preiskal področje, kamor sem domneval, da nosi plen. Ob 6. uri sem opazil eno ptico na hrastu, ki pa je ob mojem prihodu takoj odletela. Šele po dobri uri sem na povratku na istem hrastu zagledal dve ptici. Ob 7.40 sem le kakih 80 m proč našel večje gnezdo na hrastu, pod njim pa nekaj belega puha, zato sem sklepal, da je gnezdo polno, mladiči pa že izvaljeni. Ob 16. uri sem se vrnil h gnezdu, na katerem je bila tokrat odrasla ptica. Domneval sem, da samica varuje zalego pred popoldanskim soncem.

Naslednji dan sem splezal do gnezda in ugotovil, da je zvaljen en mladič. Z Andrejem sva ga obročkala in slikala.

Na dan najdbe – 2. 7. – je bil mladič neiztegnjen dolg ca. 15 cm. Oko je bilo odprto, rjavkasto z modro zenico. Telo je bilo pokrito z belim rožnato nadahnjenim puhom, kljun je imel svetločrn z belo piko na koncu. Vošččenica je bila bela, prav tako noge s svetlosivimi kremplji.

Naslednje dni sem dogajanje na gnezdu opazoval s preže v grmovju, oddaljenem okrog 80 m od gnezda. Samica (glej razlikovanje ptic) je zjutraj najmanj do 8. ure grela mladiča vse do 17. 7., ko je že pričel dobivati perje. Po osmi uri in pol je na gnezdo posijalo sonce. Mladič se je že 5. 7. pretegoval na gnezdu in zvedavo gledal iz njega.

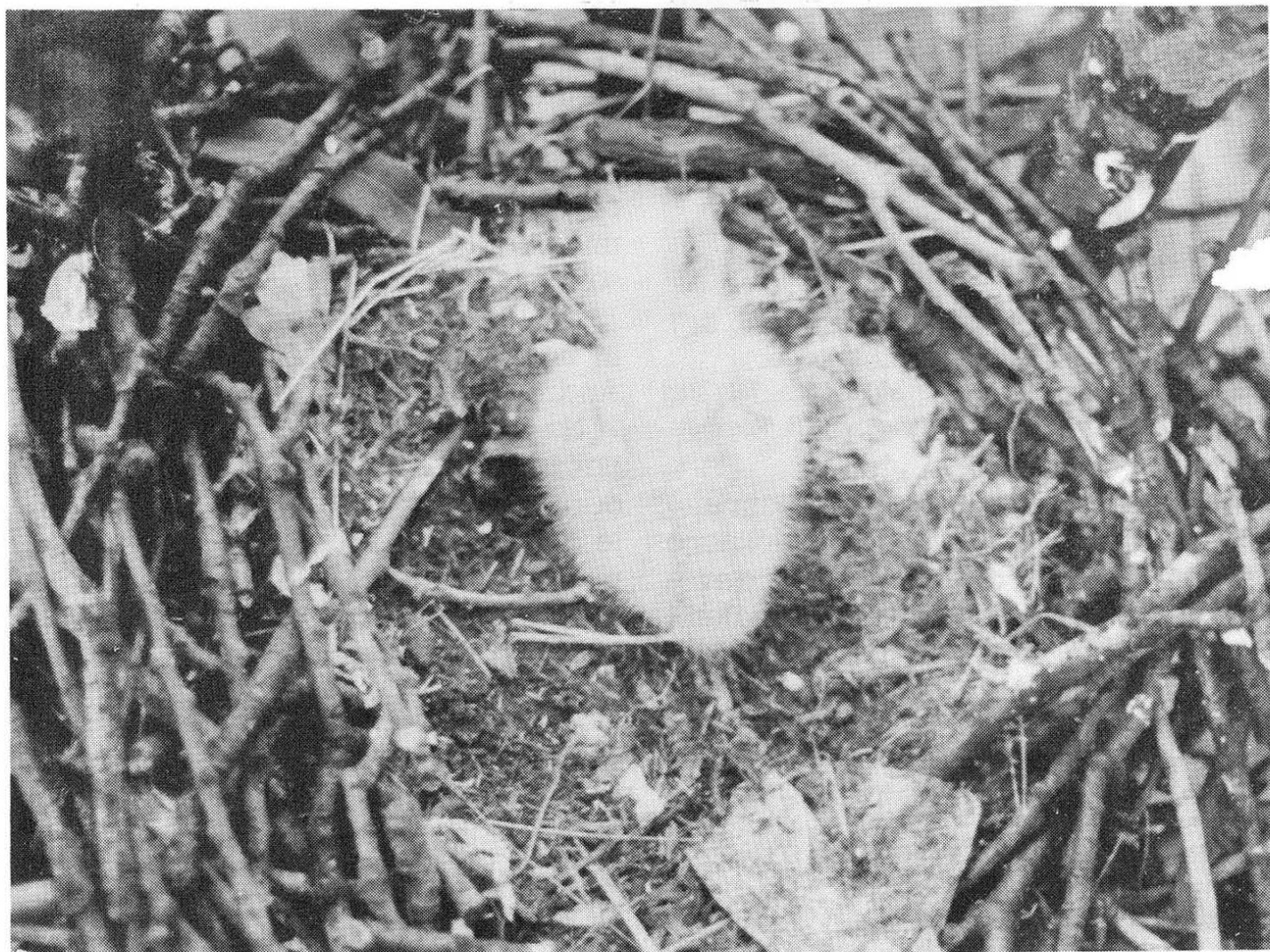
Ko sem gnezdo obiskal 3. julija, je bila ob 12. uri samica na gnezdu, samec pa na hrastu s suhimi vejami nedaleč od njega.

Zanimiv dogodek sem opazoval 7. 7. popoldne, ko je škarnjek jadral med Hrašami in Studenčicami. Ko se je počasi dvigal, se mu je pridružila postovka in ga začela nadlegovati. Kakih 500 metrov visoko se je škarnjek razjezil in jo napadel. Letela sta popolnoma navpično proti tlem, škarnjek je med tem imel ves čas peruti skupaj. Tik nad tlemi ju zaradi drevja nisem mogel opazovati, videl pa sem škarnjeka, kako je priletel nad polje pod Hrašami. Še danes si nisem na jasnem, ali sem opazo-

val poskus lova ali odganjanje vsiljivca.

17. 7. sem ponovno slikal mladiča od blizu in preveril obroček (YU – LJUBLJANA 195464). Mladič je ravno pričel dobivati perje, in sicer najprej po straneh hrbta, perutih in čelu. Perje je bilo temnorjavo, na koncih pa svetlejšje. Noge je imel svetlorumene, kremplje in kljun črn, voščenico rumeno. Bel puh je bil viden še do 25. julija, in sicer na hrbtu v obliki kolobarja.

29. julija sem opazoval mladiča od 9. do 11. ure. Večkrat si je urejal perje, naslednji dan pa je že krepko mahal s perutmi. Proti koncu bivanja v gnezdu si je poiskal stojišče na debelejši veji ob gnezdu, kjer je bil 8. in 10. avgusta. Naslednji dan ga ni bilo več v nepo-

Slika 6: Mladič črnega škarnjeka na dan odkritja gnezda, Lesce 2. 7. 1990(B. Kozinc)

Fig. 6: Nestling Black Kite on the day when the nest was discovered, Lesce, July 2nd, 1990 (B. Kozinc)

sredni bližini gnezda. Ponovno sem ga našel 12. avgusta, ko mi je tudi dolgo »poziral« na nizkem hrastu.

Naslednje dni se je mladič zadrževal na istih drevesih kot prej oba starša, ostanke hrane pa sem dobil vedno pod istim hrastom. Vse do 24. avgusta ga nisem videl več kot 1 km od gnezda.

Tega dne sem dlje časa opazoval samca, ko je lovil nad travnikom pri Hrašah. Od 10.45 do 11.45 ni bil uspešen, poletel pa je proti Radovljici. Vnovič sem ga opazil ob 12.30; z manjšim plenom v krempljih je krožil 15 minut in počasi odjadral v smeri gnezda. Ob 13.00 sem slišal glasne klice nad travnikom in ko sem z daljnogledom pogledal kar skozi strešno okno stanovanja, sem videl, kako je odrasla ptica v zraku predala plen mladiču. Ta je odletel kakih 200 m stran in sedel na drevo. Ko

sem se napotil s fotoaparatom v ta predel, ga nisem našel. Opazovanje sem zato nadaljeval spet skozi okno in po 15 minutah se je mladič vrnil nad travnik in tam še nekaj časa krožil.

Sklepal sem, da starša hočeta mladiča postopno zvabiti tudi dlje od gnezda. Naslednje dni do 27. avgusta se je mladič zjutraj kot ponavadi zadrževal v bližini gnezda. Med spreletavanjem na markantne točke se je tudi večkrat oglasil.

Ob 11. uri 27. avgusta sem pred domačo hišo zaradi glasnih klicev opazil 2 ptici, ki sta leteli proti letališču v Lescah v smeri jugovzhod. Naslednje dni kljub načrtnemu pregledu terena ob gnezdu in širši okolici nisem več opazil mladiča, pač pa sem 28. avgusta opazil še eno odraslo ptico ob 11. uri nad travnikom pri Hrašah.

Slika 7, 8: Mladič črnega škarnjeka v gnezdu, Lesce 25. 7. 1990 (B. Kozinc)
 Fig. 7 & 8: Black Kite's offspring at nest, Lesce, July 25th, 1990 (B. Kozinc)

KRONOLOGIJA GNEZDENJA

8. 5. 1990	– prilet treh ptic v gnezditveno območje;
29. 5.	– verjetno zaključna faza graditve gnezda, ker je ena od ptic pri Hrašah poizkušala odnesti šop trave;
27. 6.	– mladič je verjetno že izvaljen, ker eden od staršev nese plen v smeri gnezda;
1. 7.	– najdba gnezda;
11. 8.	– dan speljave mladiča;
27. 8.	– začetek selitve.

OPIS GNEZDITVENEGA OBMOČJA IN GNEZDA

Življenjski prostor tega para je bilo Leško polje na nadmorski višini okrog 505 m. To je odprta pokrajina s travniki in polji, ki jih kmetje obdelujejo predvsem strojno. Drevje je v manjših sestojih in posamezno, prevladujejo pa listavci: največ je lip, hrastov in brez. Redko grmovje je v glavnem leska.

Večje vodne površine v Leški kotlini so: Savi Bohinjka in Dolinka, Blejsko jezero in Šobčev bajer.

Neposredna okolica gnezda je travnik z redkimi starejšimi hrasti, nekaj breze in mešanega grmovja.

Gnezdo je bilo v celoti na novo znešeno. Bilo je na vzhodni strani starega hrasta, tako da ga je zjutraj sonce zgodaj obsijalo, popoldan pa je bil deloma v senci.

Podatki o gnezdu:

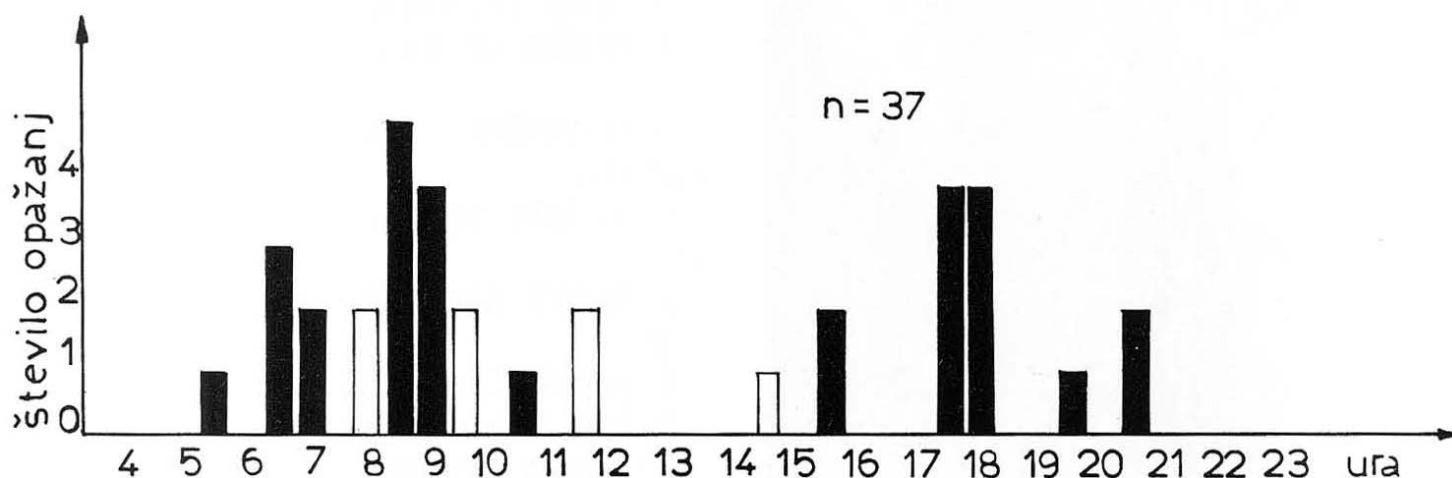
približna višina hrasta:	20 m
obseg hrasta 1 m od tal:	244 cm
višina od gnezda do tal:	14,3 m
zunanjí premer gnezda:	45 cm
notranji premer:	22 cm
višina gnezda:	24 cm

gradivo: zunaj hrastove in jesenove veje dolžine 80 do 105 cm in premera 6 do 16 mm znotraj osnovno gradivo blato in trava, obloženo s po 1 kosom polivinila, blaga in papirja.

V zvezi z gradivom gnezda sta zanimivi raziskavi, ki ju navaja B. Gensbol (1984). Nemška je v letih 1952 do 1967 pokazala, da je 63 % parov zapolnilo gnezdo s papirjem in plastiko. Izid gnezdenja je bil 1,23 mladiča na gnezdo. Švicarska raziskava leta 1958 je pokazala letni prirastek iz začelih gnezdenj od 0,71 do 1,91 ($M = 1,48$). Uspeh gnezdenja je odvisen od vremena. Močnejše trajanje deževja v povezavi z mrazom ubije mnogo mladičev. S papirjem in plastiko napolnjena kotanja gnezda lahko zadržuje vodo, da stoji centimetre visoko.

LOV

Najobičajnejši način lova je let in jadranje nad odprtimi pokrajinami v višini 10 do 60 metrov, mogoč pa je tudi lov hroščev med hojo po tleh (B. Gen-

Slika 9: Grafični prikaz zadrževanja staršev v bližini gnezda; črni stolpec pomeni eno ptico, beli obe (B. Kozinc)

Fig. 9: Graphical presentation of the parents temporarily dwelling in the vicinity of their nest; the black column represents one bird, the white one both (B. Kozinc)

sbol, 1984).

Starša sem pri iskanju hrane opazoval 48-krat, vedno sta lovila posamično in nad tlemi. Največkrat sem opazoval samca (glej razpoznavanje spola), vendar zaradi razdalje nisem mogel nikoli ugotoviti, za kateri osebek gre. Največja razdalja od gnezda do mesta, kjer sem opazoval samca, je bila 4 km.

Beležil sem tudi čase, ko sem opazil eno od ptic – predvsem samca – pri iskanju hrane, in čase zadrževanja ene ali obeh ptic neposredno ob gnezdu na razdalji, s katere je mogoče še nadzorovati dogajanje na gnezdu (slika 9 in 13).

Kljub temu, da opazovanje ni bilo enakomerno porazdeljeno na vse ure dneva in da nisem vedno razlikoval osebkov, iz teh opazovanj lahko zaključim naslednje:

Slika 10: Mladič črnega škarnjeka na gnezdu, Lesce 30. 7. 1990 (B. Kozinc)

Fig. 10: Nestling Black Kite, Lesce, July 30th, 1990 (B. Kozinc)

– samec je v času gnezdenja začel iskati hrano ob svitu,

– intenzivnost lova ni bila enakomerna prek vsega dne,

– največkrat je bil eden od staršev opažen pri iskanju hrane med 5. in 7. ter med 10. in 12. uro,

– v popoldanskem času iskanje hrane ni bilo osredotočeno na določen čas,

– med 8. in 10. uro iskanje hrane ni bilo intenzivno in sta bili obe ptici večkrat opaženi neposredno ob gnezdu.

PREHRANA

Raziskave prehrane črnega škarnjeka v Evropi kažejo na velik razpon in razlike. Spekter je velik in je odvisen od ponudbe. Najraje ima ribe, ni pa odvisen od njih. Ornitološka literatura si je edina, da se hrani predvsem z mrhovino.

Ostanke hrane z gnezda sem jemal od 17. 7. do speljave, kasneje pa še izpod drevesa, kamor sta starša nosila plen mladiču.

Seznam živali, katerih ostanke sem našel:

1. krt *Tálpa europaea*,
2. jež *Erináceus europaeus*,
3. lipan *Thymállus thymállus*,
4. turška grlica *Streptopélia decaócto*,
5. travniška voluharica *Micrótus agréstis*,
6. poljski zajec *Lëpus europaeus* – juv,
7. velika podlasica *Mustéla erminea* – juv,
8. lišček *Carduélis carduélis*,
9. šoja *Gárrulus glandárius*,
10. sraka *Pica pica*.

Po speljavi mladiča je v gnezdu ostal skoraj cel krt. Strojni način košnje trave je gotovo pomemben dejavnik, ki je vplival na veliko ponudbo hrane za škarnika. Poleg drugih malih sesalcev

sem opazil največ ravno mrtvih krtov, in to na košenicah, nad katerimi je škarnjek najbolj pogosto krožil.

V Savi Bohinjki je bilo to leto zaradi nizke vode izjemno veliko poginulih rib. Prve ostanke lipanov sem dobil šele 24. avgusta pod hrastom, kamor sta starša nosila hrano mladiču.

Shranil in zamrznil sem tudi več izbljuvkov iz gnezda, ki pa žal še niso pregledani.

MENA PERJA IN RAZLIKOVANJE PTIC

Znano je, da je zaradi različne vloge samca in samice med gnezditvijo pri nekaterih vrstah prilagojena hitrost mene perja. Samica skobca na primer zamenja perje med valjenjem (v štirih tednih), medtem ko ves čas sedi na jajcih. Mena pri samcu kasni, saj mora ta čas ostati sposoben loviti hrano.

Večino perja, nekaj z zelo vidnimi znaki obrabe, sem našel v radiusu 100 m od gnezda, in sicer v obdobju ca. 10 dni po izvalitvi mladiča in vse do selitve.

Ker je bila ena od ptic 15. 7. brez (slika) 6. letalnega peresa na desni peruti, pero pa sem našel naslednji dan, sem od tega dne lahko ptici razlikoval med seboj. Primerek z manjkajočim letalnim peresom je bil tudi za spoznanje temnejši, širših peruti in repa, zato je bil videti v zraku tudi bolj »nabit«. Ker se je ta ptica zadrževala neposredno ob gnezdu, pokrivala mladiča, sem sklepal, da je to samica. Domnevni samec je v prvih dneh julija dobil tudi posebno obliko zareze v repu zaradi izpadlih krmilnih peres. Zaradi te posebnosti sem ga večkrat zlahka prepoznal že na večje razdalje.

Največje letalno pero sem našel šele 28. avgusta. Dolžina peresa je 385 mm.

RAZPRAVA

Območja gnezdenja črni škarnjek v Evropi zasede večinoma v sredini marca, gnezdenje pa se začne najkasneje do konca marca ali v začetku aprila (B. Gensbol, 1984).

Ugotavljam, da je bil prihod ptic v Slovenijo razmeroma pozen. Ker so priletele tri in jih prej nisem opazil, skoraj zanesljivo lahko trdim, da je 8. maj dan prihoda v gnezditveno območje. Verjetni vzrok za pozni datum je lahko mladost para, ki je morda gnezdil prvič. To domnevo dopolnjuje tudi en sam mladič in navedba Gensbola, da se sicer par ponovno sreča v določenem območju in obnovi zvezo. Ptici sta več let v paru na istem območju, ni pa izključeno, da je katera od teh ptic že gnezdila drugje.

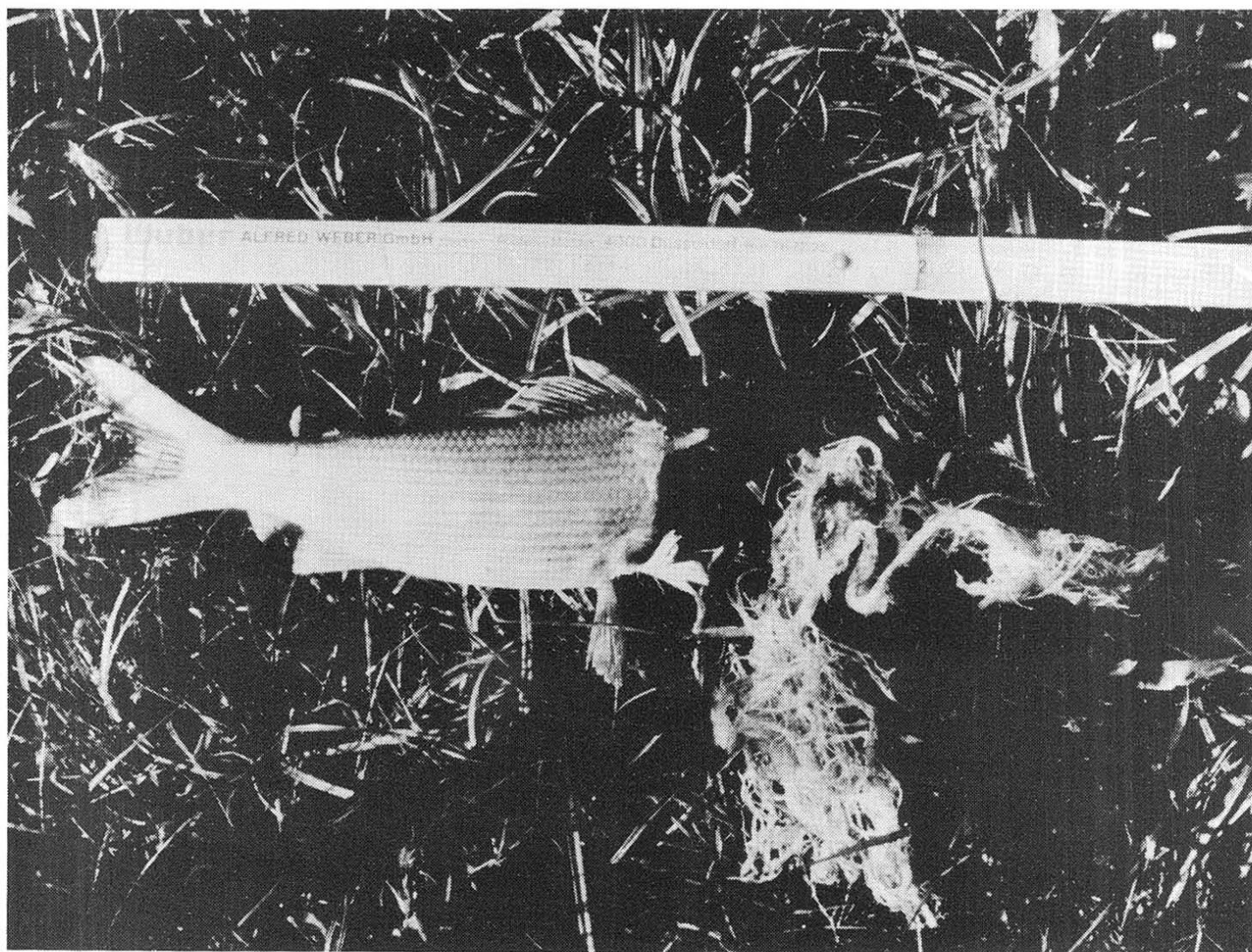
Slika 11: Speljan mladič črnega škarnjeka, Lesce, 12. 8. 1990 (B. Kozinc)

Fig. 11: Fledged Black Kite, Lesce, August 12th, 1990 (B. Kozinc)

Španska raziskovalca J. Bustamante in F. Hiraldo (1988) sta opravila obsežno študijo z namenom, da bi ocenila stopnjo starševskega prizadevanja pri črnem škarnjeku v različnih obdobjih po operjenju mladičev in raziskala faktorje, ki vplivajo na razpad družine. Ugotovila sta, da po obdobju nizke frekvence krmljenja v operjevalnem obdobju ta naraste in upade šele pred odletom mladičev. Prosjačenje za hrano mine šele po 69. dnevu po izvalitvi mladičev. Nobeden od 15 mladičev pred selitvijo sam ni nič ujel in ni kazal tipičnega odraslega vedenja na lovu. Če se mladiči operijo kasneje v sezoni,

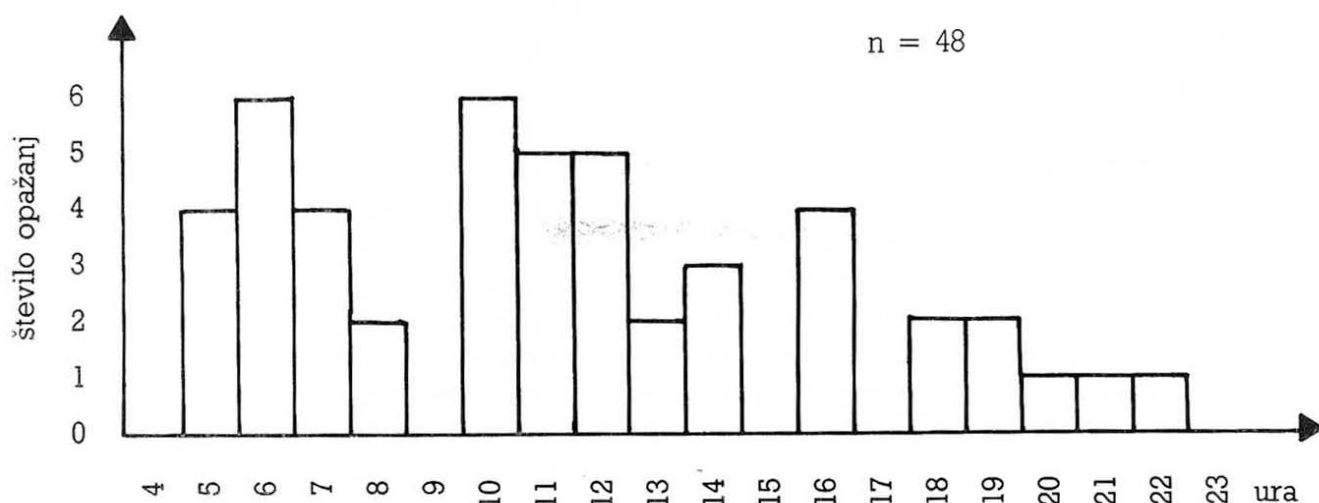
opazimo hitrejšo naraščanje števila dnevnih poletov. Potreba po zgodnji selitvi je lahko evolucijska sila, ki ima prednost pred tem, da ima mladič dolgotrajnejšo starševsko nego. Ni pa nujno, da vedno obstaja tak konflikt med starši in mladiči. Trganje družinskih vezi je lahko produkt naraščanja selitvenega nemira pri mladičih ali starših. Raziskovalca menita, da bi nadaljnje raziskave morale proučiti faktorje, ki so naklonjeni zgodnji selitvi in tveganju smrtnosti pri pozni selitvi, tako da bi lahko ocenili tudi njihov vpliv na mladičevo neodvisnost pri črnem škarnjeku.

Po podatkih večine avtorjev je mladič

Slika 12: Lipan *Thymallus thymallus*, najden v bližini gnezda črnega škarnjeka, Lesce 26. 8. 1990 (B. Kozinc)

Fig. 12: Grayling *Thymallus thymallus*, found near the black Kite's nest, Lesce, August 26th, 1990 (B. Kozinc)

Slika 13: Grafični prikaz iskanja hrane glede na dnevni čas (B. Kozinc)

Fig. 13: Graphical presentation of food searching, subject to the time of day (B. Kozinc)

v gnezdu 40 do 45 dni. Iz datuma spe-ljave lahko sklepamo, da je bil izvaljen 25. ali 26. junija, jajce (a) pa znesena 25. do 26. maja.

Naša družina je pričela selitev istoča-sno in skupaj. To je verjetno zaradi poznega datuma gnezdenja, saj je bil mladič na dan selitve star šele 62 do 63 dni.

Možno je, da je na skupen odlet vplivala premajhna starost mladiča za samostojnost in povečan selitveni nagon staršev. Mladiči se sicer klatijo po Evropi že konec junija in v začetku julija, ko se je »naš« šele dobro izvalil.

Kar danes sprejemamo za možno in resnično, se lahko prav kmalu pokaže za napačno, zato želim, da so moji zaključki o gnezdenju črnega škarnjeka le uvod k nadaljnjemu raziskovanju gnezdenja te ujede na Slovenskem.

Zahvaljujem se Andreju Sovincu za pomoč pri iskanju gnezda, Viktorju Luskovcu za posredovanje literature in Andreju Anderlu za pomoč pri snemanju in zbiranju gradiva.

LITERATURA

BOŽIČ I. (1983): Ptiči Slovenije, Lovska zveza Slovenije, Ljubljana.

BUSTAMANTE J. in HIRALDO F. (1988): Factors influencing family rupture and parent – off-

spring conflict in the Black Kite *Milvus migrans*, Museo Nacional de Ciencias Naturales, Madrid.

GEISTER I.: (1989): Prispevek k Evropskemu ornitološkemu atlasu, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana.

GENSBOL B. (1984): Birds of Prey, of Britain and Europe, North Africa and the Middle East, Collins, London.

GREGORI J. in KREČIČ I. (1979): Naši ptiči, Državna založba Slovenije, Ljubljana.

KREČIČ, I., F. ŠUŠTERŠIČ (1963): Ptice Slove-nije, DZS, Ljubljana.

MAYER (1987): Schwarzmilan – Verbreitung in Österreich.

MATVEJEV, S. D., VASIČ V. F. (1974): Catalogus fauna Jugoslaviae, Ljubljana 1973.

PORTER R. F., WILLIS I., CHRISTENSEN S., NIELSEN P. B. (1978): Flight Identification of European Raptours, Poyser.

TRILAR T. (1985): Črni škarnik, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephallus*, št. 26, str. 67.

TRILAR T. (1984): Črni škarnik, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephallus*, št. 21, str. 45.

TRONTELJ P. (1984): Črni škarnik, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephallus*, št. 21, str. 45.

VOGRIN MILAN (1987): Črni škarnik, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephallus*, št. 34, str. 59.

VOGRIN MARJAN (1990): Črni škarnik, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephallus*, št. 46, str. 108.

POVZETEK

Črni škarnjek velja v Sloveniji za zelo redko opazovano ujedlo. Leta 1990 pa je gnezdil na Leškem polju v bližini Blejskega jezera. Starša sta zredila enega mladiča. Po datumu speljave 11. 8. lahko sklepamo, da je bil izvaljen zadnje dni junija. 27. 8. se je družina odselila z gnezditvenega prebivališča, kamor sta starša priletela šele 8. 5. (takrat so bili celo trije primerki). Družina se je prehranjevala pretežno s poginulimi krti (strojna košnja travnikov), veliko manj s poginulimi ribami iz bližnjih rek (Sava Bohinjke in Sava Dolinke).

Boris Kozinc, Hraše 1, 64248 Lesce

SUMMARY

Black Kite *Milvus migrans* is in Slovenia considered a very rarely observed bird of prey. In 1990 it bred at Lesce Field in the vicinity of Lake Bled. The parents reared one chick. In view of the date when it left the nest (August 11th), it may be concluded that it had been hatched at the end of June. On August 27th the family moved from its breeding area that had been reached by the parents as late as May 8th (at that time there were even three specimens). The family fed primarily on dead moles (mechanical mowing) and to much lesser extent on dead fish from the nearby rivers (Sava Bohinjka and Sava Dolinka).

Robidna trstnica *Acrocephalus dumetorum* – nova vrsta ornitofavne Slovenije

Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum* – new to Slovenia

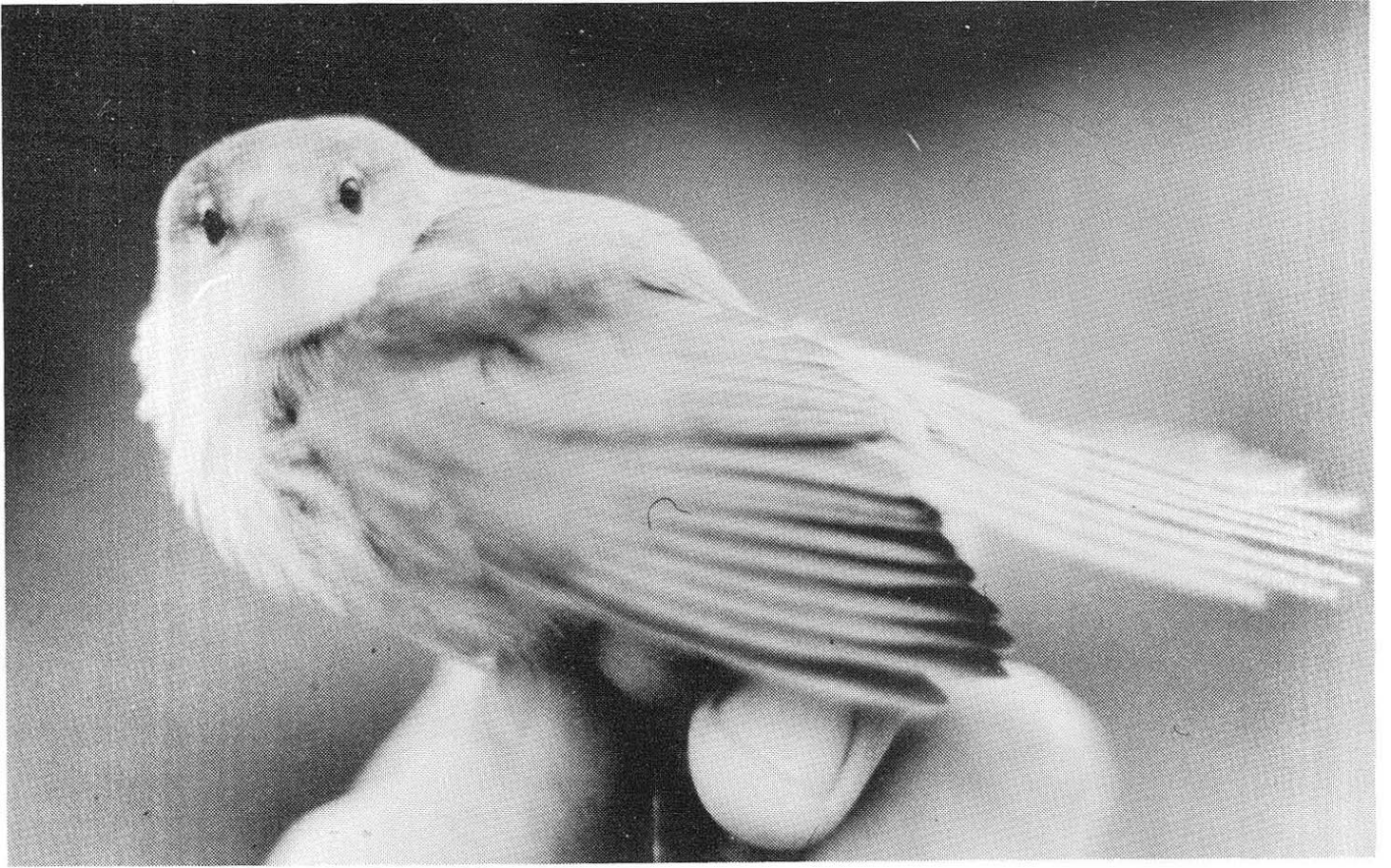
DARE ŠERE

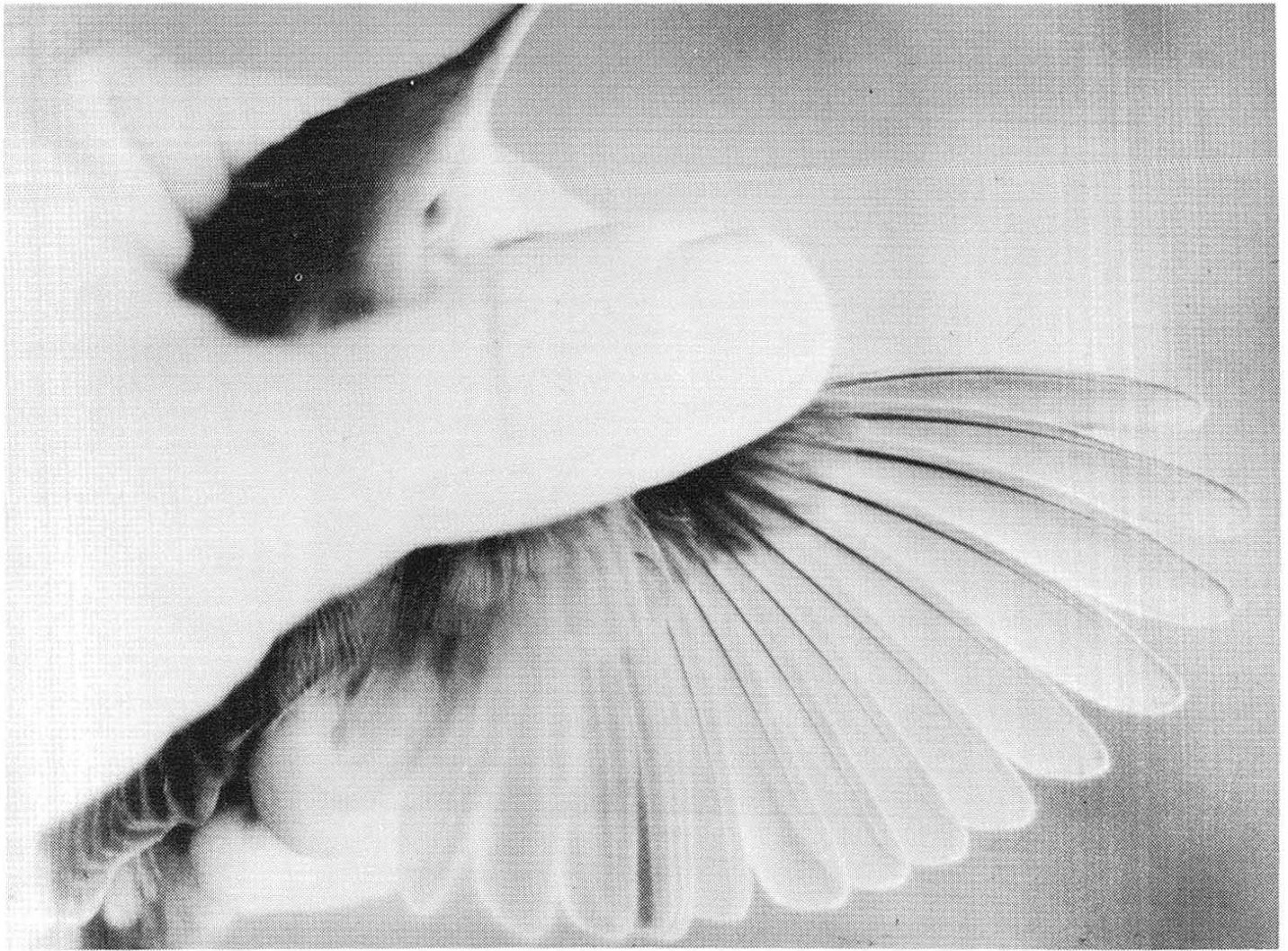
»Duhove pa buri tudi robidna trstnica *Acrocephalus dumetorum*, ki je pri nas še nismo identificirali, morda prav zaradi velike podobnosti z močvirsko in srpično trstnico.«

I. Geister, D. Šere 1977

Sredi dopoldneva 16. septembra 1990 sva z B. Vidicem na vrhniški ornitološki postaji ujela v mrežo na prvi pogled drugačno trstnico, kot sva jih bila dotlej vajena. Predvsem je bodla v oči olivno sivkasta barva na tilniku, hrbtu in trtici, svetlo sivkasta barva po prsah in trebuhu, ter precej neobičajno izrazita nadočesna proga. Ko sem še neznanega ptiča radovedno vrtel po roki, sem pomislil na sivega vrtnika *Hippolais pallida*, vendar to vrsto dobro poznam iz Dalmacije in vsaj za začetek ni prišel v poštev po barvi nog in po prekratki dolžini zajede na drugem letalnem peresu. Ko sem ugotovil, da gre za akro-

cefaloidni rep, sem se spomnil na dve vrsti trstnic, ki živita v Evropi, a pri nas še nista bili ugotovljeni. To sta robidna trstnica *A. dumetorum* in plevelna trstnica *A. agricola*, za kateri je značilno, da imata zajedo tudi na tretjem letalnem peresu; ravno tako imata več letalnih peres posnetih, v nasprotju z drugimi podobnimi trstnicami (Svensson 1984, Williamson 1976). Ko sem izmeril dolžino peruti (64 mm), sem ugotovil, da ne pride v poštev plevelna trstnica (dolžina peruti je 53 do 61 mm), ki bi med drugim morala imetu tudi bolj zaokroženo perut. Ko sem začel zbirati in primerjati biometrične podatke z robidno trstnico, sem na osnovi trinajstih (13) zbranih podatkov ugotovil, za katero vrsto gre. Zanimiv je tudi podatek, da sva v tem času, od 15. 9. do 22. 9. 1990, ujela tri (3) močvirske trstnice *A. palustris* in kar dvainpetde-

Slike 1, 2 in 3: Prvoletni primerek robidne trstnice *Acrocephalus dumetorum*, ujet na Vrhniki, 16. septembra 1990

Figs. 1, 2 & 3: First-year specimen of Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum*, caught at Vrhnika trapping grounds on September 16th 1990

set (52) srpičnih trstnic *A. scirpaceus*, kar mi je olajšalo primerjavo. Ker je imela omenjena trstnica dve temni piki na jeziku in sveže neobrabljeni perje, sem ugotovil, da gre za prvoletni (1y) primerek. Dokazni primerek sem v roki fotografiral in je sedaj v ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Odkritje je sprejela tudi komisija za redkosti na sestanku 11. 12. 1990.

Oglejmo si različne biometrične podatke podobnih si trstnic tabelarično, kar olajša podobnosti in razlike med temi vrstami trstnic.

Tabela kaže, da so bili za pravilno determinacijo robidne trstnice odločilni

naslednji podatki: dolžina zajede na tretjem letalnem peresu, položaj te zajede v primerjavi z drugimi letalnimi peresi, posneta letalna peresa, položaj drugega letalnega peresa, ter razdalja med vrhom peruti in prvim sekundarnim peresom. Pri posameznih parametrih so se podatki pri primerjavi z eno izmed vrst pokrivali, pri drugi pa so se razlikovali. Od trinajstih različnih podatkov se edino ni ujemala dolžina kljuna (K1), to je razdalja od perja na kljunu do njegove konice. Po pregledu še druge literature sem ugotovil, da je zgoraj omenjena razdalja na kljunu lahko tudi od 10 mm do 13 mm (Harvey 1984). Na-

TABELARIČNI PRIKAZ BIOMETRIČNIH PODATKOV ZA RAZLIKOVANJE MED ROBIDNO *A. dumetorum*, SRPIČNO *A. scirpaceus*, MOČVIRSKO *A. palustris* in PLEVELNO TRSTNICO *A. agricola*.

	<i>A. dumetorum</i>		<i>A. scirpaceus</i>		<i>A. palustris</i>		<i>A. agricola</i>	
	1984	1976	1984	1976	1984	1976	1984	1976
ŠERE	SVENSSON	WILLIAMSON	SVENSSON	WILLIAMSON	SVENSSON	WILLIAMSON	SVENSSON	WILLIAMSON
Dolžina peruti	58-65 mm	58-65 mm	61-71 mm	59-68 mm	66-74 mm	63-70 mm	53-61,5 mm	53-61 mm
Dolžina Z1	10-14 mm	11-14 mm	9,5-13,5 mm	10-14 mm	8-11,5 mm	10-12 mm	11-16 mm	12-14 mm
Obstoja Z2?	včasih DA	DA	NE	NE	NE	NE	DA	DA
	10LP/S							
Položaj Z1	= 11.LP	< od S	8/10 (=8)	9/S, =9	6/8, (=8)	6/8	2-10 mm <S	~<S
Položaj Z2	7/8	< od 8LP	vista nima Z2	vista nima Z2	vista nima Z2	0 ¹ / ₂ KP	8/10, 10/S	~=S
1. LP: KP	+2,5/-3	+3/-3 mm	+2/-4 mm	0 ¹ / ₂ PK	+0,5/-5 mm	0 ¹ / ₂ KP	0/+6 mm	+1/+4 mm
Razlika med 2.LP in 3.LP	3-6,5 mm	-	1-3,5 mm	-	-	-	-	-
Posneta LP	3, (4) [5]	3, 4, ?5	3, [4]	3	3	3	3, 4, (5)	3, 4, 5
Položaj 2.LP	=7	5-7	3/5, 5/6=5	3/4, =4	3/5	3/4, =4	5/6	6/8
Vrh letalnih P	3, (4), [5]	3, 4	3	3, 4	3	3, 4	3, 4, (5)	3, 4
K1 (od perja)	11,5-15 mm	-	12,1-16,5 mm	-	11,1-14 mm	-	9,5-12,8	-
K2 (od lobanje)	15,3-17,5	15,5-18 mm	15-18,5 mm	15-18 mm	14,3-17,2	15-18 mm	13-15,5	13,5-16
Razdalja med vrhom peruti in SLP	14 mm	11,5-16 mm	15-19	-	17,5-21 mm	-	8-12 mm	-

OZNAKA KRATIC:

Z1	= zajeda na 2. let. peresu	K1	= dolžina kljuna
Z2	= zajeda na 3 let. peresu	K2	= dolžina kljuna
LP	= letalno pero	<	= krajše od...
S	= sekundarna let. peresa	>	= daljše od...
PK	= primarna krovna peresa	~	= približno
Z1	= notch on 2 nd primary	K1	= length of bill from front feathers
Z2	= notch on the 3 th primary	K2	= length of bill from skill
LP	= remige	<	= shorter
S	= secondary	>	= longer
PK	= primary coverts	~	= aproximately

lašč sem se izognil bolj podrobnim opisom barv določenih delov omenjene vrste, ker je to opisati zelo težko, po drugi strani pa je poudarek na zbranih biometričnih podatkih, te pa lahko zberemo takrat, kadar imamo ptiča v roki. Nasplošno rečeno zgoraj navedene trstnice uvrščajo različni tuji avtorji med »zelo problematične« vrste, tako da je treba imeti res veliko izkušenj in stalen stik s temi vrstami. Res pa je tudi, da v Veliki Britaniji in morda še kje že zelo uspešno z opazovanjem določujejo te med seboj tako podobne trstnice (Bub 1988, Harvey & Porter 1984, 1986, Harrap & Quinn 1989). Poudarek je med drugim na tako imenovani »primarni projekciji«, pri kateri gre za razmerje razdalj med dolžino terciarnih in drugih letalnih peres.

Gnezditvena razširjenost robidne trstnice se razprostira po severozahodni Evropi prek Azije do Bajkalskega jezera. Prezimuje v Indiji in Burmi (Harrison 1982). Omenjena vrsta se precej pogosto pojavlja po zahodni Evropi in Veliki Britaniji, kjer je do leta 1989 znanih kar šestnajst (16) jesenskih podatkov. Prvi jesenski podatki izvirajo iz začetka septembra in zadnji iz sredine oktobra (Rogers 1990). Za primerjavo so robidno trstnico ujeli tudi v Gibraltarju, in to 24. septembra 1973 (Finlayson & Cortes). Podatkov o tej vrsti v naših sosednih deželah nisem zasledil.

Za zaključek bi dodal, da je možno kmalu pričakovati tudi podatek o plevelni trstnici *A. agricola* v Sloveniji, če bomo pozorni na vse podrobnosti, ki jih skrivajo te trstnice. Res pa je, da smo na naši vrhniški ornitološki postaji prej pričakovali eno izmed redkih listnic... *Phylloscopus trochiloides*, *borealis*, *proregulus*, *inornatus*, *schwarzi* ali *fuscatus* kot robidno trstnico. Ob tej priložnosti še nasvet za obročkovalce: ko neznano vrsto ptiča vzamemo iz mreže, ga spu-

stimo v čisto in pleteno najlonsko vrečko, tako da se ohranijo vse določene značilnosti in oblike peres. Le tako nam bo uspelo zbrati vse podatke, ki nas zanimajo.

Čisto za konec pa misel: ali se nam bo posrečilo identificirati tudi vzhodno podvrsto srpične trstnice *A. scirpaceus fuscus* ali križance med vsemi temi tako podobnimi trstnicami? Nekaterim v Evropi je to že uspelo (Harvey & Porter 1984).

LITERATURA:

- BUB, H. (1985): Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel. Allgemeiner Teil. N. Brehm-Büch. 570.
- BUB, H. (1988): Cistensänger, Seidensänger, Schwirle U. Rohrsänger. N. Brehm-Büch. 580.
- BUSSE P. (1984): Key to sexing and ageing of European Passerines. Beiträge zur Naturkunde Niedersachsens. 37. Jahrgang.
- FINLAYSON, C. J. & J. E. CORTES (1987): The birds of the strait of Gibraltar. Alectoris No. 6: special issue.
- GEISTER, I. & D. ŠERE (1977): Prispevek k poznavanju ornitofavne Sečoveljskih solin. Varstvo narave 10: 63–71.
- HARRAP, S. & D. QUINN (1989): The difficulties of Reed, Marsh and Blyth's Reed Warbler identification. Birding World 2: 318–324.
- HARVEY, W. G. & R. F. PORTER (1984): Field identification of Blyth's Reed Warbler. Brit. Birds 77: 392–396.
- HARVEY, W. G. & R. F. PORTER (1986): Mystery photograph 116. Blyth's Warbler. Brit. Birds 79: 392–396.
- ROGERS M. J. and the Rarities Committee (1989): Report on rare birds in Great Britain in 1989. Brit. Birds 83: 482.
- SVENSSON, L. (1984): Identification Guide to European Passerines. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.
- WILLIAMSON, K. (1976): Identification for ringers. The Genera Cettia, Locustella, Acrocephalus and Hippolais. 3rd rev. ed. BTO guide No. 7. Oxford.

16. septembra 1990 je bila na stalnem lovišču Prirodoslovnega muzeja Slovenije na Vrhniku pri Ljubljani ujeta trstnica, ki se je že na prvi pogled razlikovala od pri nas običajnih trstnic, zlasti tandemna močvirska – srpična trstnica. Na osnovi 13 biometričnih podatkov in njihove primerjave s podatki iz literature za podobne trstnice, je avtor v ujeti ptici prepoznal mladostni primerek robidne trstnice *Acrocephalus dumetorum*. Odkritje predstavlja novo vrsto v ornitofavni Slovenije.

Dare Šere, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 61000 Ljubljana

On September 16th 1990 a reed warbler was caught on the permanent trapping grounds at Vrhnika (run by the Museum of Natural Sciences of Slovenia). Already at first sight the bird differed from other reed warblers occurring in Slovenia, especially from the Marsh and Reed Warblers. On the basis of 13 biometric data and their comparison with the data from literature dealing with similar reed warblers, the author identified the caught bird as a juvenile specimen of the Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum*. This discovery represents a new species in the ornithofauna of Slovenia.

Pojavljanje jezerskega martinca *Tringa stagnatilis* v Sloveniji

Occurrence of Marsh Sandpiper *Tringa stagnatilis* in Slovenia

BORUT ŠTUMBERGER

Gracilni martinec, ki ga je ornitološka literatura v Sloveniji še domala pred desetimi leti obravnavala s pavšalno oznako »zelo redek preletnik«, se terenskemu opazovalcu kaže z naslednjimi značilnostmi:

Telo je približno enako velikosti močvirskega martinca *Tringa glareola*, toda ko stoji, je bistveno višji kot *Tringa* srednje velikosti; približno 30 % manjši in šibkejši kakor zelenonogi martinec *Tringa nebularia*. Je opazno dolgonog z dolgimi tankimi olivno zelenimi nogami, ki jih v letu vleče zadaj za repom (poljniški efekt »nog-zastave« op. avtorja). Zelo tanek, skoraj raven kljun, podoben šivanki (tako oblikovan kljun ima le še tribarvni liskonožec *Phalaropus tricolor*) se še tanjša v zelo oster vrh. Je črnkaste barve na zeleni podlagi. Obraz je bled. Bela trtična lisa sega od zadka do sre-

dine hrbtna; hrbet nizek in spušččen; rep belkast in neenakomerno rjavo zaznamovan. Spola sta si podobna z majhnimi sezonskimi variacijami. Pri določevanju mladičev moramo biti zelo pazljivi in natančni. Možnost zamenjave: zelenonogi martinec *Tringa nebularia* in martinec vrste *Tringa gutifer*, vendar sta ta mnogo večja z navzgor upognjenim kljunom (povzetek po Cramp 1983 in Prater, Marchant, Vuorinen 1977).

Za opazovalca, ki je videl naše običajne vrste martincev, pridobi jezerski predikat nezamenljiv.

Že Heinrich Freyer (1848) ga obravnava kot preletnika s severa, Ferdinand Schulz (1890) pa pravi, da je v času preleta redek. To pa so vsi podatki za nekdanjo Kranjsko. Ne omenjata ga niti Schiavuzzi, B. (1883) in Reiser, O. (1925). Catalogus faunae Jugoslaviae ga navaja

kot preletnika osrednje in jugozahodne Slovenije (Matvejev, Vasić 1973). Prvi podatek pojavljanja za to stoletje hrani PMS v svoji študijski zbirki pod inv. št. 964, ko je L. Šmuc pri Jaršah ob Savi 2. 5. 1949 ustrelil samca jezerskega martinca. A. Šmuc (1980) navaja tri podatke za Sečoveljske soline: 11. 4. 1976 dva (2), 24. 4. 1977 eden (1), 4. 4. 1979 en (1) primerek.

Primerek jezerskega martinca je bil opazovan 18. 8. 1981 v lagunah pri Ormožu (Štumberger 1983). Vogrin, M. (1986) pa je enega opazoval 6. 4. 1986 na Račkih ribnikih pri Mariboru. To so podatki, opremljeni s točnim datumom, lokaliteto in številom opazovanih ptic,

ki jih vključuje seznam dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst, kjer je jezerski martinec v kodi A6 – šest opazovanj v zadnjih petdesetih letih (Acrocephalus 1989).

Slovenski prispevek k evropskemu ornitološkemu atlasu v svojem dodatku k letujočim vrstam brez možnosti za gnezdenje jezerskega martinca ne omenja (Geister 1988).

Po podatkih več ornitologov (A. Bibič, F. Bračko, J. Gregori, F. Janžekovič, A. Sovinc, D. Šere, I. Škornik, B. Štumberger, R. Tekavčič, M. Vogrin) je bil jezerski martinec v zadnjih desetih letih v Sloveniji opazovan le v subpanonskem delu Štajerske:

Datum/Lokaliteta	Št. osebkov	Opazovalec
1 18. 4. 1980 Markovci–Ptuj	1	Štumberger
2 4. 8. 1981 Lagune–Ormož	3	Štumberger
3 16. 8. 1981 Lagune–Ormož	2	Štumberger
4 18. 8. 1981 Lagune–Ormož	1	Štumberger
5 15. 4. 1982 Jezero–Ormož	1	Štumberger
6 13. 5. 1982 Lagune–Ormož	1	Štumberger
7 2. 4. 1983 Markovci–Ptuj	1	Štumberger
8 18. 8. 1983 Jezero–Varaždin (Hrvaška)	3	Štumberger
9 9. 4. 1986 Rače–Maribor	1	Vogrin
10 26. 4. 1986 Rače–Maribor	1	Vogrin
11 15. 4. 1987 Rače–Maribor	1	Vogrin
12 8. 5. 1987 Lagune–Ormož	1	Janžekovič, Štumberger
13 17. 6. 1987 Lagune–Ormož	2	Štumberger
14 28. 4. 1988 Rače–Maribor	1	Vogrin
15 27. 4. 1989 Rače–Maribor	1	Janžekovič
16 29. 4. 1989 Rače–Maribor	1	Vogrin
17 3. 5. 1989 Rače–Maribor	1	Bračko

n = 21

Catalogus faunae Austriae ga navaja kot redkega gnezdilca na Gradiščanskem ob Nežiderskem jezeru v področju Seewinkel, kjer je leta 1914 gnezdil (Rokitansky 1964). Za isti podatek, ki je obenem nam najbližje gnezdišče te vrste, je v rdeči listi ogroženih ptic in sesalcev Avstrije podana oznaka »izjemna gnezdilka«, za katero velja, da je

v zadnjih dveh stoletjih gnezdila le izjemoma (Bauer 1988). Na preletu je redno opazovan edino v področju Seewinkel (Rokitansky 1964). V letih 1963–1972 so v 31 opazovalnih dneh videli 54 primerkov, pri čemer je vrhunec spomladanske selitve 26. aprila, jesenske pa 16. avgusta; jesenski in pomladanski prelet sta približno številčno enaka (Winkler,

Herzig-Straschil 1981).

V bližini Šentilja na avstrijskem Štajerskem je bil jezerski martinec opazovan na murski hidroakumulaciji Gralla: dne 27. 7. 1976 trije (3) primerki in 1., 7., 15., 21. 8. 1976 en (1) primerek (Stani 1977).

Opazovanje jezerskega martinca na avstrijskem Štajerskem med 9. in 12. 5. v gramoznici pri kraju Neudorf (Haar etc. 1986) je zanimivo iz dveh razlogov: glede na večdnevni postanek martinca je podobno opazovanje v Račah med 27. 4. in 3. 5. 1989, in drugič, marginalna statusna skupina poznih preletnikov je v naših geografskih okoliščinah svojo gnezditveno priložnost že zamudila, seveda pa jo imajo še vedno na severu (in vzhodu op. avtorja), kamor so tudi namenjeni (Geister 1990).

Dejstvo, da so jezerskega martinca na avstrijskem Štajerskem opazovali v neposredni bližini Goričkega; pri kraju Reith 26. 4. 1978 in 27.–28. 4. 1980 en (1) primerek in kraju Neudau 26. 4.

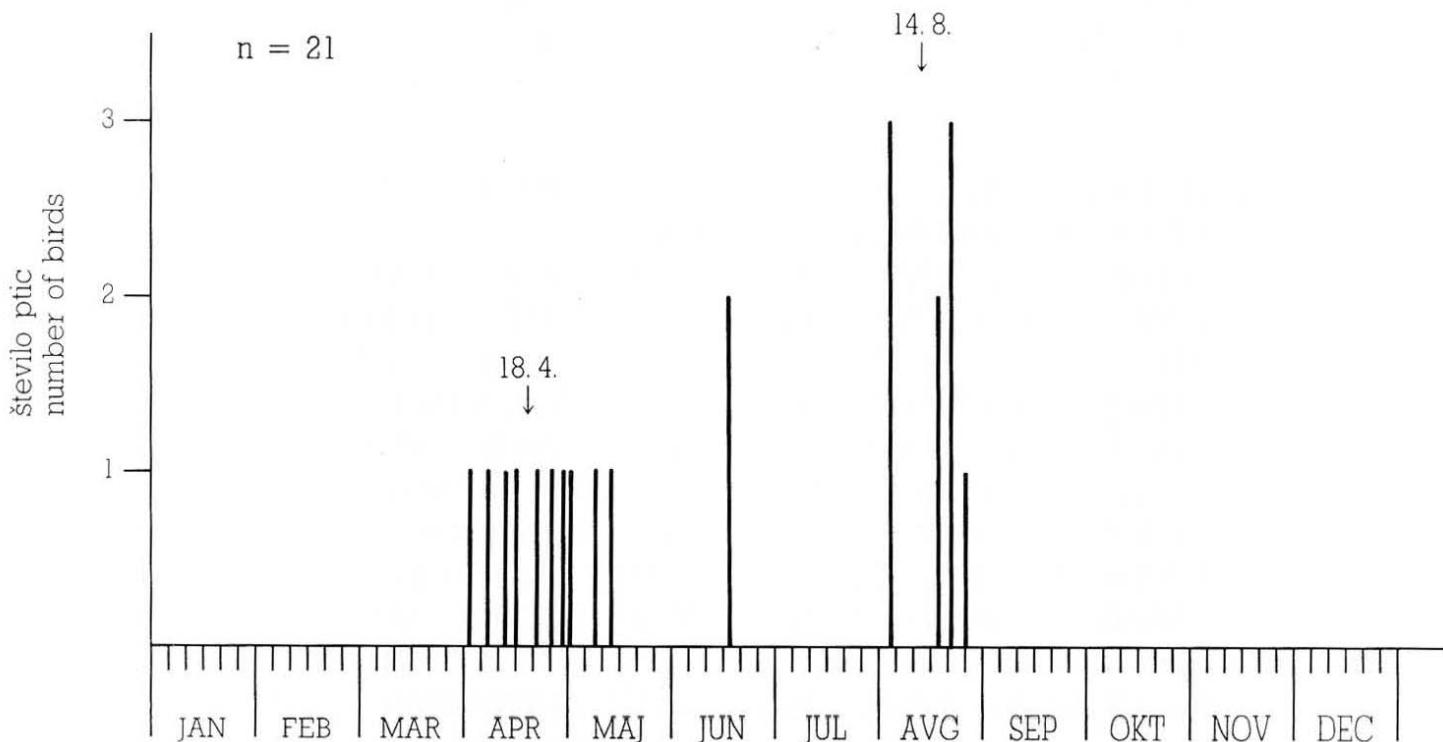
1979 dva (2) primerka (Samwald 1980, Samwald O. et F. 1983), kaže na odsotnost ornitološkega monitoringa na Ledavski akumulaciji.

V Štajerski centralni kartoteki ornitoloških podatkov za avstrijsko Štajersko se jezerski martinec omenja kot preletnik (Hable 1979).

Za alpski in predalpski svet Slovenije razen zgodovinskih podatkov Freyerja in Schulza ni opazovanj. Tem bolj so zato zanimivi podatki iz avstrijske Koroške, ki kažejo, da je jezerski martinec precejšnja redkost: od prvega opazovanja leta 1876 pa do današnjih dni so v literaturi zavedena le tri opazovanja (Feldner 1979, Wrus 1979).

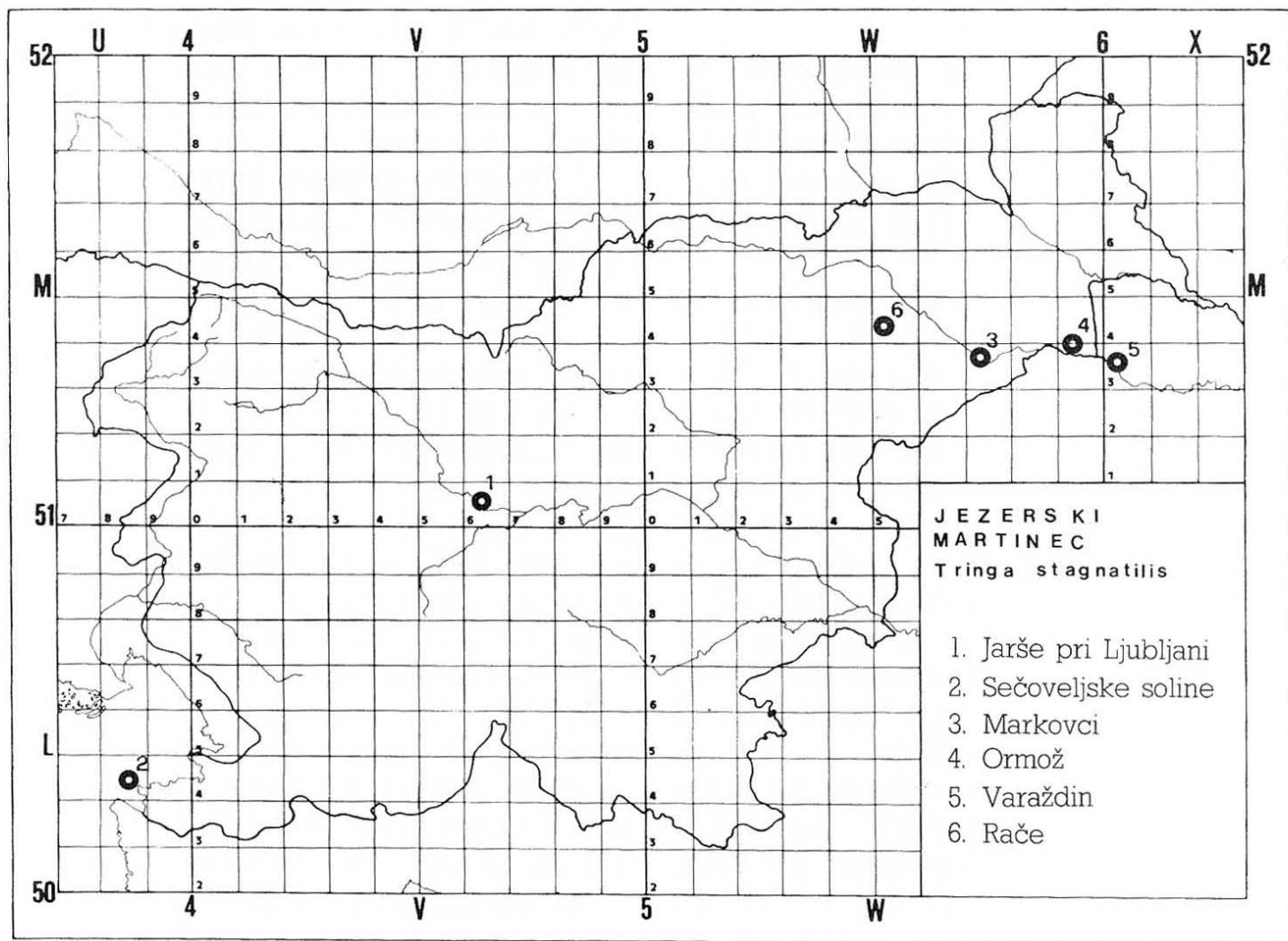
V Švici so jezerskega martinca v letih 1950–1984 videli 82-krat. Ponavadi so opazovali po en primerek, redkeje dva in samo enkrat izjemoma pet primerkov. Po pravilu se ne zadržujejo več kot 1–2 dni na istem mestu (Winkler 1987).

Na Madžarskem je še v začetku 20. stoletja jezerski martinec neredek gne-

Slika 1: Fenogram preleta jezerskega martinca *Tringa stagnatilis* za Slovenijo od leta 1980–90.

Fig. 1: Passage phenogram of Marsh Sandpiper *Tringa stagnatilis* for Slovenia from 1980 to 1990.

Slika 2: Pojavljanje jezerskega martinca *Tringa stagnatilis* v Sloveniji v tem stoletju: 1. Jarše pri Ljubljani, 2. Sečoveljske soline, 3. Markovci, 4. Ormož, 5. Varaždin, 6. Rače

Fig. 2: Occurrence of Marsh Sandpiper *Tringa stagnatilis* in Slovenia in this century: 1. Jarše near Ljubljana, 2. Sečovlje Salinas, 3. Markovci, 4. Ormož, 5. Varaždin, 6. Rače

zdilec nižinskih natronskih področij in celo vzhodne obale Nežiderskega jezera. Danes je sporadična gnezdilka nižin, se pa priložnostno pojavlja v času preleta (Keve 1984).

Opazovanja enega desetletja v subpanonskem delu Štajerske kažejo, 18. 4. kot mediano spomladanske selitve, 14. 8. pa srednji datum jesenske selitve. Spomladi se jezerski martinci selijo individualno, jesenski prelet pa zaznamuje nejasen medsebojen status selivk (golitev, obstaja družinska zveza med mladostnimi in starostnimi primerki?). Martinci se na kraju opazovanja ne zadržujejo več kakor dva dni (izjema je

opazovanje med 27. 4. in 3. 5. 1989 v Račah).

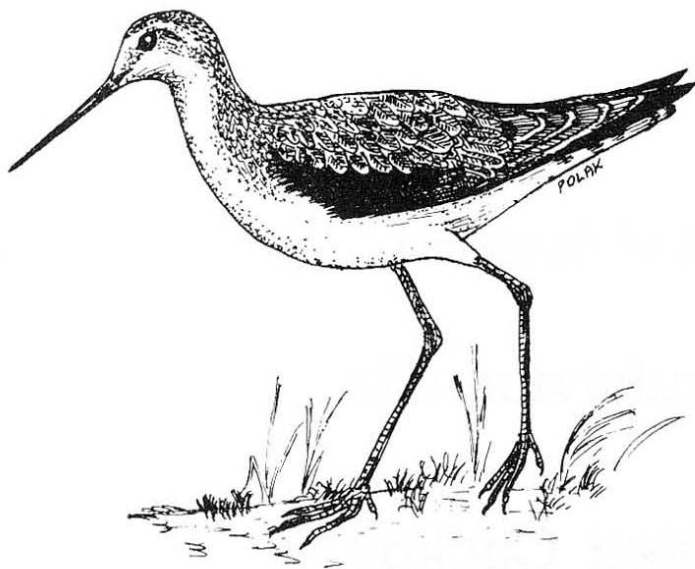
Opazovanje dveh odraslih primerkov 17. 6. 1987 v lagunah pri Ormožu je zanimivo, saj literatura takšne primere v času, ko so martinci zaposleni z gnezditvijo, redko omenja.

V času preleta in prezimovanja se jezerski martinec zadržuje ob sladkovodnih močvirnih področjih in se običajno izogiba neposrednega stika s slano vodo (Cramp 1983). V luči intenzivnih ornitoloških opazovanj na področju slovenske obale, kjer primorski ornitologi v zadnjih desetih letih jezerskega martinca niso opazili (Škornik,

Makovec, Miklavc, v tisku), so citirana tri opazovanja jezerskega martinca v Sečoveljskih solinah zanimiva, predvsem pa izjemna.

ZAHVALA

Kolegom Francu Bračku, Francu Janžekoviču in predvsem Milanu Vogrinu za nesebično odstopljene podatke, Daretu Šeretu za neutrudno zbiranje literature in Karmen Špilek za pomoč pri prevajanju se prisrčno zahvaljujem.

LITERATURA:

ACROCEPHALUS (1989): Seznam dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. DOPPS, Ljubljana.

BAUER, K. (1988): Rote Listen der gefährdeten Vögel und Säugetiere Österreichs und Verzeichnisse der in Österreich vorkommenden Arten. Kärtner Universitäts-Druckerei Klagenfurt.

CRAMP, S., K. E. L. SIMMONS (eds.) (1983): The Birds of the Western Palearctic, Vol. III. Oxford University Press, Oxford, New York.

FELDNER, J. (1979): Die Zugvögel des Lavanttales. Carinthia II, 169/89 Jg., Klagenfurt.

FREYER, H. (1842): Fauna der Krain bekannten Säugetiere, Vögel, Reptilien und Fische. Laibach.

GEISTER, I. (1988): Slovenski prispevek k evropskemu ornitološkemu atlasu. DOPPS, Ljubljana.

GEISTER, I. (1990): Pričakovane in nepričakovane gnezdilke v Sloveniji. *Acrocephalus* XI, št. 43–44.

HAAR, H., P. SACKL, F. SAMWALD, O. SAMWALD (1986): Die Vogelwelt des Bezirks Furstenfeld. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum, Graz.

HABLE, E. (1979): Einesteirische Zentralkartei ornithologischer Daten. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum 8 (2), Graz.

KEVE, A. (1984). Nomenclator vium Hungariae. Akademiai Kiado, Budapest.

MATVEJEV, S. D., V. F. VASIČ (1973): Catalogus faunae Jugoslaviae. IV/3 Aves. Acad. Scient. et Artium Slovenica, Ljubljana.

PARTER, A. J., J. H. MARCHANT, J. VUORINEN (1977): Guide to the identification of Holarctic Waders. B. T. O., Tring.

REISER, O. (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau. Graz.

ROKITANSKY, G. (1964): Catalogus faunae Austriae. XXI b: Aves. Springer-Verlag, Wien.

SAMWALD, F. (1980): Ornithologische Beobachtungen, vorwiegend in der Oststeiermark, in den Jahren 1977 und 1978. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum 9 (2), Graz.

SAMWALD, F. O. SAMWALD (1983): Ornithologischen Beobachtungen, vorwiegend in der Oststeiermark, in den Jahren 1979 und 1980. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum, Graz.

SCHIAVUZZI, B. (1883): Materiali per un'avi-fauna del territorio di Trieste fino a Monfalcone e dell'Istra, Trieste.

SCHULZ, F. (1890): Verzeichnis der bisher in Krain beobachteten Vögel. Laibach.

STANI, W. (1977): Ornithologische Beobachtungen in der südlichen Steiermark, unter besonderer Berücksichtigung des Murstausees Gralla im Jahre 1976. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum 6 (2), Graz.

ŠKORNIK, I., T. MAKOVEC, M. MIKLAVC (v tisku): Faunistični pregled ptic slovenske obale.

ŠMUC, A. (1980): Ptice Sečoveljskih in Ulcinjskih solin. Univerza v Ljubljani, diplomsko delo, Ljubljana.

ŠTUMBERGER, B. (1983): Ploskokljuni prodnik *Limicola falcinellus*. Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* IV, št. 17–18.

VOGRIN, M. (1986): Jezerski martinec *Tringa stagnatilis*. Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* VII., št. 29.

WINKLER, H., B. HERZIG-STRASCHIL (1981): Die Phänologie der Limikolen im Seewinkel (Burgenland) in den Jahren 1963 bis 1972. *Egretta* 24 (2).

WINKLER, R. (eds.) (1987): Avifauna der Schweiz, eine kommentierte Artenliste. Der Ornithologische Beobachter, Beiheft 6.

WRUS, W. (1973): Die Sumpf- und wasservögel in Kärnten. *Carinthia* II, 163/83 Jg., Klagenfurt.

WRUS, W. (1979): Vogelkundliche Beobachtungen aus Kärnten. *Carinthia* II, 169/89 Jg., Klagenfurt.

POVZETEK

Jezerski martinec je v Sloveniji redko opazovan preletnik. Prvi podatek za to stoletje je iz Jarš pri Ljubljani, v Primorju je bil opažen trikrat (1976, 1977 in 1979), na Štajerskem pa v desetih letih (1980–1989) sedemnajstkrat. Srednji datum spomladanske selitve je 18. 4., jesenske 14. 8.

SUMMARY

Marsh Sandpiper *Tringa stagnatilis* is in Slovenia a rarely observed passage migrant. The first record for this century was made at Jarše near Ljubljana. In the region of Primorsko this species has been recorded three times (1976, 1977 and 1979), in the region of Štajersko 17 times (from 1980 to 1989). Spring migration mean date is April 18th, autumn migration mean date August 14th.

Borut Štumberger, 62282 Cirkulane 41

Šesto opazovanje afriške kukavice *Clamator glandarius* na Hrvatskem

Sixth record for Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius* in Croatia

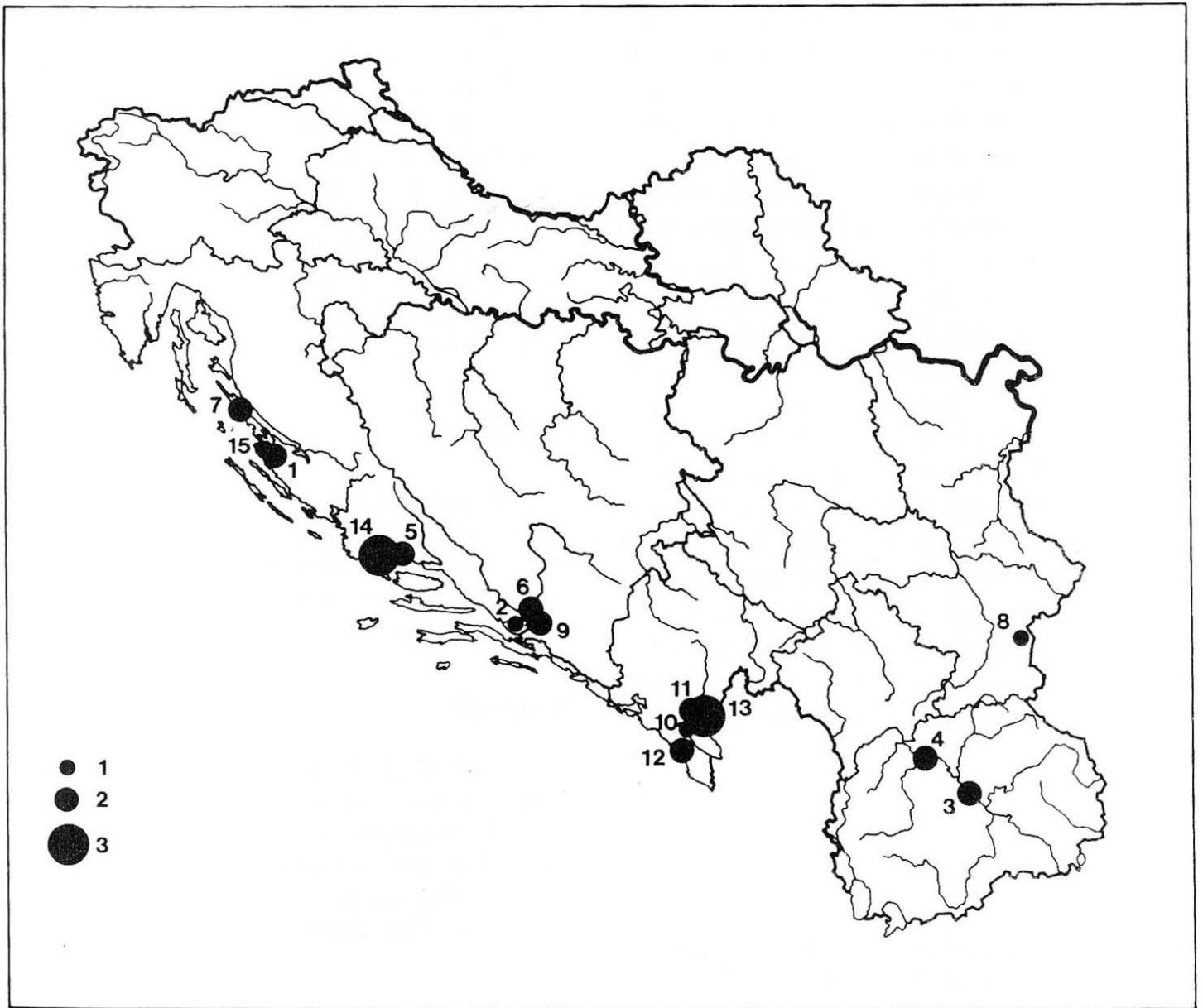
MAURICIO STIPČEVIĆ

Afriška kukavica *Clamator glandarius* je redka obiskovalka obalnega dela Jugoslavije od Kvarnerja do Črne gore, južne Srbije in Makedonije (Matvejević, Vasić 1973). Prvi dokazni primerek je iz leta 1889, iz kraja Poljica v severni Dalmaciji, in ga hranijo v zbirki Hrvatskega prirodoslovnega muzeja v Zagrebu.

25. marca 1990 sem v zgodnjih jutranjih urah obiskal kraj Grbe v bližini Nina, približno 8 km zahodno od kraja Poljice. Po livadah in njivah okoli Grb raste razredčeno drevje in grmovje, sicer pa prevladuje v okolici degradirana

hosta puhastega hrasta *Quercus pubescens*. Srake *Pica pica* so gradile svoja gnezda, kakšnih dvajset sivih vran *Corvus cornix* se je razporedilo po drevju in po tleh. Okrog desetih sem zaslišal meni neznano oglašanje. Previdno sem pogledal skozi okno in na veji smokve *Ficus carica* zagledal afriško kukavico. Drevo je bilo od okna oddaljeno le nekaj metrov. Ptica je preplašena odletela na drugo drevo. Kasneje se je oglašajoč spreletavala z drevesa na drevo in po desetih minutah izginila.

V Jugoslaviji je bila afriška kukavica do leta 1990 opažena šestnajstkrat na

Slika 1. Najdbe afriške kukavice *Clamator glandarius* v Jugoslaviji do 1990

Figure 1. Records of the Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius* in Yugoslavia up to 1990

1 – male točke: najdbe marca do sredine aprila (izven obdobja gnezdenja)

1 – small dots: records from March to mid April (out of breeding season)

2 – srednje točke: najdbe od sredine aprila do sredine julija (v obdobju gnezdenja)

2 – medium dots: records from mid April to mid July (in breeding season)

3 – velike točke: najdbe gnezdenja

3 – big dots: breeding records

1 Poljica 8. 5. 1889 (zbirka Hrvatskega prirodoslovnega muzeja v Zagrebu); 2 Opuzen 17. 3. 1913 (Reiser 1939); 3 Titov Veles 9. 5. 1927 (Banzhaf 1931); 4 Skopje 14.–22. 5. 1952, 17. 5. 1953 (Jovetić 1954); 5 Split 14. 4. 1957 (Krpan 1960); 6 Čapljina 1. 5. 1958, pomlad 1959 (Jošt 1963); 7 Pag 4. 7. 1960 (Igalffy 1980); 8 Vlasina 1961 (Matvejev i Vasić 1973); 9 Hutovo Blato 21. 6. 1967 (Rucner 1970); 10 Vranjina 10. 4. 1974 (Vizi 1975); 11 Zeta 4. 6. 1974 (Vizi 1975); 12 Bar 28. 4. 1978 (Rašajski i Gavrilov 1983); 13 Golubovci 20.

štirinajstih lokalitetah. Gnezditev je dokazana v Črni gori (Štumberger 1987) in na Hrvaškem (Crnković 1990). Skupaj z opisanim opazovanjem je bila na Hrvaškem doslej opazovana šestkrat.

Afriška kukavica je v Evropi razširjena v Sredozemlju (na Portugalskem, v Španiji, Franciji, Italiji, Grčiji, Turčiji in na Cipru) pri čemer je v severnem delu njenega areala, to je v južni Evropi in na Bližnjem vzhodu, selivka (Cramp et al. 1985). V Španiji, Franciji in Italiji je opaziti porast populacije. Podtikanje jajc v gnezda vranov *Corvidae* se začne v sredini aprila in traja do sredine junija, mladiče pa je mogoče najti v gnezdu do sredine julija (Cramp et al. 1985). Čeprav je bila afriška kukavica v Grbah opazovana v obdobju spomladanske selitve, je povsem mogoče, da je kasneje gnezdila v tem delu Dalmacije.

LITERATURA:

BANZHAF, W. (1931): Ein Beitrag zur Avifauna Mazedoniens. *Journal für Ornithologie* 79/3.

CRAMP, S. (ed.) (1985): *The Birds of the Western Palearctic*, Vol. IV. Oxford University Press, Oxford.

CRNKOVIĆ, R. (1990): Gnejzdarice na trogirskom području. *Larus* 41-42: 151-164.

IGALFFY, K. (1980): Prilog poznavanju ptica otoka Paga. *Larus* 31-32: 55-89.

JOŠT, J. (1963): Afrička kukavica, *Clamator glandarius*, u Hercegovini. *Larus* 15: 133-135.

JOVETIĆ, R. (1954): Pojava afričke kukavice, *Clamator glandarius* (L.), u N. R. Makedoniji. *Larus* 6-7: 177-182.

KRPAN, M. (1960): Prilog poznavanju ptica okoliše Splita. *Larus* 12-13: 65-91.

MATVEJEV, S. D., VASIĆ, V. F. (1973): *Catalogus Faunae Jugoslaviae*, IV/3, Aves. Academia Scientiarum et Artium Slovenica, Ljubljana.

RAŠAJSKI, J., GAVRILOV, T. (1983): *Clamator glandarius* i *Glaucidium passerinum* u Crnoj Gori. *Larus* 33-35: 206-207.

REISER, O. (1939): *Materialien zu einer Ornithologischen Fauna I, Bosnien und Herzegovina*. Wien.

RUCNER, D. (1970): Nadopuna poznavanju ptica doline Neretve (III). *Larus* 21-22: 99-114.

ŠTUMBERGER, B. (1987): Mladič čopaste kukavice *Clamator glandarius* najden v bližini Skadarskega jezera. *Acrocephalus* 34: 53-55.

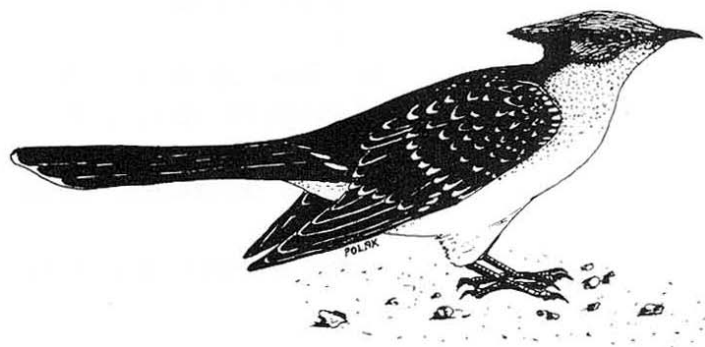
VIZI, O. (1975): Nalaz kukavice afričke *Clamator glandarius* L., 1958 na Skadarskom jezeru. *Glasnik republičkog zavoda za zaštitu prirode* 8: 15-19, Titograd.

POVZETEK

Avtor opisuje svoje srečanje z afriško kukavico v vasi Grbe v severni Dalmaciji dne 25. marca 1990, ki predstavlja šesti zapis za Hrvatsko. Sicer pa je bilo do tedaj znanih 16 opazovanj te vrste v Jugoslaviji, od tega dve gnezditveni.

SUMMARY

The author describes his encounter with a Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius* in the village of Grbe in northern Dalmatia on March 25th 1990, what is the sixth record for Croatia so far. Until then 16 observations of this species had been recorded in Yugoslavia, two of them as breeding ones.

Mauricio Stipčević, 57000 Zadar, Marka Marulića 29

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological note-book:

VELIKI KORMORAN *Phalacrocorax carbo*
CORMORANT – 24 at Radeče on the Sava River
on 21st November 1990

Z gumijastim čolnom sem se dne 21. 11. 1990 odpravil skupaj s H. Gričarjem in T. Čobanovičem na krajši spust po Savi.

Vreme je bilo jasno, za ta letni čas precej toplo, rahel vetrič je pihljal z vzhoda, proti toku Save. V Savo smo zapluli pri izlivu Savinje v Savo, v Zidanem mostu, ob 8.30 zjutraj. Voda je bila nizka, tako da hitrost čolna ni bila velika. Na poti proti Bregu smo opazovali neznansko količino plastičnih vreč in vrečic, ki jih je vodna ujma v začetku novembra obesila po obrežnem rastju.

Med potjo smo opazili več kakor 150 rac mlakaric *Anas platyrhynchos* in jato šestih (6) sivih čapelj, *Ardea cinerea*.

V Hotemežu pri Radečah, na nadmorski višini ca. 200 metrov, smo ob 9.10 opazili jato štiriindvajsetih (24) velikih kormoranov. V lepo urejeni jati v obliki črke V so naredili večji krog nad nami, tako da smo jih lahko opazovali najmanj pet minut. Jata je krožila okrog 50 metrov nad gladino Save. Na enem krilu jate je bilo pet osebkov, na drugem krilu pa ostalih devetnajst, vendar je bila formacija pri zadnjih sedmih nekako pretrgana in zamaknjena navzven. Med obračanjem jate smo na povsem črnih pticah opazili bele lise na glavah in pa dolge, temne kljune. Živali so bile približno tako velike kot gosi. Po elegantno izvedenem »zmagovalnem krogu« je jata poletela proti zahodu, mimo Radeč v smeri Ljubljane. Marjan Gobec, Zidani most 28a, 61432 Zidani most

MALA BOBNARICA *Ixobrychus minutus*
LITTLE BITTERN – a pair at Razvanje near Maribor on 7th June 1989

Dne 7. 6. 1989 sem bil pri ribniku »Transom«, ki leži zraven istoimenskega podjetja v Razvanju pri Mariboru. Uporabljajo ga izključno za ribogojstvo, je pa precej zaraščen. Iz vode molijo otočki potopljenega vrbovja, breg pa je zaraščen na severni strani.

Tukaj sem omenjenega dne srečal par malih

bobnaric. Ves čas obiska sta se spreletavali nad vodo in pristajali v gostem rastlinju. Zaradi tega in dejstva, da je bil opazovan par v tem času in v povsem primernem biotopu, sklepam, da sta gnezdili.

Od močvirskih ptičev gnezdijo tukaj še: mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, zelenonoga turalica *Gallinula chloropus* in močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

KVAKAČ *Nycticorax nycticorax*
NIGHT HERON – a young at Lake Ormož on 9th July 1990

Dne 19. 7. 1990 sem bil v Ormožu. Kot vedno sem tudi tokrat šel najprej pogledat obsežno trstičje. Že takoj na začetku me je presenetila mala bobnarica *Ixobrychus minutus*, ki se je brž skrila med gostim trstičjem. Takoj zatem sem v zraku zagledal mladega kvakača. V letu je pozornost vzbujal njegov kratki in debeli vrat.

Še isti dan sem na jezeru opazoval malo belo čapljo *Egretta garzetta*. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

SIVA ČAPLJA *Ardea cinerea*
GREY HERON – found dead (shot) at Rače on 23th June 1990

23. 6. 1990 sva se s prijateljem mudila v Račah. V manjšem ribniku, imenovanem Gajič, tedaj ni bilo vode in je bilo kot nalašč za ptice, ki so se tam prehranjevale. Med njimi sem z daljnogledom opazil tudi kadaver sive čaplje. Ker so bila tla že suha, sem lahko stopil do nje in napravil pričujoč posnetek. Kadaver sem še pregledal in ugotovil, da so vzrok smrti številne šibre, ki so jo prestrelile. Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor. (Fotografija na naslednji strani)

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*
BLACK STORK – an adult at Pohorje (667 m) on
 15th July 1990

Dne 15. 7. 1990 sem okoli enajste ure dopoldan pri kraju Sv. Primož na Pohorju (667 m n.v.) opazoval odrasel primerek črne štoklje, ki je krožila nad gozdom. Ker je na Pohorju kar nekaj primer-
 nih lokalitet (Lovrenška jezera, Črno jezero z močvirji itd.), je mogoče tam tudi gnezdila. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.*

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*
BLACK STORK – 2 pairs at Lake Cerknica, on 27th
 May and 10th June 1990

Dne 27. 5. 1990 sva z B. Lapanjo zjutraj opazo-
 vala na Cerkniškem jezeru, in to zahodno od Goričice, dva para odraslih črnih štokelj. Lepo so bile vidne oranžno rdeče noge in kljun. Pre-
 hranjevale so se po plitkih predelih zamočvirje-
 nega travnika. Na istem mestu sem opazoval 3.
 6. 1990 en par, ki je zletel v smeri proti Otoku. Prav tako sem dva para odraslih črnih štokelj

opazoval na istem mestu še 10. 6. 1990. *Vili Žgavec, Godovič 43b, 65280 Idrija.*

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*
WHITE STORK – 2 at Drulovka near Kranj on 25th
 April 1990, at one Šenčur near Kranj on 27th May
 1990, and 7 at Ljubljana Marshes on 11th May
 1990.

Nad Sorškim poljem pred vasjo Drulovka sem
 25. aprila 1990 med vožnjo iz avtomobila opazil
 dve beli štoklji *Ciconia ciconia*, ki sta leteli v
 smeri Kranja.

Nad travnikom južno od Kozlerjeve gošče na
 Ljubljanskem barju je 11. maja 1990 krožilo 7
 belih štokelj, ki so po desetih minutah opazova-
 nja odletele v smeri Iga.

Na polju pred Šenčurjem sva s kolegico A.
 Zihlerl 27. maja 1990 opazovala belo štokljo, ki se
 je prehranjevala na sveže pokošenem travniku.
Tomi Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.

KONOPNICA *Anas strepera*

GADWALL – a female at Lake Ormož on 23th September and 6th October 1990, 4 males and 2 females at Lake Ormož on 28th October 1990, a female at Lake Ptuj on 17th November 1990

Konopnica sodi med tiste vrste rac, ki jih pri nas srečujemo predvsem na preletu in med prezimovanjem. Zelo je podobna mlakarici *Anas platyrhynchos*, od nje se loči v glavnem po čisto belem zrcalcu. Za samca je poleg tega značilno, da je po telesu siv. V času jesenskega preleta sem imel možnost opazovati konopnico štirikrat:

- Ormož, 23. 9. 1990 ena samica
 - Ormož, 6. 10. 1990 ena samica
 - Ormož, 28. 10. 1990 šest primerkov – štirje (4) samci in dve (2) samici
 - Ptuj, 17. 11. 1990 ena samica
- Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

RJAVKA *Aythya marila*

SCAUP – a female at Lake Ormož on 6th October 1990

Bilo je mrzlo in megleno jutro, ko sva se s prijateljem ustavila ob Ormoškem jezeru. Toda kaj kmalu sva ugotovila, da z opazovanjem še ne bova mogla pričeti, kajti nad jezerom je ležala gosta megla. Okoli desete ure pa se je naposled le dvignila. Jezero je bilo polno različnih rac. V začetku me je najbolj presenetil samec regeljca *Anas querquedula*, saj je datum 6. 10. 1990 zanj dokaj pozen.

Približno na sredi poti sem s teleskopom opazil med sivkami *Aythya ferina*, raco enake velikosti, ki je bila temnorjava, z veliko belo liso med korenem kljuna in očesom. Podrepje je imela temno, sicer pa je bila podobna čopasti črnici *Aythya fuligula*. Po tej značilnosti sem ugotovil, da gre za raco rjavko, in sicer samico. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

ČRNA RACA *Melanitta nigra*

COMMON SCOTER – a female at Lake Ormož on 24th November 1990

Z opazovanjem na Ormoškem jezeru smo pričeli šele ob 12.30. Ta dan, 24. 11. 1990, je bil jasen, brez megle, temperatura pa za ta čas visoka: + 10° C.

Ko smo že videli rdečegrlega slapnika *Gavia*

stellata in sivo gos *Anser a. anser*, si nismo mislili, da nas glavno presenečenje šele čaka.

Proti koncu jezera smo ob nasipu, od nas oddaljeno kakih sto metrov, zagledali raco, ki se je ves čas potapljala. Iz vode je lovila rastlinje, s katerim se hrani. Bila je temnorjava, z umazano belimi lici. Teme in tilnik sta bila še temnejša kot telo, kljun pa je bil siv in precej močan. Po teh značilnostih smo jo določili za samico črne race. Luka Božič, Pintarjeva 16, Damjan Denac, Pintarjeva 14, Jaka Smole, Cafova 4, 62000 Maribor.

NAVADNI ZVONEC *Bucephala clangula*

GOLDENEYE – 3 males and 2 females at Lake Ormož on 15th May 1990

Dne 15. 5. 1990 sem imel na Ormoškem jezeru med številnimi drugimi racami priložnost opazovati tri (3) primerke navadnega zvonca (dve samici in enega samca). Vsi so se ves čas opazovanja potapljali.

Podatek je zanimiv zaradi poznega pojavljanja te vrste, saj pri nas ponavadi videvamo zadnje primerke konec marca.

Rad bi pa še dodal, da pri prejšnjih obiskih, dne 14. 4. in 28. 4. 1990, zvoncev tod nisem videl. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

ČRNI ŠKARNIK *Milvus migrans*

BLACK KITE – At Sečovelje Salinas on 4th August 1990

V Sečoveljskih solinah je bil 4. 8. 1990 vroč poletni dan. Kak dan po dežju sicer, a zelo vroč. Proti poldnevu sem s svojo staro diano s hitrostjo kakih 50 km/h vozil po glavni solinski cesti proti najbližjemu mrzlemu pivu. Sprva nisem bil preveč pozoren na večjo temno reč, ki je ležala na cesti. Šele ko sem opazil, da se hitro bližam veliki ptici, sem začel močno zavirati in se s težavo ustavil za slabi dve dolžini avtomobila pred njo.

Komaj sem verjel sam sebi. V luži sredi ceste tik pred mano je stala velika temna ujeda. Po spodaj rahlo mokrem perju sodeč se je tudi namakala. In sploh ji ni bilo mar avtomobila. Čisto mirno, počasi in poredko se je sklanjala in pila vodo. Po praviči povem, da nisem imel pojma, v katero ujedo zrem.

Šele ko sem se obrnil na zadnji sedež po daljnogled, se je vzdignila. In ko je v zraku široko razprla peruti, se je pokazal tudi rahlo zarezan

rep – črni škarnik torej. *Tomaž Jančar, C. v Kostanj 3, 61110 Lj.–Hrušica.*

PEPELASTI LUNJ *Circus cyaneus*
HEN HARRIER – an adult male at *Ljubljana Marshes* on 2nd December 1990

2. 12. 1990 sem v jasnem vremenu ob 10. uri na Barju za Plutalom, 500 m od Ljublanice, zagledal sivo-belo ptico s črnimi konicami peruti. Letela je v nizkem letu, 2 m nad tlemi, in pregledovala tla z značilno držo glave navzdol. Kasneje sva z D. Šeretom ugotovila, da je šlo za odraslega samca pepelastega lunja *Circus cyaneus*. Na isti lokaciji sem videl tudi velikega srakoperja *Lanius excubitor*. *Andrej Trontelj, Vogelna 6, 61000 Ljubljana.*

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*
GOLDEN EAGLE – am adult and a young at *Predmeja* on 8th August 1989, an adult at *Nanos* on 19th August 1990

Na poti s Čavna na Predmejo sva s kolegico A. Zihlerl 8. avgusta 1989 posedala na edinem razgledišču, kjer pogled predre gosto gozdno kuliso na meji med bukvi in pod njo rastočim rdečim borom, ko je najino pozornost pritegnilo »klipajoče« oglasanje, ki je postajalo čedalje glasnejše. Hip za tem je okoli obronka priletel odrasel planinski orel *Aquila chrysaetos*, ki mu je sledil oglašajoči se mladič. Veličastni ptici sta zaokrožili in ponovno izginili za obronkom. V zraku je ostalo le še pojemajoče »klipanje«.

Dva dni kasneje (10. avgusta 1989) naju je na grebenu Nanosa, na pol poti od kmetije Jež proti vrhu, preletel odrasel planinski orel. *Tom Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.*

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*
GOLDEN EAGLE – a young on *Mt. Krn (2244 m)* on 25th August 1990

Dne 25. 8. 1990 sem bil na izletu na Krn. Bil je lep sončen dan. Opazoval sem ptice, ki so značilne za gorski svet: meniške *Parus ater*, gorske sinice *Parus montanus*, kupčarje *Oenanthe oenanthe*. Ko sem sedel na vrhu Krna in se razgledoval, sem v zraku zagledal veliko ujedo. Brž sem pograbil daljnogled in čez nekaj časa ugotovil, da prvič opazujem planinskega orla. Primerek

je bil mladosten, saj je imel na perutih še belino. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor.*

RIBJI OREL *Pandion haliaetus*
OSPREY – at *Medvode (near the Sava River)* on 3th December 1990

3. decembra 1990 sem na klanecu pod vasjo Medno med vožnjo opazil ujedo, ki je drsela vzporedno s cesto v smeri Medvod. Ko sem pripeljal pod njo, sem ugotovil, da opazujem ribjega orla *Pandion haliaetus*. *Tom Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.*

GRAHASTA TUKALICA *Porzana porzana*
SPOTTED CRAKE – at *Kranj* on 25th April 1990, found dead on 6th May

V trstišču Peter Mayer za vasjo Stražišče pri Kranju sva s kolegico A. Zihlerl 25. aprila 1990 poslušala grahasto tukalico. Svojo domnevo sem kasneje tudi potrdil s poslušanjem posnetkov grahaste tukalice.

6. maja 1990 sva pod gnezdnom postovke *Falco tinnunculus* nedaleč od trstišča Peter Mayer našla perut grahaste tukalice. Je tukalico uplenila postovka, ali pa je to le naključje, saj je v neposredni bližini kasneje gnezdil tudi skobec *Accipiter nisus*? Perut je shranjena v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. *Tom Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.*

MALI PRODNIK *Calidris minuta*
LITTLE STINT – 14 at *Lake Ormož* on 23th September 1990, also 25 *Dunlins*

Jasnega, a ne preveč toplega jutra dne 23. 9. 1990 sem s prijateljema prišel k Ormoškemu jezeru. Na nasipu so našo pozornost pritegnili mali prodniki. Našteli smo štirinajst (14) prav nič plašnih pobrežnikov. Med njimi smo opazili tudi primerek, ki je bil brez leve noge in je zato imel pri hoji precej težav.

Malo pred poldnevom smo se vračali po isti poti. Poleg omenjenih malih prodnikov je na nasipu počivalo kar petindvajset (25) spremenljivih prodnikov *Calidris alpina*, ki smo jih še dolgo opazovali skozi teleskop.

Prodniki so bili tukaj še 29. 9. 1990. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.*

SRPOKLJUNI PRODNIK *Calidris ferruginea*
CURLEW SANDPIPER – 5 at Lake Ormož on 31th
August 1990

Dne 31. 8. 1990 sem se s kolegi mudil v Ormožu. Na akumulacijskem jezeru smo poleg številnih malih martincev *Actitis hypoleucos*, imeli priložnost opazovati še osem (8) pikastih martincev *Tringa ochropus* in enega (1) črnega martinca *Tringa erythropus*.

Še večja jata pobrežnikov pa nas je pričakala v lagunah, tako da smo imeli z določevanjem kar precej dela. Našteli smo pet (5) močvirskih martincev *Tringa glareola*, osem (8) rdečenogih martincev *Tringa totanus*, enega (1) zelenonovega martinca *Tringa nebularia*, štiri (4) togotnike *Philomachus pugnax* in še šest (6) prodnikov. Eden (1) je bil spremenljiv prodnik *Calidris alpina*, ostalih pet (5) pa smo določili za srpokljune prodnike v zimskem perju. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.*

ČRNONOGA ČIGRA *Gelochelidon nilotica*

Drugi zapis za Slovenijo

GULL-BILLED TERN – At Ljubljana Marshes on 25th May 1990

Second record for Slovenia

Na Ljubljanskem barju med Igom in Škofljico je 25. 5. 1990 na travnikih in koruznih njivah kot posledica krajšega deževja ostalo nekaj večjih luž. Nad njimi so se spreletavali štirje (4) spolno nezreli rečni galebi *Larus ridibundus* ter še ena, po velikosti in obliki podobna ptica. Po bolj natančnem ogledu sem z veseljem prepoznal odraslo črnonogo čigro v letnem perju. V primerjavi s pri nas na preletu pogostejšo kričavo čigro *Sterna sandvicensis* je bolj čokata, peruti so širše in manj koničaste, tako da v zraku spominja na galebe. Ko je skupaj z galebi sedla na poplavljeno njivo, sem videl močan popolnoma črn kljun, črno čepico brez čopka in za čigro dolge črne noge.

To je šele drugo opazovanje črnonoge čigre v Sloveniji zadnjih 50 let. Tudi prvič je bila opazovana maja in v celinski Sloveniji (glej *Acrocephalus* 29:42), kar pa še ne pomeni, da se izogiba morskih obal. Na letošnjem prvomajskem raziskovalnem taboru v dolini Mirne (Istra) smo namreč opazovali 1 do 2 primerka od 27. do 29. 4. 1990 na samem izlivu Mirne v morje. To pa je le slabih 20 kilometrov od slovenske obale. *Peter Trontelj, Cesta na Laze 27, 61000 Ljubljana.*

PODHUJKA *Caprimulgus europaeus*

NIGHTJAR – a nest with 2 eggs and later 2 nestlings at Jarše near Ljubljana on 5th June 1990

Dne 5. 6. 1990 popoldne sem na Jarškem produ ob Savi v borovem gozdu našel dve jajci, ki sta ležala na suhih borovih iglicah. Kasneje je priletela samica podhujke, ki se je takoj usedla na jajci. Na omenjeni kraj sem se vrnil 7. 6. in samica je še vedno valila. Takoj naslednji dan pa sta bila že izvaljena dva mladiča, ki sem ju tudi obročkal.

Par dni kasneje teh begavcev ni bilo na istem mestu, temveč sem opazil starša, ki sta se približno 150 metrov stran spuščala na tla.

V *Acrocephalus* št. 13–14 D. Šere piše o opazovanjih podhujke na tem kraju v času gnezdenja, vendar gnezda ali mladičev ne omenja. Po letu 1980 sem z D. Šeretom večkrat opazoval pojoče samce in enega sva tudi ujela, vendar nikoli nisva našla jajc ali mladičev. Podatek o gnezdenju podhujke je zanimiv zato, ker je gnezdila na produ v borovem gozdu, in to tik ob Savi. Peter Černe, *Glinškova ploščad 6, 61113 Ljubljana*.

MALI SKOVIK *Glaucidium passerinum*

PYGMY OWL – calling on mt. Srednji vrh (1853 m) on 28th July 1989

Prijetnega julijskega dne 28. 7. 1989 sva se s teto vračala z izleta na Storžič (2132 m. n. v.) in okoliške hribe. Od ptičev, ki sva jih videla tega dne, velja omeniti planinske vrabce *Montifringilla nivalis*.

Nekje pod Srednjim vrhom, na višini približno 1800 metrov, se je pričelo mračiti. Tedaj je s svojim enoličnim oglašanjem pričel mali skovik. S krajšimi presledki se je oglašal približno deset minut. Luka Božič, *Pintarjeva 16, 62000 Maribor*.

ČUK *Athene noctua*

LITTLE OWL – calling at Studenci near Maribor, on 8th August and 29th September 1990

V Studencih pri Mariboru sem imel možnost opazovati čuka, in to dvakrat. Prvič sem slišal njegovo oglašanje 8. 8. 1990 ob 23.45 pred domačo hišo. Takrat sem ga tudi prvič videl, saj je kmalu zatem odletel s slive. Drugič sem ga slišal 29. 9. 1990 ob 5.25 na avtobusni postaji, pred tovarno TVT Boris Kridič. Čuk postaja na žalost vse redkejši, kajti ljudje ga zaradi nevednosti vsevprek preganjajo. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor*.

LESNA SOVA *Strix aluco*

TAWNY OWL – at Studenci near Maribor on 18th Februar 1990, and in Maribor on 27th 1990

Lesno sovo sem prvič slišal 18. 2. 1990 v Studencih pri Mariboru. Takrat se je oglašala od 22.00 do 1.00. Nato sem jo s prijateljem še videl

27. 5. 1990 v mestnem parku. Pred drevesom je bilo polno izbljuvkov, kar priča, da se je sova tam zadrževala kar nekaj časa. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor*.

MALA UHARICA *Asio otus*

LONG EARED OWL – at Studenci near Maribor on 29th August 1988

Malo uharico sem na območju Studencev (predmestje Maribora) imel možnost opazovati le enkrat. To je bilo 29. 8. 1988, ko sva jo s prijateljem videla na robiniji. Zanimivo je to, da ni bila prav nič plašna, saj sva se ji lahko približala na razdaljo 1,5 m. Takrat sem malo uharico tudi prvič opazoval. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor*.

SREDNJI DETEL *Dendrocopos medius*

MIDDLE SPOTTED WOODPECKER – at Kaštel near Buje on 5th June 1988

Dne 5. 6. 1988 sva s kolegom A. Bibičem vandrala po Istri. Pri naselju Kaštel (ob Dragonji) sva na vinogradniškem kolu opazovala srednjega detla.

Glede na datum opazovanja je sklepati na možno gnezditev. Kvadrant 3/39 (UTM – UL 93). *Franci Janžekovič, Maistrova 10, Maribor*.

RDEČA LASTOVKA *Hirundo daurica*

Tretji zapis za Slovenijo

RED-RUMPED SWALLOW – at Sečovlje Salinas on 24th September 1989

Third record for Slovenia

Še zmeraj smo 24. 9. 1989. Sto pozornih oči zapusti parkirišče v Sečovljah, kjer smo bili opazovali rožastega škorca *Sturnus roseus*. Ko smo obšli še zadnjo naseljeno hišo ob Drnici in kjer je že bilo čutiti soline, nas je v nizkem letu preletela rdeča lastovka.

V letu je bilo videti rdečkasto poprhanó trtico, sicer pa sem jo sam prepoznal po jizzu, (značilnem vtisu, op. ur.), saj je nisem videl prvič in se mi je »pojava« vtisnila v spomin. Rdeče lastovke sem se nagledal tudi lani maja na Cipru in bi jo prepoznal že na daleč po letu. Po čem so jo prepoznali Nemci, ki so se z determinacijo strinjali, pa pri vsej dobri volji ne vem.

Za slovenski del opazovalcev je bil to vznemirljiv dogodek, saj je bilo to šele drugo opazovanje te vrste na solinah, Nemci pa večjega navdušenja niso pokazali. Ob tolikih vodomcih *Alcedo atthis*, ki smo jih opazili, tudi brškinke *Cisticola juncidis*, ki so bile glavni namen opazovanja naših gostov, niso bile deležne pričakovanega veselja. Slišati je bilo le »Eisvogel, Eisvogel...«. *Iztok Škornik, Krožna 10, 66000 Koper.*

RDEČA LASTOVKA *Hirundo daurica*

Četrty zapis za Slovenijo

RED-RUMPED SWALLOW – two (probably pair)
at Sečovlje Salinas from 11th–16th July 1990

Fourth record for Slovenia

Srečanje s to mediteransko vrsto lastovke, ki je bila še do včeraj v Sloveniji skoraj neznana, je za nas »severnjake« poseben doživetje in omembe vreden podatek. V tem primeru tudi zato, ker gre za ponovno opazovanje na isti lokaliteti kot pred dvema letoma, ko je bila v Sečovljah rdeča lastovka ujeta (Bračko, 1989) in seveda možnost gnezdenja.

V času letnega dopusta v Umagu sem Sečovljske soline obiskoval vsak dan, od 11. do 16. 7. 1990 in na običajnem mestu, med Dragonjo in letališčem, lovil in obročkal ptiče. Ob tej priložnosti sem vseh šest dni opazoval dve (2) rdeči lastovki, po moji oceni je bil par, ki sta se družili s posameznimi kmečkimi lastovkami *Hirundo rustica*, vmes pa je bilo tudi nekaj mestnih lastovk *Delichon urbica*. Lastovke, med njimi tudi daurici, so se ves čas mojega opazovanja zadrževale v predelu vasi, reke Dragonje in letališča. Pogosto pa so lovile in se zadrževale tudi nad solinami. Rdeči lastovki sta večkrat skrivnostno izginili. Kam tako skrivnostno izgineta, pa nikakor nisem mogel ugotoviti.

Prvič sem imel priložnost to vrsto lastovke opazovati in poslušati dalj časa. Rdeči lastovki sta se namreč med letom pogosto oglašali. Tako se ta vrsta tudi po oglašanju dobro loči od drugih lastovk. Rekel bi, da oglašanje celo nekoliko spominja na oglašanje vrabca. Sicer se od kmečke loči tudi po silueti, je za spoznanje večja, peruti so široke, drugačen pa je tudi let in vedenje. Pri tem je izrazita svetla trtica. D. Ota (*Acrocephalus* 39–40) opisuje nenavadno interspecifično vedenje med rdečo in mestno lastovko. Podobne primere, ko so kmečke lastovke

odganjale rdečo lastovko, ko se jim je katera v letu preveč približala, sem opazil tudi v Sečovljah. Vendar napadi niso bili tako intenzivni. Mestnih lastovk nisem opazil pri tem početju.

Zastavlja se zanimivo vprašanje; ali rdeča lastovka v Sečovljah ali v bližnji okolici gnezdi? Kjer ni skalnega previsa kot naravnega gnezdišča, rdeča lastovka ponavadi gnezdi pod mostom ali v tunelu, več takih primerov je znanih iz Bosne in Hercegovine, Makedonije in Dalmacije.

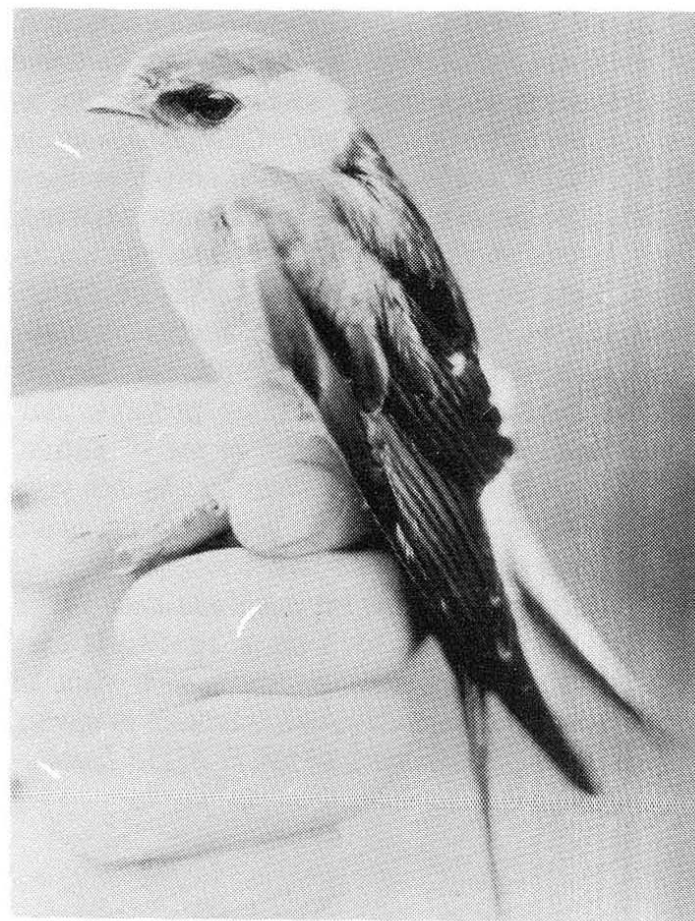
Glede na datum, ki se časovno ujema z gnezdenjem v Glinščici (Ota, 1989) in zadrževanje dalj časa ne eni lokaliteti, je gnezdenje povsem verjetno. To bi lahko potrjeval tudi mladostni primer, ki sem ga ujel leta 1988, vendar je v tem primeru možna kajpak tudi lokalna selitev. Kakor koli že, če hočemo domnevi o gnezdenju v Sečovljah priti do dna, nam preostane le še iskanje gnezda. Naj dodam, da gnezda pod glavnim cestnim mostom čez Dragonjo ni, to sem preveril. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor.*

RDEČKASTA LASTOVKA *Hirundo daurica*

Peti zapis za Slovenijo

RED-RUMPED SWALLOW – a young caught at
Vrhnika on 22th July 1990

Fifth record for Slovenia

22. julija 1990 sem sodeloval v prvi izmeni na vrhniški ornitološki postaji. Ta večer sem ujel 166 kmečih lastovk (*H. rustica*). Pri obročkanju mi je pomagala tudi žena, ki je ob tem dejala: »Poglej, Jože, to čudno lastovko.« In ker mi je bila ta lastovka tuja, sem ji rekel, naj jo pazljivo pridrži. Ko sem to lastovko dobil v roke in si jo pobliže ogledal, sem ugotovil, da gre za manj znano lastovko v Sloveniji. Po belkasti obrobi na terciarnih peresih sem ugotovil, da gre za prvoletni (1y) primerek. Tehtala je natančno 21 gramov. Izmeril sem dolžino peruti (125 mm), kar je storil tudi D. Šere, in izkazalo se je, da je imela celo 126 mm. Omenjeno že obročkano lastovko je moja žena odnesla Daretu v Prirodoslovni muzej Slovenije. Dare jo je pripeljal nazaj na Vrhniko, kjer sva jo fotografirala in kasneje izpustila. Pri tem se je tudi značilno zanjo oglasila (wit, wit, wit). Po do sedaj znanih podatkih je to prvi podatek za celinsko Slovenijo. *Jože Gračner, Polje cesta VII/22, 61260 Ljubljana-Polje. (Foto D. Šere)*

RDEČEGRLA CIPA *Anthus cervinus*

RED-THROATED PIPIT – 2 (probably pair)
caught at Mengeš on 6th May 1989, 2 observed
(without rings) a day later

Dne 6. 5. 1989 sva s prijateljem J. Gračnerjem na polju med Mengšem in Duplico pri Kamniku opazila večji kup gnoja, okoli katerega so se zadrževale različne vrste ptic. Okrog kupa gnoja sva postavila mreže in poleg drugih ptičev ujela tudi dve po prsah in grlu malinino rdeče obarvani cipi. Na osnovi rdečkaste obarvanosti sva ugotovila, da gre za rdečegrlo cipo (*Anthus cervinus*). Glede na to, da sta bili različno intenzivno obarvani, sklepava, da sta bila samec in samica. Zbrala sva naslednje biometrične podatke: dolžina peruti pri ♀ je bila 81 mm in pri ♂ 83 mm. Peto letalno pero je bilo 1 mm krajše od vrha peruti. Naslednji dan (7. 5. 1989) sva na istem mestu ponovno opazovala dve rdečegrli cipi, ki pa nista imeli obročkov. Pri pregledu naše revije *Acrocephalus* sem ugotovil, da se rdečegrlo cipa precej redno pojavlja konec aprila in v maju, in to v glavnem na zamočvirjenih travnikih in njivah. *Peter Černe, Glinškova ploščad 6, 61113 Ljubljana.*

PEGAM *Bombycilla garrulus*

WAXWING – 15 at Zidani most on 25th December 1990 (and about 60 Bramblings)

V oblačnem, brezvetrnem in mrzlem vremenu, (–5° C), dne 25. decembra 1990, ko so se zelo redke snežinke spuščale z neba, sem opazoval ptice na polju med Savo in Loko pri Zidanem mostu. Na vrhu stare jablane v starem, zanemarnem sadovnjaku sem na svoje veliko veselje opazil petnajst (15) pegamov. Rjavkaste ptice z izrazito čopko in z rdečimi ploščicami na krilih so počivale v vrhovih zgornjih vej. Po dveh, treh minutah so se spreletele na bolj oddaljeno jablano, nato pa proti Savi.

Le pol ure kasneje, ob 11. uri, sem naletel še na drugo vrsto zimskih gostov s severa, na jato kakšnih šestdesetih (60) pinož, ki so se spreletavale na žicah hmeljnika ob Savi. *Marjan Gobec, Zidani most 28a, 61432 Zidani most.*

PEGAM *Bombycilla garrulus*

WAXWING – 7 in Ljubljana on 2nd January 1991

Po nekaj dnevih deževja je bilo 2. 1. 1991 vreme primerno za kratek sprehod z otroki. Sivina prazničnega jutra se je mešala s sivino blokovskega naselja na Leninovem trgu v Ljubljani. Nenadoma moj pogled pritegne silhueta čudnega ptiča, velikosti škorca s čopko na glavi, sedečega na telefonski žici. Približam se mu na takšno razdaljo, da lahko potrdim domnevo, ki je tlela v meni: pegam. Kmalu sem ugotovil tudi vzrok, kaj je daljnega popotnika zadržalo na »Fužinama«. Nasad približno dva metra visokega okrasnega drevja je obrodil ptici priljubljeno jagodičevje rdeče barve.

Presenečenje se je še stopnjevalo, ko je na drevesce od nekod priletelo še šest pegamov. Bili so zelo domači, kajti ni jih motila bližina mimoidočih, ki se jim seveda še sanjalo ni, da je možnost opazovati te ptice pri nas prava redkost.

Žal je naše srečanje trajalo le dobrih 30 sekund, kajti ponovoletna petarda je skrajšala opazovanje in daljni severni gostje so odleteli neznano kam. Ko sem to novico povedal prijatelju Gračnerju, mi je povedal, da je on opazoval nekaj dni pred novim letom 17 primerkov pegamov, in sicer v bližini ljubljanskih Žal. *Ludvik Jakopin, Trpinčeva 84/1, 61110 Ljubljana.*

PLANINSKA PEVKA *Prunella collaris*
ALPINE ACCENTOR – at Rjava skala (1540 m) on
3th December 1990

3. 12. 1990 sem se smučal na Voglu (nad. v. 1540 m) nad Bohinjem. S tal je na rob strehe hotela zletela ptica, ki je bila na prvi pogled videti kot siva pevka. Ker ni bila plašna in se je pustila, da sem se ji približal, sem s prostim očesom ugotovil, da gre za malo večjo ptico, in opazil sem, da ima rdečkastorjavo pikast bok in trebuh. Da ne gre za sivo pevko, sem ugotovil po tem, da je bila ptica večja in tudi omenjena obarvanost me je motila. Takoj naslednji dan sem se oglasil v Prirodoslovnem muzeju pri D. Šeretu in skupaj sva ugotovila, da sem prejšnji dan na Voglu opazoval planinsko pevko. *Jože Dolinšek, Ižanska cesta 46, 61000 Ljubljana.*

SVILNICA *Cettia cetti*
CETTI'S WARBLER – caught at Lake Cerknica on
25th August 1990

25. avgusta 1990 sem lovil in obročkal ptice na Cerkniškem jezeru pod vasjo Martinjak. Proti večeru se je med kmečkimi lastovkami ujela v mrežo tudi svilnica. Ni mi bilo težko ugotoviti, da gre za omenjeno vrsto, ker imam z njimi dovolj izkušenj iz Sečoveljskih solin. Podatek je zanimiv zato, ker do sedaj svilnica še ni bila ujeta na Cerkniškem jezeru. *Jože Gračner, Polje, cesta VI/22, 61260 Ljubljana-Polje*

KRATKOPERUTI VRTNIK *Hippolais polyglotta*
MELODIOUS WARBLER – caught at Vrhnika on
25th July 1990

25. 7. 1988 sem sodeloval na Vrhniki pri lovu in obročkanju ptic. Dopoldne se je med drugimi pticami ujel tudi vrtnik *H. icterina*, katerega peruti so merile 64 mm. Zapisal sem še druge podatke in ga izpustil. Naključje je nanoslo, da se je ta isti že obročkani vrtnik vnovič ujel še popoldne. V tem trenutku se je na Vrhniki mudil tudi D. Šere s sodelavci in skupaj smo ugotovili, da ta dolžina peruti ustreza kratkoperutemu vrtniku *H. polyglotta*. Svenssonov priročnik navaja naslednje podatke o dolžini peruti: Vrtnik *H. icterina* 73 mm–82 mm in kratkoperuti vrtnik *H. polyglotta* 61 mm–69 mm. Kasneje mi je Dare sporočil, da je za vsak

primer pregledal vse podatke o dolžini peruti pri obeh do tedaj ujetih vrstah, vendar napake v tem smislu ni bilo. Glede na zapiske obročkovalcev Prirodoslovnega muzeja Slovenije je bila ta vrsta vrtnika prvič ujeta na Vrhniki. *Jože Gračner, Polje, cesta VI/22, 61260 Ljubljana-Polje*

BELOBRADA PENICA *Sylvia cantillans*
SUBALPINE WARBLER – caught at Stožice near
Ljubljana on 18th April 1989

18. aprila 1989 sem popoldne na hipodromu v Stožicah ob Savi lovil ptice na spomladanskem preletu. Med ujetimi pticami sem v mreži zagledal mlinarčku podobnega ptiča s svetlimi nogami. Ko sem ga imel v roki, sem ugotovil, da ima po prsah zelo rahel rožnat nadah, svetle noge (mlinarček ima temne) in rdečkasto rjav očesni obroček ter svetlo siv očesni kolobar in šarenico oker barve. Ravno tako sem na osnovi dolžine peruti (63 mm) ugotovil, da v tem primeru ne gre za osočnikovo penico *S. conscipillata*, katere dolžina peruti meri med 50 in 59 mm, kot jo navaja Svenssonov priročnik. Ker je samec belobrade penice spomladi intenzivno oranžno-rdeče obarvan po prsah, sem ugotovil, da sem ujel samico omenjene vrste. Ker so bila zunanja repna peresa značilno belkasto obarvana, sklepam da je šlo za večletno samico. Po telefonu sem poklical D. Šereta in še isti dan sva omenjeno belobrado penico fotografirala v roki in jo kasneje tudi z obročkom izpustila. S tem podatkom dopolnjujem seznam do sedaj ugotovljenih ptic, ki jih navaja D. Šere za območje Stožic in njene okolice (*Acrocephalus* 13-14/1982). Do sedaj je bilo na tem predelu ob Savi registriranih natančno 200 različnih vrst ptic. *Peter Černe, Glinškova ploščad 6, 61113 Ljubljana.*

BELOBRADA PENICA *Sylvia cantillans*
SUBALPINE WARBLER – caught at Lake Cerknica
on 27th April 1990

27. aprila 1990 sva s Petrom Černetom lovila in obročkala ptice na Cerkniškem jezeru pod vasjo Martinjak. Sredi dopoldneva se je v mrežo ujela tudi penica, ki je bila spredaj po prsah svetlo rdečkasta. Opazil sem, da ima bele brke oziroma beli progi pod spodnjim delom kljuna. Ker kaže spomladanska obarvanost te penice lepe rdeče barve, sem ugotovil, da sem ujel samca omenjene

vrste. Izmeril sem dolžino peruti (61 mm). Mojo domnevo, da gre za belobrado penico, je potrdil tudi P. Černe, ki je omenjeno vrsto ujel v Ljubljani leta 1989. Podatek je zanimiv med drugim zato, ker omenjene vrste še nismo opazili na Cerkniškem jezeru. *Jože Gračner, Polje, cesta VI/22, 61260 Ljubljana-Polje.*

ŽAMETNA PENICA *Sylvia melanocephala*
SARDINIAN WARBLER – caught at Sečovlje Salinas on 24th December 1988

24. decembra 1988 sem lovil in obročkal ptiče v Sečoveljskih solinah. Med drugimi pticami, ki sem jih privabljal s pomočjo kasetnega magnetofona, sem na posnetek stržkovega petja ujel penico z rdečim očesnim kolobarjem. Sodeč po priročniku, ki sem ga pogledal, sem ugotovil, da bi bila lahko to žametna penica. Ker je imela tri zunanja repna peresa delno bela, sem ugotovil, da gre za odrasli primerek, po temni obarvanosti glave pa sem sklepal, da gre za samca omenjene vrste. Izmeril sem tudi dolžino peruti, ki je znašala 59 mm. V Svenssonovem priročniku za določevanje ptičev sem prebral, da ima žametna penica dolžino peruti med 55 in 62 mm. Podatek je zanimiv predvsem zato, ker po podatkih obročkovalcev Prirodoslovnega muzeja Slovenije te vrste na tem mestu do sedaj še nismo ujeli. *Jože Gračner, Polje, cesta VI/22, 61260 Ljubljana-Polje.*

MLINARČEK *Sylvia curruca*
LESSER WHITETHROAT – a nest with eggs and later with chicks in Ljubljana in 1989 and 1990

Proti koncu maja 1989 je k meni prišel član našega društva J. Juvanc in mi povedal, da v njihovi ligustrovi živi meji (*Ligustrum vulgare*) ob Glinškovi ploščadi za Bežigradom v Ljubljani gnezdi neznan siv ptič. Ko sva si skupaj ogledala tega ptiča pri gradnji gnezda, mi ni bilo težko ugotoviti, da gre za mlinarčka *S. curruca*. Čez nekaj dni sva že skupaj opazovala valečo samico. Dne 16. 6. 1989 sem v gnezdu obročkal štiri (4) mladiče, ki so bili stari približno teden dni.

Zanimivo je to, da je mlinarček že takoj naslednje leto ponovno gnezdil, in to približno 200 m od gnezda iz leta 1989. Gnezdo je bilo v parku Glinškove ploščadi, in to na borovcu (*Pinus sp.*), približno 2 m od tal. Dne 27. 6. 1990 sem v tem gnezdu obročkal tri (3) mladiče. Gnezditev je

zanimiva zato, ker mi ni znano, da bi bilo že kdaj najdeno gnezdo z mladiči mlinarčka v Ljubljani. Res pa je, da so bili večkrat spomladi opazovani tudi pojoči samci, zato ker se mlinarček na preletu spomladi pojavlja tja do sredine maja. *Peter Černe, Glinškova pl. 6, 61113 Ljubljana.*

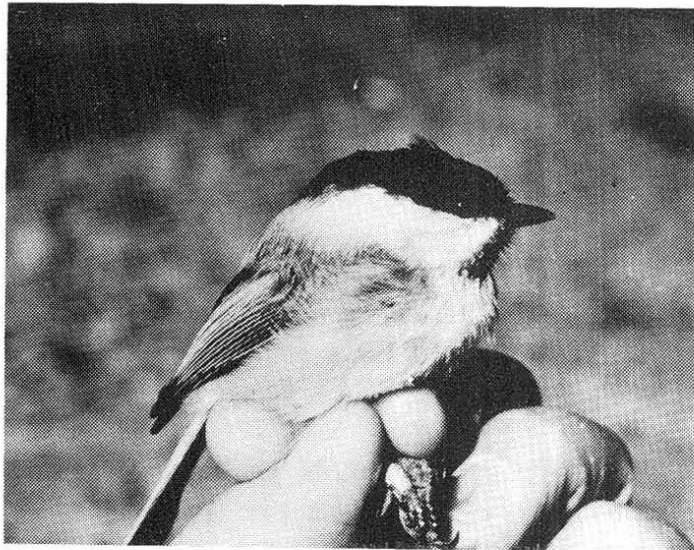
BELOVRATI MUHAR *Ficedula albicollis*
COLLARED FLYCATCHER – successful breeding at Maribor in 1990

Leta 1990 je v Mestnem parku v Mariboru gnezdilo veliko vrst ptičev. Med najzanimivejše vsekakor sodi belovrati muhar.

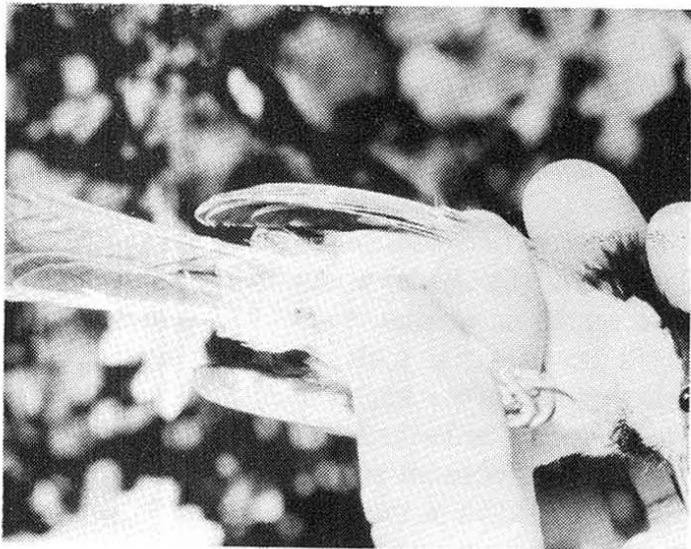
Dne 11. 5. 1990 sem opazoval samca in samico, ki sta zletavala v duplo v eni izmed brez (*Betula pendula*) v središče parka. Ker sta pri tem vselej imela poln kljun hrane, sem ugotovil, da imata že mladiče.

To sta počela še 27. 5. 1990, kmalu nato pa so se mladiči izpeljali. *Luka Božič, Pintarjeva 26, 62000 Maribor.*

GORSKA SINICA *Parus montanus*
WILLOW TIT – 2 caught at Vrhnika on 11th September 1990, 2 three days later

11. 9. 1990 sva z M. Vambergerjem na stalnem lovišču na Vrhniki ujela dva (2) primerka. Ko sem ju zagledal v mreži, sem sprva pomislil na močvirsko sinico *Parus palustris*. Zamolklo črna čepica, segajoča na hrbet, in svetel pas na perutih so bile značilnosti gorske sinice. Po znanem Svenssonovem priročniku je pri določevanju najzanesljivejše razmerje med najkrajšim in najdaljšim repnim peresom, ki pri gorski presega 4 mm, pri močvirski pa je pod 5 mm. To velja seveda za

chodroma muraria. Tomi Trilar, Pot v Bitnje, 64000 Kranj.

PLANINSKA KAVKA *Pyrrhocorax graculus*
ALPINE CHOUGH – at Kranj (on the Sava River gravel) on 20th January 1985

V močnem sneženju sem med vožnjo iz Kranja domov iz avtobusa opazil na Savskem prodišču pod Textilindusom zgrbljeno pernatu gmoto, sedečo na prodišču. Ker nisem bil povsem prepričan v svojo domnevo, sem se čez slabe pol ure vrnil s kolesom in seveda »oborožen« z daljnogledom.

Zgrbljena pernatu gmota je stegnila vrat in siva čaplja *Ardea cinerea* je zletela čez jez po Savskem toku navzgor. Pred jezom so se, ne meneč se za goste snežne kosme, spreletavali rečni galebi *Larus ridibundus*. Naštel sem jih 11, ko na zasneženem prodišču opazim črno ptico z bleščeče rumenim kljunom. Planinska kavka *Pyrrhocorax graculus* je mrzlično brskajoč po svežem snegu tega 20. januarja 1985 verjetno iskala kaj za v kljun. Tomi Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.

PLANINSKA KAVKA *Pyrrhocorax graculus*
ALPINE CHOUGH – aboutt 70 at Ljubelj mountain-pass on 15th December 1990

Ob carinarnici mejnega prehoda Ljubelj sva s kolegom M. Štangljom zjutraj 15. decembra 1990 opazovala jato planinskih kavk *Pyrrhocorax graculus*. Ko sva se zgodaj popoldan vračala, so se kavke še vedno zadrževale med carinarnico in restavracijo. Naštel sem jih okrog 70.

Med okrepcilom v restavraciji sem planinskim kavkam prihranil piškot od indijančka. Med nepopisnim drenjanjem in vreščanjem so najbolj drzne pobirale kose piškota z ograje slabega pol metra od mene. Tomi Trilar, Pot v Bitnje 12, 64000 Kranj.

ROŽASTI ŠKOREC *Sturnus roseus*
ROSE-COLOURED STARLING – at Sečovlje Salinas on 24th September 1989

Po tem, ko so končali z delom na simpoziju nemškega ornitološkega združenja (Deutsche Ornitologen Gesellschaft) v Celovcu, se je kakih 50 ornitologov udeležilo dvodnevne izleta po Sloveniji. 23. 9. 1989 so si ogledali Cerkniško jezero, 24. 9. 1989 pa smo jih Koprčani vodili po opuščeni

določevanje v roki. Pri prostem opazovanju je determinacija možna in zanesljiva po oglašanju.

Tri dni zatem sta se ponovno ujela dve (2) gorski sinici, vendar je ena od teh iz mreže pobegnila. Tako sva v času najine izmene obročkala tri (3) primerke. Nenavadno pri tem je, da se gorske sinice sploh niso oglašale, neme so bile v mreži in tudi potem, ko sva jih izpustila. Oglašanje gorske sinice je namreč tako značilno, da jo s katerokoli drugo vrsto ne moremo zamenjati ali morda preslišati. Ta izkušnja nam pove predvsem to, da se gorske sinice vselej ne oglašajo in jih mnogokrat v nižini prav zaradi tega ne registriramo. Če pa jo že opazimo, obstaja verjetnost zamenjave z močvirsko sinico. Tako se sam po sebi vsiljuje sklep, da se gorske sinice v času izvengnezditvenega obdobja v nižini pojavljajo pogosteje, kot si mislimo. O preletu čez Barje poroča tudi A. Sovinc (*Acrocephalus*, št. 19–20) in omenja, da jih je zaznal po oglašanju. Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor.

SKALNI PLEZAVČEK *Tichodroma muraria*
WALLCREEPER – at Postojna Cave on 13th March 1990, and on Peak Končnik (2109 m) on 6th August 1990

Na izhodu iz Postojnske jame sva s kolegom C. Krušnikom 13. marca 1990 opazila skalnega plezalčka. V nasprotni svetlobi mu je le zasijal vzorec na perutih in že ga ni bilo več.

Na Končnikovem vrhu (UTM: VM85, Nmv: 2109 m) na avstrijsko-slovenski meji, uro hoda od Pece, sem 6. avgusta opoldan poležaval v poletnem soncu na zavetrni strani, ko je veter na slovensko stran prepihnjal skalnega plezalčka *Ti-*

nih Fontaniggah v Sečoveljskih solinah. Z ornitološkim »delom« smo začeli že na sečoveljskem letališču, ko je številna skupina, v kateri sta bila tudi znana ornitologa Glutz von Blotzheim in Bauer, namerila svoje ogromne teleskope v letališki stolp. Lagal bi, če bi rekel, da mi ni bilo nerodno, ko so vsi »ti čudni tipi buljili« v letališko zgradbo. Vzrok za to je bil svetlejši škorec, ki je z navadnimi čepel na letališki anteni. Izkazalo se je, da gledamo rožastega škorca, ki je bil tokrat na slovenski obali prvič opažen. *Iztok Škornik, Krožna 10, 66000 Koper.*

REPNIK *Acanthis cannabina*

LINNET – 70 at Maribor on 23th March 1990

Dne 23. 3. 1990 sem opazoval ptice na poljih blizu Maribora. Mojo pozornost je pritegnila jata ne preveč boječih ptic. Po podrobnem pregledu sem ugotovil, da opazujem jato sedemdesetih (70) repnikov. Opazil sem, da so v zimskem perju, saj samci niso imeli rdečih temen. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor.*

ŠKRLATEC *Carpodacus erythrinus*

SCARLET ROSEFINCH – at Koper from 26–27th March 1988

26. in 27. 3. 1988 sem s kolegi lovil v predelu Škocjanskega zatoka, znanem po imenu »Pri Brkotu«. Mreže smo postavili v meter globoko vodo med tamariskinim grmovjem (*Tamarix* sp.). Med postavljanjem mrež sem zaslišal znano melodično oglašanje škrlatca. Ko sem z daljnogledom pregledoval vrhove, od koder se je slišalo oglašanje, sem na vejici zagledal mladega samca. Žal s seboj nisem imel kasete z njegovim oglašanjem, tudi naslednjega dne ne, ker je nisem našel. Tako sta bila vodomec in brolica *Sylvia curruca* edini ptici, ki sta v dveh dnevih končali v naši mreži. Tudi 27. 3. 1988 se je škrlatec oglašal, vendar ga tokrat nisem videl. To je bilo tudi prvo opazovanje te vrste v Škocjanskem zatoku. *Iztok Škornik, Krožna 10, 66000 Koper.*

MALI STRNAD *Emberiza pusilla*

Četrty zapis za Slovenijo

LITTLE BUNTING – at Šentjakob on 23th March 1988

Fourth record for Slovenija

23. marca 1988 sem odšel od doma k Savi pri Šentjakobu (Ljubljana) z namenom, da privežem novo mrežo na nosilne vrvice. Pri vezanju mreže so se po naključju ujele dve vrbji listnici, ena velika sinica in na koncu strnad, ki je imel po prsih izredno tanke vzdolžne rjavkaste proge. V predelu pod očesom sem opazil lešnikovo rjavo barvo. Tudi kljun je imel zelo majhen in koničast in tudi v primerjavi s trstnim strnadom je bil videti manjši. Dolžina peruti je bila 73 mm. Poudaril bi, da imam veliko izkušenj na ujetih primerkih obeh spolov trstnega strnada, tako da ni možno, da bi prišlo do zamenjave. Po telefonskem pogovoru z Daretom Šeretom in opisom, ki sem mu ga dal, mi je potrdil, da v tem primeru zagotovo gre za malega strnada. Kolikor mi je znano, je to četrti znani zapis za Slovenijo in 199. vrsta, ugotovljena na širšem območju Stožic ob Savi. *Jože Gračner, Polje, cesta VI/22, 61260 Ljubljana-Polje.*

Zapisi o redkih vrstah so uvrščeni (do števila 10) po Seznamu dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst (*Acrocephalus* št. 41-42) in veljajo za obdobje zadnjih 50 let. Zvezdica pomeni, da komisija za redkosti poročila še ni proučila. Z njo označujemo le zapise o zelo redkih vrstah, za katere so znani manj kot trije podatki.

Rare species records are classified (up to N° 10) according to the List of birds of Slovenia including rare species (*Acrocephalus* N°. 41-42) and are valid for the period of the last 50 years. Asteriks indicates that the report has not been yet studied by the Rarities Committee. By it only records about very rare species are marked, for which less than three records are known.

UREDNIKOVO MNENJE

Ker je objava prispevka P. Trontlja o domnevnem opazovanju planinske vrane *Pyrrhocorax pyrrhocorax* v 46. št. *Acrocephalus* kljub odklonilnemu stališču komisije za redkosti, katere mnenje smo objavili hkrati, vzbudila pri nekaterih bralcih začudenje, sicer pa različne komentarje, sem v zvezi s to in takšnimi objavami (storjenimi s privolitvijo avtorja in s soglasjem uredniškega sveta), dolžan stvari pojasniti nekoliko podrobneje.

Najprej moram seveda povedati, da je komisija za redkosti šele v zadnjem času (lansko jesen) pričela preverjati nekatere prispevke, namenjene objavi v rubriki *Iz ornitološke beležnice*. To preverjanje, ki je posledica objave *Seznama dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije (Acrocephalus št. 41–42)*, zadeva le prispevke, ki obravnavajo pri nas tako redko vrsto, da bi bil to prvi do tretji zapis o njej. Hkrati enako strogo preverja tudi poročila, poslana neposredno na njen naslov (in ne na naslov uredništva). Od zadnje seje v novembru poteka njeno delo tako, da vsak od petih članov obvezno napiše svoje mnenje o obravnavanem opazovanju na posebnem (kasneje arhiviranem) obrazcu. Mnenje komisije je kajpak mnenje večine, vendar ima posamezni član pravico do drugačnega, javno izraženega mnenja.

Pričakovati je bilo, da bo takšno dosledno delovanje komisije odprlo nova vprašanja. Tako v primeru lopataste govnačke *Stercorarius pomarinus* opazovalca B. Štumbergerja (zapis objavljamo v naslednji številki) komisija priznava možnost pravilne determinacije, vendar iz opisa ta ni razpoznavna. Takšnih prispevkov pa je v rubriki *Iz ornitološke beležnice* veliko. Vendar ne pozabimo, da tako strogo merilo velja le za prve tri zapise o na novo opazovanih vrstah pri nas. Ob tem se sprašujemo, ali je prav, da bi bili zaradi nerodnega zapisa ob priznanju.

Vrnimo se k vprašanju, zakaj objavljati zapis o opazovanju, ki ga komisija odkloni. Pri takšnem zapisu komisija dvomi o pravilnosti determinacije, ki je filozofsko gledano vprašanje skladnosti stvari z imenom, s katerim je stvar zaznamovana, ne dvomi pa o verodostojnosti zapisa kot takega, vključno z verodostojnostjo determinacije, saj opazovalec verjame, da je to, kar je zapisal, tudi videl. Torej je zapis ena stvar, pravilna determinacija pa druga. Seveda pa lahko komisija sklepa o pravilnosti determinacije le na podlagi opisa, ne pa na podlagi rekonstrukcije dogodka (ki ni možna). S tem pa se izpostavlja nevarnosti, da jo bomo v prihodnje opazovalci v vlogi zapisovalcev opazovanih dogodkov skušali izigrati tako, da bomo poskrbeli za čimbolj značilen in zato prepoznaven opis. Bati se je, da bomo odslej zapisovali več, kot smo videli, samo da bi dosegli priznanje komisije. Če se bodo dogodki razvijali v to smer, bo komisiji preostala ena sama možnost: dokaz v obliki fotografije.

Ko sem I. Škornika poprosil, naj svoj prispevek o opazovanju rdeče lastovke *Hirundo daurica* (objavljen je v tej številki) dopolni z nekaj stavki o prepoznavi (v tem primeru je bila takšna zahteva spričo velikega števila kvalificiranih opazovalcev povsem umestna), je to storil na zanimiv način. Tako da je lakonično omenil priročniško prepoznavno rdečkasto trtico in da se je hkrati skliceval na značilen vtis (jizz), ki ga je ta vrsta ptice zapustila v njem iz njegovih prejšnjih opazovanj na Cipru. Za konec še nekaj v premislek. Pred desetimi leti sem bil prepričan, da je ornitomanija (nagnjenje k opazovanju novih vrst) začetniška hiba, otroška bolezen ornitologov, zdaj pa spoznavam, da je ornitomanija pravzaprav generična ornitološka bolezen. Z njenimi klicami je okužen daljnogled in močnejša ko je povečava, več je te golazni.

Iztok Geister

Poročila od koderkoli

Records from everywhere

KOLPA

Od 10. do 17. avgusta 1990 smo se udeležili Študentskega raziskovalnega tabora »Kolpa '90«, kjer smo sodelovali kot mentorji pri delu ornitološke skupine.

Pozornost smo namenili predvsem obročkanju ptic in opazovanju na terenu, še posebej mogočnim stenam ob reki Kolpi, kjer smo se nadejali skalnih lastovk *Ptyonoprogne rupestris*, pa morda še česa.

Ptice smo lovili in obročkali sedem dni na treh lokalitetah v treh različnih habitatih: na prodišču ob reki Kolpi pri vasi Blaževci (UTM: WL03, Nmv: 190 m), ob mlaki na planoti nad reko Kolpo pri Starem trgu (UTM: WL03, Nmw: 360 m) in v mladem gozdu na robu Koprivniškega polja (UTM: WL05, Nmv: 650 m). Lovili smo od 4. do 22. ure. Postavljenih smo imeli sedem najlonskih mrež dimenzij 3,3 × 12 m. Ptice smo privabljali z magnetofonskimi posnetki. Pri opazovanjih pa smo si pomagali z daljnogledi in teleskopom.

V času trajanja tabora smo opazovali 88 vrst ptic, od tega smo 53 vrst obročkali. Podrobneje bi si ogledali naslednje vrste, ki so zanimive iz različnih vidikov.

Črni škarnik *Milvus migrans* je bil opazovan 13. 8. v Starem trgu, ko je krožil nad mlako, kjer smo lovili ptice.

Kanja *Buteo buteo* je bila zelo pogosta na Koprivniškem polju. Zabeležili smo tudi po osem osebkov hkrati.

Veliki skovik *Otus scops* – ujeli smo ga zgodaj zjutraj dne 12. 8. na lovišču ob mlaki.

Čuk *Athene noctua* in **lesna sova** *Strix aluco* – obe vrsti sov smo slišali, ko sta se oglašali. Prav tako smo obe vrsti izzvali s posnetkom na Koprivniškem polju.

Črno žolno *Dryocopus martius* smo slišali 14. 8. iz gozda v bližini Starega trga.

Srednji detel *Picooides medius* je bil opazovan 10. 8. v popoldanskem času tik ob Kolpi pri kraju Blaževci.

Navadni kupčar *Oenanthe oenanthe* se je 16. 8. spreletaval okoli gospodarskih poslopij na Koprivniškem polju.

Veliki slavc *Luscinia luscinia* – mlaka je bila sploh zanimivo lovišče, kar smo spoznali že ob prvem praznjenju mrež 11. 8., ko smo iz mrež vzeli razen malega še velikega slavca.

Brglez *Sitta europaea* nas je pošteno namučil v stenah Spodnje Bilpe in v stenah Pajtlerice (Nmv: 748 m). Na obeh lokalitetah je namreč plezal po skalah in se vedel kot njegov skalni sorodnik *Sitta neumayer*. Uganko smo razvozlali šele, ko se je začel oglašati in s tem odpravil vse dvome.

Dolgoprsti plezalček *Certhia familiaris* – na naše veliko presenečenje smo ga 11. 8. potegnili iz mreže, postavljene na prodišču ob reki Kolpi.

Črnočeli srakoper *Lanius minor* – odrasli osebek je 12. 8. posedal na električnih žicah sredi Koprivniškega polja.

Krekovt *Nucifraga caryocatactes* je dokaj pogost v gozdovih okrog Koprivniškega polja. 15. 8. smo opazovali pet osebkov pri trenju lešnikov.

Krokar *Corvus corax* je bil opazovan vsak dan. 10. 8. smo v stenah Spodnje Bilpe ob Kolpi našli tudi njegova peresa in staro gnezdo.

Plotni strnad *Emberiza cirlus* – na prodišču ob reki Kolpi smo 10. 8. ujeli tudi odraslega samca.

Prav tako smo v že omenjenih stenah ob reki Kolpi iskali tudi skalno lastovko *Ptyonoprogne rupestris*. Na žalost je nismo našli, čeprav smo pregledali večino sten in pri tem večkrat uporabljali prave prostoplezalne prijeme.

Vsekakor pa je treba poudariti, da smo bili za ugotavljanje gnezdilcev prepozni, zato bi bila kakršnakoli sodba privlečena za lase. Ostaja nam izziv za prihodnje leto.

Andrej BIBIČ, Osojnikova 7, 62000 MARIBOR
Tomi TRILAR, Pot v Bitnje 12, 64000 KRANJ
Milan VOGRIN, Hotinja vas 164/a, 62313 OREHOVA VAS

Tabela 1:
Pregled opazovanih in obročkanih vrst ptic
n – število obročkanih ptic

Št.	Vrsta	n
1.	siva čaplja <i>Ardea cinerea</i>	
2.	sršenar <i>Pernis apivorus</i>	
3.	črni škarnik <i>Milvus migrans</i>	
4.	kragulj <i>Accipiter gentilis</i>	
5.	skobec <i>Accipiter nisus</i>	
6.	kanja <i>Buteo buteo</i>	
7.	navadna postovka <i>Falco tinnunculus</i>	
8.	škrjančar <i>Falco subbuteo</i>	
9.	gozdni jereb <i>Tetrastes bonasia</i>	
10.	mali martinec <i>Tringa hypoleucos</i>	
11.	grivar <i>Columba palumbus</i>	
12.	divja grlica <i>Streptopelia turtur</i>	
13.	kukavica <i>Cuculus canorus</i>	
14.	veliki skovik <i>Otus scops</i>	1
15.	čuk <i>Athene noctua</i>	
16.	lesna sova <i>Strix aluco</i>	
17.	mala uharica <i>Asio otus</i>	
18.	črni hudournik <i>Apus apus</i>	
19.	vodomec <i>Alcedo atthis</i>	1
20.	smrdokavra <i>Upupa epops</i>	
21.	vijeglavka <i>Jynx torquilla</i>	1
22.	siva žolna <i>Picus canus</i>	
23.	zelena žolna <i>Picus viridis</i>	
24.	črna žolna <i>Dryocopus martius</i>	
25.	veliki detel <i>Picoides major</i>	
26.	srednji detel <i>Picoides medius</i>	
27.	kmečka lastovka <i>Hirundo rustica</i>	107
28.	mestna lastovka <i>Delichon urbica</i>	
29.	drevesna cipa <i>Anthus trivialis</i>	25
30.	bela pastirica <i>Motacilla alba</i>	4
31.	siva pastirica <i>Motacilla cinerea</i>	
32.	povodni kos <i>Cinclus cinclus</i>	
33.	stržek <i>Troglodytes troglodytes</i>	1
34.	taščica <i>Erithacus rubecula</i>	25
35.	veliki slavec <i>Luscinia luscinia</i>	1
36.	mali slavec <i>Luscinia megarhynchos</i>	6
37.	šmarnica <i>Phoenicurus ochruros</i>	
38.	repaljščica <i>Saxicola rubetra</i>	3
39.	prosnik <i>Saxicola torquata</i>	1
40.	kupčar <i>Oenanthe oenanthe</i>	
41.	kos <i>Turdus merula</i>	7
42.	cikovt <i>Turdus philomelos</i>	1
43.	carar <i>Turdus viscivorus</i>	4
44.	rakar <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	1
45.	bičja trstnica <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	4
46.	srpična trstnica <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	15
47.	močvirska trstnica <i>Acrocephalus palustris</i>	3
48.	rumeni vrtnik <i>Hippolais icterina</i>	4
49.	črnoglavka <i>Sylvia atricapilla</i>	32
50.	siva penica <i>Sylvia communis</i>	4
51.	mlinarček <i>Sylvia curruca</i>	5
52.	vrtna penica <i>Sylvia borin</i>	11
53.	vrnja listnica <i>Phylloscopus collybita</i>	20
54.	kovaček <i>Phylloscopus trochilus</i>	3
55.	grmovščica <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	22
56.	rumenoglavi kraljiček <i>Regulus regulus</i>	4
57.	rdečeglavi kraljiček <i>Regulus ignicapillus</i>	1
58.	siva pevka <i>Prunella modularis</i>	2
59.	sivi muhar <i>Muscicapa striata</i>	1
60.	belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	2
61.	črnoglavi muhar <i>Ficedula hypoleucos</i>	
62.	dolgorepka <i>Aegithalos caudatus</i>	1
63.	velika sinica <i>Parus major</i>	12
64.	menišek <i>Parus ater</i>	6
65.	močvirska sinica <i>Parus palustris</i>	10
66.	gorska sinica <i>Parus montanus</i>	9
67.	plavček <i>Parus caeruleus</i>	2
68.	brglez <i>Sitta europaea</i>	4
69.	dolgoprsti plezalček <i>Certhia familiaris</i>	1
70.	kobilar <i>Oriolus oriolus</i>	2
71.	rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i>	11
72.	črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	
73.	šoja <i>Garrulus glandarius</i>	
74.	sraka <i>Pica pica</i>	
75.	krekovt <i>Nucifraga caryocatactes</i>	
76.	siva vrana <i>Corvus corone cornix</i>	
77.	krokar <i>Corvus corax</i>	
78.	domači vrabec <i>Passer domesticus</i>	15
79.	poljski vrabec <i>Passer montanus</i>	33
80.	ščinkavec <i>Fringilla coelebs</i>	2
81.	grilček <i>Serinus serinus</i>	2
82.	lišček <i>Carduelis carduelis</i>	37
83.	zelenec <i>Carduelis chloris</i>	8
84.	repnik <i>Carduelis cannabina</i>	1
85.	kalin <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1
86.	dlesk <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	40
87.	rumeni strnad <i>Emberiza citrinella</i>	16
88.	plotni strnad <i>Emberiza cirrus</i>	1
	SKUPAJ	537

Vsaki ptici svoje ime

To each bird its own name

V prvi polovici leta 1980 napisani in v *Acrocephalus* (3/1980) objavljeni prispevek z naslovom *Problematika slovenskih ptičjih imen* sem sklenil s temle stavkom: »Prispevek je nastal z namenom, da spodbudi delo terminološke komisije pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.« Seveda pa ne morem reči, da bi ta prispevek spodbudil terminološko komisijo, ki zdaj vabi k razpravi o slovenskih ptičjih imenih (*Acrocephalus* 47/1991), saj dejanji loči celo desetletje, pri čemer ni pomembno, da komisija v svojem vabilu ne omenja tega dotlej edinega sistematičnega orisa problematike, temveč je za nadaljnjo razpravo nevarno to, da komisija ne ponuja nobenih analitičnih izhodišč za razpravo, temveč ostaja s svojim spiskom »spornih« imen na povsem pozitivistični ravni. »Komisija ima nalogo,« beremo, »da se slovenska imena, kolikor se le da, poenotijo.« Problem pa je ravno v tem – in o tem sem pisal že pred desetimi leti – da se poenotiti žal ne dajo. Zato sem tedaj predlagal več možnosti, razvrstil sem jih v tabelarični sistematični pregled, upošteva različnost (ne enotnost) pristopov k razreševanju posameznih imenotvorno problematičnih skupin. Lahko se sicer slepo dogovorimo, da bomo uporabljali to ali ono ime, ne da bi premislili vse njegove relacije, tako do znanstvene nomenklature, ki eksaktno izraža sistematični položaj neke vrste v sistemu, kot do sorodnih slovenskih imen ter imenotvornih pravil slovenskega jezika, vendar s takšno pozitivistično držo tvegamo, da bo pod dogovornim pokrovom še naprej vrelo in se v pari dogajalo marsikaj nepredvidljivega.

Ne gre torej za poenotenje imen, temveč za enotno rabo imen. Neenotna raba, to je problem, zlasti še, če se na isti strani neke revije, eno poleg drugega pojavita dve različni imeni za eno in isto vrsto ptice. Tako kot v našem *Acrocephalus*, kjer smo se (uredniški svet) pred desetletjem zavzeli za to, da pustimo avtorjem svobodo pri izbiri obstoječih imen po načelu »cvete naj vsi cvetovi«. »Od številnih cvetov,« pravi Gregori v prispevku *Vprašanja strokovnih in slovenskih imen* (*Acrocephalus* 47/1991), »pa je nastala že prava goščava, čas je, da potegnemo črto in se

dogovorimo za enotna imena, ki jih bomo uporabljali v bodoče.« Prepričan sem, da tudi Gregoriju, ki je zbral že prek osem tisoč zapisov slovenskih ptičjih imen, gre za ohranitev tega bogastva in nikakor ne za osiromašenje na način poenotenja. Goščavo pa je mogoče preseči na dva načina; ali da počakaš, da cvetje ovne in se ospe, ali pa z ostrim rezom. Pričakujem, da se bodo v javni razpravi razlike razbistrile in ne zabrisale in da bo dogovor o enotni rabi imen to različnost izrecno upošteval.

V sistematičnem pregledu problematike slovenskih ptičjih imen iz leta 1980 razločujem sedem imenotvornih situacij z različnimi možnimi rešitvami: 1) rodovno ime na novo oblikovati, 2) ime preuvrstiti v pravo rodovno skupino, 3) uporabiti alternativno ime, 4) rodovno ime kljub neustreznosti pustiti, kakor je, 5) zaradi sistematske oddaljenosti pustiti, kakor je, 6) poenotiti rodovno ime in 7) pustiti ljudsko monomno ime. Gregori pove, da predlagam poenotenje nekaterih imen glede na veljavna strokovna imena, ne pove pa, da govorim o poenotenju samo kot o eni izmed sedmih možnosti.

Pač pa sem od nekdanj in tako tudi v zvezi s ptičjimi imeni zagovarjal čim večjo diferenciacijo rodov in s tem tudi njihovih imen. Razlikovanje rodov v slovenščini je seveda le posledica znanstvenega razlikovanja. Upravičenost tega hotenja Gregori spodbija z Woltersovo sistematiko iz leta 1983, ki je takrat, ko sem pisal *Problematiko slovenskih ptičjih imen*, nisem mogel poznati, priznam pa, da sem zanjo prvič slišal iz Gregorijevega prispevka (res škoda, da ni zanjo povedal že prej). Zavzemal sem se za to, da bi modri taščici, ki je takrat še spadala med slavce (*Luscinia*) tudi v slovenščini priznali, da je slavec, toda glej ga zlomka, Wolters jo sistematizira v poseben rod *Cyanosylvia*, ki mu niti slovenskega imena ne vemo. Ni pa res, da bi »prav tako«, kot pravi Gregori, predlagal za predstavnike rodu *Acanthis*, ker je bil v primeru tega rodu – tedaj še repnikov – položaj ravno nasproten: dve imeni, repnik in brezovček za en rod, pa se je medtem, hvala bogu, izkazalo, da sta to dva oziroma trije rodovi, saj je ugotovljeno, da je severni repnik poseben rod.

Če bi tedaj že veljala nova sistematika in bi vedel zanjo, bi rekel, da pustimo obstoječe ime za repnika (rod *Linaria*) in brezovčka (rod *Acanthis*), za severnega repnika (rod *Agriospiza*) pa oblikujemo novo ime, npr. v zvezi s plevelom (plevelar) ali ledino (ledinar). To bi bilo v skladu z analitičnim pristopom, kakor se kaže v sistematičnem pregledu problematike slovenskih ptičjih imen iz leta 1980. Tako bi tudi s kar največjim veseljem oblikoval nova rodovna imena za tiste strnade, ki po novem to več niso (rodovi *Miliaria*, *Schoeniclus*, *Ocyris*, *Buscarla* in *Hypocentor*). Tako sem že tedaj predlagal novo rodovno in hkrati vrstno, torej monomno ime za tiste vrste, kjer se v slovenščini brez potrebe uporablja sinonim kot npr. za čuka, ki enkrat pomeni čuka iz rodu *Athene* in drugič iz rodu *Aegolius*. Namesto koconogi čuk sem predlagal rodovno ime koconogež. Če bi hoteli biti dosledni, bi morali razlikovati tudi med mestno in kmečko lastovko že z rodovnim imenom, saj pripadata dvema različnima rodovoma (*Hirundo* in *Delichon*), prav tako velika in mala bobnarica (*Botaurus* in *Ixobrychus*), kjer pa nas k sreči rešuje sinonim čapljica za malo bobnarico. Tudi povodnega kosa (rod *Cinclus*) bi bilo mogoče razločevati od kosa že z rodovnim imenom, saj s kosom (rod *Turdus*) nima prav nič skupnega (tedaj sem menil, da ravno zato lahko ostane, kot je).

Skratka, Gregori na podlagi nove sistematike Woltersa naredi rokohitrski zaključek: »sistematika je tako dinamična in spreminjajoča se, da nima smisla vezati domača imena na strokovna (ali jih v ta namen celo spreminjati)«. Zato naj mi bo dovoljeno, da s podobno akrobatiko napravim paradoksalen zaključek: »Če bi vsaka ptičja vrsta imela svoje monomno ime, nas nobeno spreminjanje sistematike ne bi več moglo presenetiti.« Zametek takšne strategije je v ljudskem poimenovanju. Če bodo sistematiki jutri ugotovili, da npr. čoketa in kozica pripadata dvema različnima rodovoma, bomo takšno spremembo dočakali pripravljeni. Sicer pa tudi Gregori priznava potrebo po preuvertitvi planinskega ščinkavca *Montifringilla nivalis* med vrabce (čeravno je bilo to že storjeno), seveda pa v skladu s svojim konzervatorskim konceptom ne vidi potrebe po novem rodovnem imenu za rod *Montifringilla*. Pač pa začuda pristaja na novo rodovno ime škrlatec za rod *Carpodacus*. Tako predlagam, da v prenovi-

teljskem duhu nekaj storimo. Zakaj ne bi, kot veleva ljudska modrost, ptice poimenovali z enim imenom?

Ljudska imena so enoimenska (monomna). Po tej poti so dobila imena le tiste ptice (živali, pa tudi rastline) s katerimi so se ljudje v časih, ko znanost še ni postala trivialna, pogosteje srečevali v vsakdanjem življenju. Tako so se v poimenovanju skoncentrirale izkušnje večih generacij. Dokaz za to so na primer naši drozgi iz rodu *Turdus*. Imamo čudovita ljudska imena za kosa, cikovta, cararja, brinovko in komatarja, medtem ko moramo za manj znanega vinskega drozga (*Turdus iliacus*) že uporabiti umetno ime. Tako imamo tudi ornitologi sodobne generacije z nekaterimi doslej malo znanimi in zato umetno imenovanimi ptičji več, z drugimi manj ali celo nič izkušenj. Tako bi za tiste, ki jih pogosteje opazujemo, brez večjih težav po potrebi skovali novo ime, medtem ko bi pri poimenovanju ptic, s katerimi nimamo nikakršnih izkušenj, bržkone obupali. V takih primerih bi si morali pomagati z izposojenim vedanjem iz knjig, saj je znanost medtem postala nekaj vsakdanjega. Takšno opravilo bi zato zahtevalo temeljito študijsko pripravo in kar nekaj časa.

Za pokušino ponujam seznam monomnih imen za pri nas bolj znane ptice zahodne palearktike. S kakšnimi težavami se pri tem srečujemo? Verjetno se bo marsikomu zdel takšen poskus bogokleten in neokusen, vsaj na začetku. Potem pa bo presenečen opazil, da je pravzaprav približno polovica imen znanih, da so to torej tista občudovanja vredna ljudska monomna imena. Ta izvirna imena se tudi presenetljivo spretno izmikajo pastem sistematike (npr. kragulj, skobec iz rodu *Accipiter*, repaljščica, prosnik iz rodu *Saxicola*, slegur, puščavec iz rodu *Monticola*, pogorelček, šmarnica iz rodu *Phoenicurus* itd.). Z novimi poimenovanji poskušam ujeti ljudskega duha, koliko mi je to uspelo, boste presodili sami.

Največjo nedorečenost vidim pri uporabi splošno znanih skupinskih imen kot so galeb, sova, orel in podobnih, pa tudi manj znanih družinskih ali celo rodovnih imen kot so čigra, martinec, muhar in podobnih. Nerazčiščeno ostaja vprašanje, ali naj se takšno ime uporabi za označitev ene izmed sorodnih vrst, ali pa naj se prihrani za poimenovanje cele sorodstvene skupine (družine, rodu). Ker so posebno pri večjih skupinah (listnicah, cipah, martincih) nekatera imena neizrazita oziroma podobna imenom v drugih skupinah,

obstaja nevarnost uporabe binomnega poimenovanja v pogovornem jeziku, npr. cipa selivka za *Anthus cervinus*. Sicer pa ta nevarnost obstaja že doslej, tako večkrat slišimo reči sokol selec za vrsto *Falco peregrinus*.

V slovenščini je veliko primerov klenih imen, ki pa so po svojem bistvu rodovna, npr. žerjav, lumna, škarnik. Nastane vprašanje, kako takšno ime v monomnem sistemu uporabiti za poimenovanje dveh vrst ptic, npr. tenkokljune in debelokljune lumne. Ena izmed možnosti je ta, da ime lumna uporabimo za tipično, bolj razširjeno ali nam kakorkoli bližjo vrsto, če gre za pri nas redko pojavljajoče se vrste, izpeljanko lumnovca pa za drugo vrsto. Tako bi lahko rekli žerjav in žerjavovec ter škarnik in škarjevec (kar pa se ponekod uporablja za ruševca). Znanstvena imena se znotraj rodu dostikrat razlikujejo glede na velikost, npr. *Calidris minuta*, lahko pa razlikovanje po velikosti nastane šele v slovenskem jeziku npr. veliki in mali škurh. Lahko pa razlika obstaja v naravi, v imenu pa kot da smo nanjo pozabili. Razlikovanje je mogoče izpeljati s končnico -ek ali -ič, npr. labodek ali labodič.

In kako naj bi poimenovali vse bolj moderne podvrste? Seveda binomno: siva vrana, črna vrana. Soglašam z Gregorijem, da je uporaba pridevnikov, ki označujejo zemljepisno razširjenost, najprimernejša za označitev podvrst: španska ovčarica, kirgiška ovčarica.

Prav neverjetno je, s kakšnim napuhom smo v bližnji preteklosti zavrgli klena ljudska monomna imena in jih nadomestili z umetnimi, predvsem pa nerodnimi sestavljenkami, npr. namesto bezgavka za *Panurus biarmicus* brkata sinica. Toda medtem ko pri tej ptici brk res nekaj pomeni, pa pri penici vrste *Sylvia cantillans* o bradi nikakor ne moremo govoriti in jo povrh še ogovarjati z belobrado penico.

Pot, ki sem jo ubral, je res nenavadna. Namesto od splošnega k posameznemu, sem krenil v nasprotni smeri, od posameznega k splošnemu. Led je prebit, zdaj je potrebno pivo ohladiti. Po takšni stvariteljski vaji prav božansko tekne.

Iztok Geister

POSKUSNI SEZNAM SLOVENSКИH MONOMNIH IMEN ZA PTICE

Gavia arctica – slapnik
Gavia stellata – vetrnjak

Gavia immer – zmrznik
Gavia adamsii – ledolomec
Podiceps cristatus – ponirek
Podiceps grisegena – potapnik
Podiceps auritus – zlatouh
Podiceps nigricollis – trepalničar
Tachybaptus ruficollis – potapljač
Fulmarus glacialis – polednikar
Puffinus griseus – viharik
Hydrobates pelagicus – strakoš
Botaurus stellaris – bobnarica
Ixobrychus minutus – čapljica
Egretta garzetta – nogavičarka
Egretta alba – bosonoga
Ardeola ralloides – čopek
Ardea cinerea – čaplja
Ardea purpurea – večernica
Nycticorax nycticorax – kvakač
Ciconia ciconia – štrk
Ciconia nigra – štoklja
Phalacrocorax carbo – kormoran
Phalacrocorax arisotelis – vranjek
Phalacrocorax pygmeus – vranič
Plegadis falcinellus – plevica
Phoenicopterus ruber – plamenec
Pelecanus onocrotalus – pelikan
Pelecanus crispus – kodravec
Cygnus olor – grbec
Cygnus cygnus – pevec
Cygnus columbarius – labodič
Anas platyrhynchos – mlakarica
Anas strepera – konopnica
Anas acuta – dolgorepnica
Anas penelope – žvižgavka
Anas crecca – krehelj
Anas querquedula – reglja
Anas clypeata – žličarica
Aix sponsa – nevestica
Aix galericulata – mandarinka
Netta rufina – bleščavka
Aythya marila – rjavka
Aythya fuligula – črnica
Aythya ferina – sivka
Aythya nyroca – kostanjevka
Bucephala clangula – zvonec
Mergus merganser – žagar
Mergus serrator – žagarica
Mergus albellus – belič
Tadorna tadorna – votlinarica
Tadorna ferruginea – rja

Histrionicus histrionicus – harlekinka
Clangula hyemalis – zimnik
Melanitta fusca – beloliska
Melanitta perspicillata – očalarka
Melanitta nigra – črnivka
Somateria molissima – gaga
Somateria spectabilis – pisanka
Oxyura leucocephala – stržkarica
Branta canadensis – kanadka
Branta bernicla – grivarka
Branta leucopsis – beloličnica
Branta ruficollis – rdečevratka
Anser anser – gos
Anser albifrons – ščit
Anser erythropus – ščitek
Anser fabalis – njivarka
Anser brachyrhynchos – kljunec
Anser caerulescens – snežnica
Gyps fulvus – jastreb
Aegyptius monachus – mrhovinar
Gypaetus barbatus – ser
Haliaeetus albicilla – postojna
Aquila chrysaetos – orel
Aquila heliaca – kraljar
Aquila rapax – stepnik
Aquila clanga – klinkač
Aquila pomarina – klinkačevcevec
Hieraeetus fuscatus – kraguljar
Buteo buteo – kanja
Buteo lagopus – kosmatinka
Buteo rufinus – rjavina
Pernis apivorus – sršenar
Accipiter gentilis – kragulj
Accipiter nisus – skobec
Accipiter brevipes – levant
Milvus milvus – škarjar
Milvus migrans – kostanjar, smrduh
Elanus caeruleus – lebduh
Pandion haliaetus – ribolovec
Hieraeetus pennatus – orlič
Circaetus gallicus – kačar
Circus aeruginosus – lunj
Circus cyaneus – splinec
Circus pygargus – močvirnik
Circus macrourus – slanušar
Falco rusticolus – suličar
Falco peregrinus – selec
Falco biarmicus – strelec
Falco cherrug – plenilec
Falco eleonora – otočan
Falco subbuteo – škrjančar

Falco columbarius – sokolič
Falco vespertinus – rdečenožka
Falco naumanni – žužkojedka
Falco tinnunculus – postovka
Lagopus mutus – belka
Tetrao urogallus – petelin
Lyrurus tetrix – ruševcevec
Bonasa bonasia – jereb
Alectoris graeca – kotorna
Alectoris chukar – turek
Perdix perdix – jerebica
Phasianus colchicus – fazan
Coturnix coturnix – prepelica
Grus grus – žerjav
Otis tarda – droplja
Tetrax tetrax – dropljica
Chlamydotis undulata – ovratničarka
Rallus aquaticus – mokož
Porzana porzana – grahovka
Porzana pusilla – pritlikovka
Porzana parva – potovejka
Crex crex – kosec
Gallinula gallinula – tukalica
Fulica atra – liska
Haematopus ostralegus – školjkarica
Hoplopterus spinosus – ostrogar
Vanellus vanellus – vivek, priba
Chettusia gregaria – stepnica
Charadrius dubius – deževnik
Charadrius hiaticula – komatnik
Charadrius alexandrinus – pivkač
Pluvialis apricaria – prosenka
Pluvialis squatarola – črnenka
Eudromias morinellus – dular
Gallinago gallinago – kozica
Gallinago media – čoketa
Lymnocyptes minimus – puklež
Scolopax rusticola – sloka
Numenius arquata – škurh
Numenius phaeopus – škurhek
Numenius tenuirostris – postopač
Limosa limosa – kljunač
Limosa lapponica – lužar
Actitis hypoleuca – hihitač
Tringa ochropus – beláč
Tringa glareola – muljar
Tringa totanus – frfotavec
Tringa erythropus – somornik
Tringa nebularia – rogonosec
Tringa stagnatilis – baletnik
Philomachus pugnax – togotnik

Calidris canutus – prodnik, knut
Calidris alpina – spremenljivec
Calidris maritima – osekar
Calidris ferruginea – srpec
Calidris minuta – prodnikovec
Calidris temminckii – teminkovec
Calidris alba – peščenec
Limicola falcinellus – greznik
Arenaria interpres – kamenjar
Recurvirostra avosetta – sabljarka
Himantopus himantopus – polojnik
Phalaropus fulicarius – liskonožec
Phalaropus tricolor – trobarvanec
Phalaropus lobatus – ozkokljunec
Burhinus oedicnemus – prilivka
Glareola pratincola – tekica
Glareola nordmanni – komatnica
Cursorius cursor – tekalec
Stercorarius skua – govnačka
Stercorarius parasiticus – bodičarka
Stercorarius pomarinus – lopatarka
Larus argentatus – srebrnjak
Larus cachinnans – krohotač
Larus melanocephalus – pristaniščar
Larus canus – sivec
Larus fuscus – rjavec
Larus ridibundus – porečnik
Larus minutus – galebček
Larus marinus – pomorščak
Larus genei – lagunar
Rissa tridactyla – tonovščica
Chlidonias niger – sajenica
Chlidonias leucoptera – nasprotnica
Chlidonias hybrida – nekajvmes
Gelochelidon nilotica – črnoga
Sterna sandvicensis – kričač
Sterna caspia – kaspijka
Sterna hirundo – mahavka
Sterna albifrons – čigrica
Alca torda – njorka
Uria aalge – lumna
Alle alle – rakovičar
Fratercula arctica – mormon
Columba livia – votlinar
Columba palumbus – grivar
Columba oenas – duplar
Streptopelia turtur – grlica
Streptopelia decaocto – gugutka
Cuculus canorus – kukavica
Clamator glandarius – srakar
Otus scops – skovik

Glaucidium passerinum – sovica
Athene noctua – čuk
Aegolius funereus – koconogež
Bubo bubo – uharica
Strix uralensis – kozača
Strix aluco – lesovka
Asio otus – poljščica
Asio flammea – muževka
Tyto alba – pegavka
Caprimulgus europaeus – podhujka
Apus apus – hudournik
Apus melba – previsnik
Apus pallida – pečevnik
Alcedo atthis – vodomec
Merops apiaster – čebelar, legat
Coracias garrulus – zlatovranka
Calandrella brachydactyla – kratkoprstež
Calandrella rufescens – škrjanček
Melanocorypha calandra – lahovnik
Galerida cristata – čopulja
Alauda arvensis – škrjanec
Lullula arborea – drevesec
Eremophila alpestris – uhatec
Riparia riparia – breguljka
Ptyonoprogne rupestris – skalnica
Upupa epops – smrdokavra, vodeb
Picus viridis – košeninar
Picus canus – pivka
Dendrocopos major – detel
Dendrocopos syriacus – sirijec
Dendrocopos medius – hrastovec
Dendrocopos minor – detlič
Dendrocopos leucotos – belohrbtež
Picoides tridactylus – triprstec
Dryocopus martius – žolna
Jynx torquilla – vijeglavka
Anthus trivialis – cipa
Anthus gustavi – tundrica
Anthus pratensis – cipica
Anthus campestris – ledinka
Anthus cervinus – selivka, malinovka
Anthus spinoletta – vriskarica
Motacilla flava – ovčarica
Motacilla cinerea – potočnica
Motacilla alba – pastirica
Lanius collurio – trnovec
Lanius senator – srakoper
Lanius excubitor – mišolovec
Lanius minor – srakoperček
Oriolus oriolus – kobilar
Sturnus roseus – rožanec

Sturnus vulgaris – škorec
Bombycilla garrulus – pegam
Perisoreus infaustus – zloveščec
Garrulus glandarius – šoja
Pica pica – sraka
Nucifraga caryocatactes – krekovt, lešnikar
Pyrrhocorax pyrrhocorax – vranar
Pyrrhocorax graculus – kramparica
Corvus monedula – kavka
Hirundo rustica – kmetica
Hirundo daurica – rdečeritka
Delichon urbica – gospica
Corvus frugileus – gulež
Corvus corone – vrana
Corvus corax – krokar
Cinclus cinclus – povodnjak
Troglodytes troglodytes – stržek
Prunella collaris – drobirka
Prunella modularis – pevka
Cettia cetti – svilnica
Locustella luscinioides – cvrčalec
Locustella fluviatilis – trepetlikar
Locustella naevia – kobiličar
Acrocephalus agricola – plevelar
Acrocephalus melanopogon – tamariskovka
Acrocephalus palustris – ščavnica
Acrocephalus paludicola – barjanka
Acrocephalus schoenobaenus – bičevka
Acrocephalus scirpaceus – srpičevka
Acrocephalus dumetorum – robidovka
Acrocephalus arundinaceus – rakar
Hippolais icterina – vrtnik
Hippolais polyglotta – robinijevec
Hippolais pallida – bledič
Sylvia nisoris – pisanček
Sylvia hortensis – svetlookec
Sylvia borin – vrtnarček
Sylvia atricapilla – črnoglavka
Sylvia communis – škratec
Sylvia curruca – brolica, mlinarček
Sylvia melanocephala – žukač
Sylvia cantillans – taščičar
Sylvia conspicillata – osočnikovec
Cercotrichas galactotes – mejačica
Phylloscopus trochilus – kovaček
Phylloscopus collybita – listnica
Phylloscopus sibilatrix – grmovščica
Phylloscopus nitidus – rumenka
Phylloscopus fuscatus – rjavčica
Phylloscopus schwarzi – lovačica
Phylloscopus bonelli – hribovka
Phylloscopus inornatus – mušičica
Phylloscopus borealis – severnjakinja
Phylloscopus trochiloides – zelenčica
Phylloscopus proregulus – kraljičica
Regulus regulus – kraljiček
Regulus ignicapillus – ognjeglavček
Ficedula hypoleuca – muhar
Ficedula albicollis – spreletavček
Ficedula parva – krošnar
Muscicapa striata – zaganjavček
Oenanthe oenanthe – kupčar
Oenanthe hispanica – suhozidnik
Saxicola rubetra – repaljščica
Saxicola torquata – prosnik
Monticola saxatilis – slegur
Monticola solitarius – puščavec
Phoenicurus phoenicurus – pogorelček
Phoenicurus ochruros – šmarnica
Cyanosylvia svecica – poprsec
Erithacus rubecula – taščica
Tarsiger cyanurus – modrin
Luscinia luscinia – slavec
Luscinia megarynchos – slavček
Turdus torquatus – komatar
Turdus merula – kos
Turdus sibiricus – sibirec
Turdus iliacus – vinogradnik
Turdus philomelos – cikovt
Turdus viscivorus – carar
Turdus pilaris – brinovka
Parus palustris – pezdičevka
Parus montanus – gorjanka
Parus lugubris – norica
Parus cristatus – perjaničar, čopkar
Parus caeruleus – plavček
Parus ater – menišček
Parus major – sinica
Aegithalos caudatus – dolgorepka
Panurus biarmicus – bezgavka
Remiz pendulinus – plašica
Sitta europaea – brglez
Sitta neumayer – stentar
Tichodroma muraria – plezavček
Cerhia familiaris – skorjar
Cerhia brachydactyla – lišajar
Passer domesticus – vrabec
Passer hispaniolensis – španec
Passer montanus – matevžek
Petronia petronia – skalovnik
Fringilla coelebs – ščinkavec
Fringilla montifringilla – pinoža

Pyrrhula pyrrhula – kalin
Coccothraustes coccothraustes – dlesk
Serinus citrinella – konopeljščica
Serinus serinus – grilček
Chloris chloris – zelenec
Spinus spinus – čižek
Carduelis carduelis – lišček
Linaria cannabina – repnik
Agriospiza flavirostris – ledinar
Acanthis flammea – brezovček
Acanthis hornemanni – polarnik
Carpodacus erythrinus – škrlatec
Pinicola enucleator – smrekovec
Loxia curvirostra – krivokljun

Loxia pytyopsittacus – borovčar
Loxia leucoptera – beloperutec
Miliaria calandra – pustotnik
Ocyris pusilla – strnadek
Emberzia cia – grižar
Emberzia hortulana – klopotnik
Emberzia leucocephala – pomotnik
Emberzia cirrus – plotnik
Emberzia citrinella – strnad
Schoeniclus schoeniclus – trstničar
Granativora melanocephala – guru
Calcarius lapponicus – ostriglež
Plectrophenax nivalis – zametnik
Montifringilla nivalis – vršičnik

Predlog za zaščito grmovnega ekosistema nad Račjim dvorom

A proposal how to protect the bushland at Račji dvor

UVOD

Danes, ko ekologična miselnost prodira v vse pore življenja in se ljudje zavedamo potrebe po neokrnjeni naravi, pri tem pa se tudi sramujemo in tajimo grobe posege zoper naravne danosti, poskušamo z administrativnimi odloki ohraniti fragmente ekosistemov, ki vsaj spominjajo na prvobitno krajino.

Namen pravnih prijemov za ohranitev narave je zaščititi jo pred naravovarstveno frigidnimi tehnologijami in planerji, ki iščejo dobiček v neodgovornem in izkoriščevalskem odnosu do narave. Pri tem se ne ozirajo na škodo, ki jo povzročajo z izkoriščanjem narodovega bogastva, mu delajo nepopravljivo škodo in nas druge bivajoče v tem prostoru okradejo za doživetje, ki mu pravimo stik z naravo.

Zavedajoč se potrebe po ohranitvi naravnih ekosistemov, se upiramo vsakemu krčenju zelenih površin (gozdov, grmišč, travnikov...) in zavarovanju tistih, ki zbujajo apetite naravovarstveno neosveščenim tehnologom.

OPIS BIOTOPA

Predlagano ozemlje leži v SZ delu Maribora na območju Rošpoha, v trikotniku Račji dvor – Vinjarje – Brezovje – Račji dvor. To je neposredno nad črpališčem pitne vode Vrbanski plato.

Ozemlje je delno last srednje agronomske šole deloma Občine Maribor. Teren je močno nagnjen proti jugu. Hrib je porasel z grmovnato vegetacijo, ki daje specifičen videz. Čeprav ne gre za avtohtono rastlinsko združbo, do leta 1945 je bil na tem prostoru vinograd, bi za sedanjo zarast lahko rekli, da je na vrhuncu. V že več kot štiridesetih letih se brez posredovanja človeka ohranja termofilna rastlinska združba, ki jo sestavljajo: glog, črni trn, rdeči dren, kalina, navadna krhlika, šipek in še nekatere druge grmovnice. V takem ekosistemu pa najdejo zatočišče številne živalske vrste, ki v njem preživijo vse svoje življenje, se v njem razmnožujejo in vzrejajo mladiče, se v njem hranijo ali pa le prenočujejo in iščejo zavetišče.

Iz vzrokov ima ta rastlinska združba velik pomen za živali. Ne le, da jim ponuja vse zgoraj navedene možnosti, živali varuje pred nemirom,

ki ga povzroča človek s svojimi aktivnostmi. V današnjem stanju ekosistema je le ta neprijazen do človeka, zanj je težko prehoden, bodeč, ekonomsko nezanimiv. Zato se ga raje izogne, s tem pa ne vznemirja v njem prebivajočih živali.

Naravni biotopi v neposredni bližini mesta so namreč priljubljena mesta za organizacijo piknikov, športne aktivnosti in sprehode. Vsega tega pa navedeni predel ne omogoča.

Nevarnost, ki mu grozi, je ponovno zasaditev vinograda. To pomeni, da bi sedanjo grmovnato vegetacijo izsekali, zemljo pa zrigolali. S takim posegom bi v celoti izničili sedanjo podobo ekosistema.

UTEMELJITEV

Na hribu nad Račjim dvorom je od leta 1980 do 1990 bilo ugotovljenih 92 vrst ptic, od tega jih redno ali občasno gnezdi 55. Plodovi grmovnic so jeseni pomemben vir hrane selečim se pticam, predvsem iz rodu penic *Sylvia* in drozgov *Turdus*. Tako se v septembru in oktobru na preletu ustavlja ca. 30.000 selivk, predvsem pevk *Passeriformes*, (število preletnikov je ugotovljeno na osnovi lova z mrežami, z namenom obročkanja ptičev), kar pa že pomeni pomembno selitveno postojanko.

Pomembni gnezdilci

GRAHASTA PENICA *Sylvia nisoria* je naša največja predstavnica penic. Gnezdenje na pobočju nad Račjim dvorom je bilo odkrito leta 1984 (Bračko, 1984), glede na tamkajšnje razmere pa je verjetno gnezdila že pred tem. Odkriti so bili trije gnezdeči pari. Do danes ta vrsta redno gnezdi in je življenjsko vezana na združbo gostega grmovja, kakršnega najdemo na tem pobočju. V SV Sloveniji sta znani samo dve lokaliteti o gnezdenju te vrste. Prva je iz okolice Ormoža, druga pa je hrib nad Račjim dvorom, ki ga predlagamo za ornitološki rezervat. V Predlogu rdečega seznama ptičev Slovenije (Gregori, J., S. D. Matvejev, 1987) je vrsta uvrščena v kategorijo prizadete vrste.

RJAVA PENICA *Sylvia communis* – gnezdenje je znano od leta 1980, gnezdila je verjetno že pred tem. Čeprav ni tako redka kot grahasta penica in je pri nas splošno razširjena, pa njeno število nasploh naglo upada. Krivec za to so

melioracije, uničevanje grmovnatih sestojev in živih mej ter s ščavjem poraščenih predelov. V Predlogu rdečega seznama ptičev Slovenije (Gregori, J., S. D. Matvejev, 1987) je uvrščena v kategorijo ranljive vrste.

PLOTNI STRNAD *Emberiza cirius* je glede na areal razširjenosti mediteranska vrsta. Zadnja leta ga vidimo tudi v kontinentalnem delu Slovenije. V bližini Račjega dvora je bilo leta 1988 prvič ugotovljeno gnezdenje. Vrsta se redno zadržuje na tem področju in je glede prehranjevanja vezana na grmovno pobočje. V SV Sloveniji je Urbanski plato edini znani kraj doslej, kjer plotni srnad zanesljivo gnezdi. To pa hkrati predstavlja SV mejo areala.

Spisek vseh ugotovljenih vrst ptic na hribu nad Račjim dvorom:

Legenda:

GN – gnezdeča vrsta

NG – negnezdeča vrsta

Pernis apivorus; sršenar – NG
Circus aeruginosus; rjavi lunj – NG
Accipiter nisus; skobec – NG
Accipiter gentilis; kragulj – NG
Buteo buteo; navadna kanja – NG
Falco tinnunculus; navadna postovka – GN
Falco subbuteo; škrjančar – GN
Phasianus colchicus; fazan – GN
Columba palumbus; grivar – GN
Streptopelia decaocto; turška grlica – GN
Cuculus canorus; kukavica – GN
Strix aluco; lesna sova – GN
Asio otus; mala uharica – GN
Apus apus; črni hudournik – NG
Upupa epops; smrdokavra – NG
Jynx torquilla; vijeglavka – GN
Picus canus; siva žolna – GN
Picus viridis; zelena žolna – GN
Dendrocopos major; veliki detel – GN
Dendrocopos minor; mali detel – GN
Galerida cristata; čopasti škrjanec – NG
Alauda arvensis; poljski škrjanec – NG
Hirundo rustica; kmečka lastovka – GN
Delichon urbica; mestna lastovka – GN
Anthus trivialis; drevesna cipa – GN
Anthus spinoletta; vriskarica – NG
Motacilla cinerea; siva pastirica – NG
Motacilla alba; bela pastirica – GN

Bombycilla garrulus; pegam – NG
Troglodytes troglodytes; stržek – GN
Prunella modularis; siva pevka – NG
Erithacus rubecula; taščica – GN
Luscinia megarhynchos; mali slavec – NG
Phoenicurus ochruros; šmarnica – GN
Phoenicurus phoenicurus; pogorelček – GN
Saxicola rubetra; repaljščica – GN
Saxicola torquata; prosnik – GN
Turdus merula. kos – GN
Turdus pilaris; brinovka – NG
Turdus philomelos; cikovt – GN
Turdus iliacus; vinski drozg – NG
Turdus viscivorus; carar – GN
Acrocephalus schoenobaenus; bičja trstnica – NG
Acrocephalus palustris; močvirska trstnica – NG
Acrocephalus scirpaceus; srpična trstnica – NG
Hippolais icterina; rumeni vrtnik – NG
Sylvia nisoria; grahasta penica – GN
Sylvia curruca; mlinarček – NG
Sylvia communis; rjava penica – GN
Sylvia borin; vrtna penica – NG
Sylvia atricapilla; črnoglavka – GN
Phylloscopus collybita; vrbja listnica – GN
Phylloscopus trochilus; kovaček – NG
Phylloscopus sibilatrix; grmovščica – NG
Regulus regulus; rumenoglav kraljiček – GN
Regulus ignicapillus; rdečeglavi kraljiček – NG
Muscicapa striata; sivi muhar – GN
Ficedula albicollis; belovrati muhar – GN
Ficedula hypoleuca; črnoglav muhar – NG
Aegithalus caudatus; dolgorepka – GN
Parus palustris; močvirska sinica – GN
Parus ater; menišček – GN
Parus cristatus; čopasta sinica – NG
Parus caeruleus; plavček – GN
Parus major; velika sinica – GN
Sitta europea; brglez – GN
Certhia brachydactyla; kratkoprsti plezalček – GN
Remiz pendulinus; plašica – NG
Oriolus oriolus; kobilar – GN
Lanius collurio; rjavi srakoper – GN
Garrulus glandarius; šoja – GN
Pica pica; sraka – GN
Corvus monedula; kavka – NG
Corvus frugilegus; poljska vrana – NG
Corvus corone cornix; siva vrana – GN
Sturnus vulgaris; škorec – GN
Fringilla coelebs; ščinkavec – GN
Passer domesticus; domači vrabec – GN

Passer montanus; poljski vrabec – GN
Fringilla montifringilla; pinoža – NG
Serinus serinus; grilček – GN
Carduelis chloris; zelenec – GN
Carduelis carduelis; lišček – GN
Carduelis spinus; čížek – NG
Acanthis cannabina; repnik – GN
Acanthis flammea; brezovček – NG
Loxia curvirostra; krivokljun – NG
Pyrrhula pyrrhula; kalin – NG
Coccothraustes coccothraustes; dlesk – GN
Emberiza citrinella; rumeni strnad – GN
Emberiza cirrus; plotni strnad – GN
Emberiza schoeniclus; trstni strnad – NG

Ptice so zadnji ali pa predzadnji člen prehranjevalne verige. Glede na bogastvo navedenih vrst lahko sklepamo, da so tudi druge živalske skupine temu primerno bogato zastopane.

NAMEMBNOST

Zaščiteno področje naj bi imelo funkcijo rezervata (ornitološki rezervat), v katerem bi lahko tudi v bodoče nemoteno živeli rastlinski in živalski organizmi v taki sestavi, kot živijo danes. To pa tudi ustreza namenom varovanja podtalnice oz. vodnjakov pitne vode na Vrbanskem platoju.

Ker je termofilna združba grmičevja v procesu počasnega zaraščanja v gozd, ki pa je lahko na tem prisojnem pobočju dolgotrajen proces, menimo, da bo ornitološki rezervat prostor širšega raziskovalnega in učnega pomena.

Predlagamo, da za obiskovalce rezervata ostanejo samo obstoječe peš poti, ob njih in na mejah rezervata pa se postavijo ustrezne opozorilne table. Predlagamo tudi, da se v rezervatu prepove nenadzorovana sečnja ali požiganje.

Štajerska sekcija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije prevzame nase odgovornost vzdrževanja ornitološkega rezervata.

SKLEP

Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor predlagava, da sproži postopek za zavarovanje predela nad Račjim dvorom.

LITERATURA:

BRAČKO, F. (1984): Iz ornitološke beležnice. *Acrocephalus* 5, 21 : 46. Ljubljana.

GREGORI, J., S. D. MATVEJEV (1987): Predlog rdečega seznama ptičev Slovenije. *Varstvo narave* 13, 69–78. Ljubljana.

V decembru 1990, Maribor

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, Maribor

Franc Janžekovič, Maistrova 10, Maribor

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

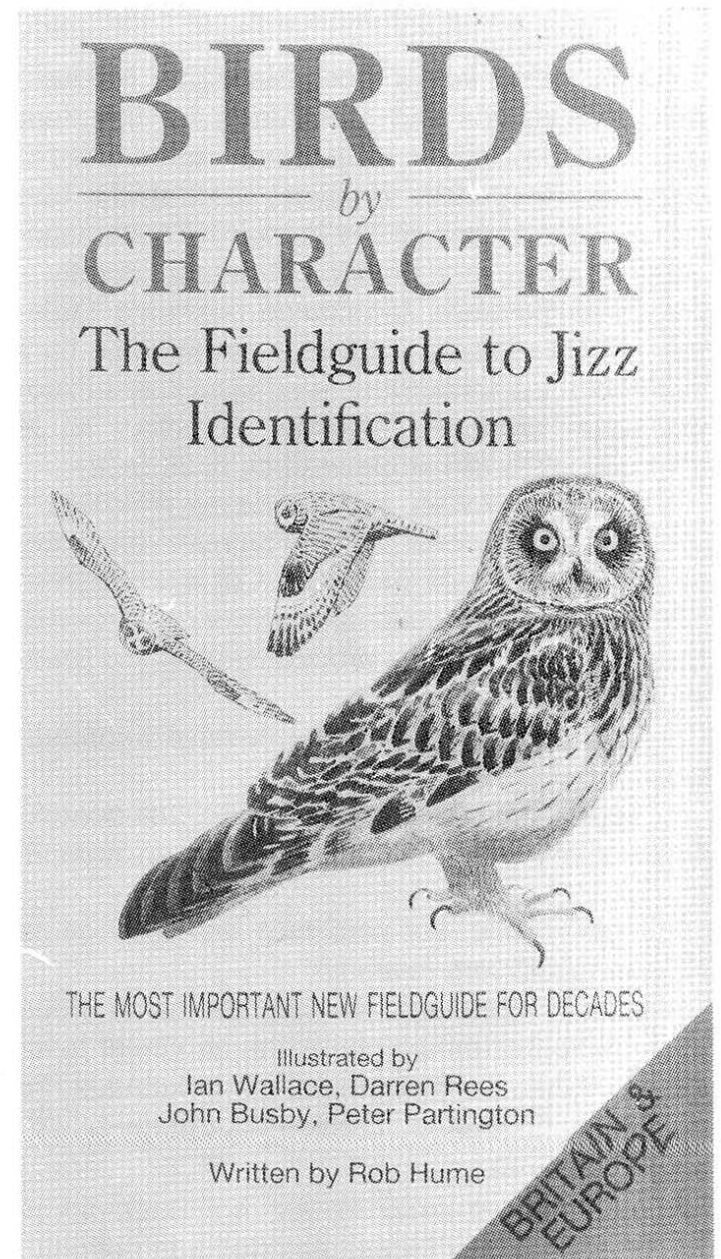

Gotovo se še spominjate prispevka o težavah pri prepoznavanju cararjev, objavljenem v 45. št. naše revije. Razen slabega poznavanja cararjev (ker veljajo za neproblematične, jih zaznavamo le površno) in svetlobnih razmer, ki pozimi zelo variirajo, lahko prepoznavo oteži tudi tako nakučna okoliščina, kot je senca žice, na kateri opazovana ptica čepi. Na posnetku F. Bračka, nastal je 25. februarja 1990 v Mariboru, je senca padla na konice krmilnih peres in ustvarila res neverjetno in za dvomljivce izzivalno »črno manšeto na belem repu«. *Urednik*

Nove knjige New books

BIRDS BY CHARACTER
ROB HUME

Marca leta 1990 je pri založbi MACMILLAN LONDON LTD izšel nov žepni priročnik z naslovom PTICE PO ZNAČILNOSTIH, ki začenja novo generacijo ornitološke literature, namenjene opazovanju ptic po vtisu. Če za trenutek pozabimo barvne detajle perja (na katere tako prisegamo) in se posvetimo obliki ptice, njenemu vedenju in vtisu, ki ga kot živo bitje naredi na nas, bomo kmalu začeli uživati v opazovanju še tako običajnih vrst! Iz samega vedenja poskusimo izvedeti

čim več, to primerjajmo s sorodnimi, podobnimi vrstami in kmalu nam bo jasno, kako zelo sta si različna npr. cikovt in carar.

Štirim ilustratorjem, ki so si po skupinah razdelili delo, je v pričujočem priročniku v barvnih in črno-belih risbah bolj ali manj uspelo prikazati glavne značilnosti vedenja posameznih vrst ptic. Poleg tega nam priročnik ponuja še podatke o habitatu, oglašanju in razširjenosti vrst ter reference bolj klasične literature, ki nam lahko pomaga pri determinaciji opazovane vrste.

Žal v delu niso zajete vse evropske vrste ptic, predstavlja pa nekatere redke obiskovalke Velike Britanije iz Sibirije in celo Amerike.

Priročnik, ki se ne more primerjati s klasičnimi slikovnimi priročniki za določanje ptic, je namenjen bolj izkušenim ornitologom, ki včasih pridejo s terena in menijo, da niso videli nič posebnega. Kajti knjiga daje možnost zanimivega opazovanja tudi najbolj običajnih vrst ptic kot živih, vznemirljivih in svojstvenih bitij.

Slavko Polak, Koritnice 65, 66235 Knežak

Mednarodna konferenca »Gospodarjenje z mediteranskimi mokrišči in njihovimi ptiči za leto 2000 in po njem« Managing Mediterranean Wetlands and their Birds for the Year 2000 and Beyond

Mednarodno konferenco »Managing Mediterranean Wetlands and their Birds for the Year 2000 and Beyond« v italijanskem mestu Gradež od 3. do 10. 2. 1991, je sklical Mednarodni biro za raziskave vodnih ptičev in mokrišč (International Waterfowl and Wetland Research Bureau – IWRB) na povabilo Avtonomne pokrajine Furlanija-Benečija-Julijska krajina, v sodelovanju še z nekaterimi organizacijami, med njimi tudi s Prirodoslovnim muzejem Slovenije. Prireditve se je udeležilo okoli 280 strokovnjakov iz 28 držav.

Splošna ugotovitev je bila, da so mokrišča v vsem mediteranskem prostoru najresneje ogrožena, hitrost njihovega propadanja bi lahko primerjali samo še s propadanjem tropskih deževnih gozdov. Med vzroke za propadanje štejemo predvsem:

- uničevanje (v glavnem izsuševanje v agrotehnične namene);
- degradacija, kamor štejemo različna onesnaževanja, predvsem s strani industrije in urbanih naselij;
- vznemirjanje, kot posledica razvijajočega se turizma, predvsem lovnega.

Območje celotnega Sredozemlja je za ptiče pomembno kot mesto gnezditve, za prelet in za prezimovanje, predvsem rac, lisk in labodov. Tu prezimuje okoli 50 % zimske populacije zahodnega palerktika.

Ker se obseg mokrišč vse bolj krči, se je močno znižalo tudi število gnezdečih in prezimu-

jočih osebkov. Če si za primer ogledamo samo znameniti Camargue ob izlivu Rhone v Franciji, je bil posredovan naslednji podatek: leta 1942 je bilo tam 67 % naravnih habitatov (ostalo polja in soline), leta 1984 pa le še 39 %, kar je bila izguba 40 000 ha v 42 letih. Pomembno je tudi, da se je znižala biološka raznovrstnost (diverziteta): mozaičnost habitatov so zamenjali standardni habitati – slane lagune na jugu, sladkovodno močvirje (za lov) v sredini, vse okoli pa polja. Kapaciteta za prezimujoče race se je znižala, ostalo je opravil lov (ca. 150 000 ubitih rac letno). Tako ugotavljajo, da so račje populacije v zadnjih 15 letih upadle za 40 %. Na osnovi zimskega štetja ugotavljajo, da je v Sredozemlju v zadnjih 15–20 letih število rac, lisk in labodov upadlo za 46 %.

Z izginjanjem mokrišč se otepajo tudi Grki. Predvsem po vojni so izvajali obsežna izsuševalna dela in tako jim je ostalo v severnem delu države samo še 5,6 % prvotnih močvirij. Kot posledico ugotavljajo, da se je število prezimujočih gosi zmanjšalo za 95 %.

Med posameznimi vrstami je bilo poudarjeno predvsem upadanje števila črnih lisk *Fulica atra*. V Egiptu so jih v zimi 1979/80 našli 51 300, leta 1989/90 pa le še 400! Vzporedno s tem pa tu ugotavljajo porast vrst, ki se hranijo s komarji. Tako malega galeba *Larus minutus* leta 1979/80 še ni bilo, leta 89/90 pa 47 000, belovrate čigre *Chlidonias hybridus* pa je bilo leta 79/80 7400, leta 89/90 pa 40 000.

Govora je bilo tudi o jugoslovanskih mokriščih in poudarjen predvsem velik pomen Skadarskega jezera za gnezdenje redkih in ogroženih vrst (prilikavi kormoran – *Phalacrocorax pygmaeus*, kodroglavi pelikan – *Pelecanus crispus*) ter za prezimovanje rac: po podatkih V. F. Vasića je bilo ob zimskem štetju 90/91 tu okoli 150 000 rac, od tega 8000 zvoncev *Bucephala clangula*. Med najbolj ogroženimi predeli je delta Neretve, kateri z uničenjem grozijo številni že opravljeni in načrtovani agrotehnični ukrepi, predvsem izsuševanje.

Da bi opozorili na kritično stanje ter zaustavili uničevanje mokrišč v Mediteranu, so udeleženci konference soglasno sprejeli deklaracijo, ki jo navajamo v celoti:

GRADEŠKA DEKLARACIJA O MEDITERANSKIH MOKRIŠČIH

Zavedamo se, da so bile zgodnje sredozemske civilizacije glede hrane, vode, materialov in transporta odvisne od obsežnih mokrišč te regije;

priznavamo, da mokrišča opravljajo vrsto funkcij, kot so regulacije vodotokov, izboljšanje kvalitete vode, ustvarjanje pogojev za prehrabene verige in ustvarjanje habitatov za floro in favno, ki vključujeta gospodarsko pomembne vrste, obenem pa so del kulturne dediščine mediteranske regije;

prepričani smo, da so mokrišča ob sprejemljivi uporabi njihovega naravnega bogatstva in funkcij življenjskega pomena pri uveljavljanju nacionalnih prioritet za izboljšanje ekonomskega in socialnega blagostanja Mediterancev;

zavedamo se, da so obalna mediteranska območja pod hudim pritiskom naraščajočih človeških populacij in vse bolj intenzivnih dejavnosti, povezanih z velikimi zahtevami po prostoru, sveži vodi in naravnih bogastvih;

s strahom ugotavljamo, da je bila ta edinstvena naravna dediščina v veliki meri degradirana in uničena in so mediteranska mokrišča sedaj med najbolj ogroženimi ekosistemi na zemlji;

vemo, da nobeno ohranjeno mediteransko mokrišče ni varno pred nadaljnjo degradacijo ali uničenjem zaradi dejavnosti, ki so nezdržljive z njimi, namreč poljedelstvo ali akvakultura, uničujočimi učinki prekomernega lova, izgradnja jezov, urbanizacija in turizem ali pa pretirano izkoriščanje njihovih naravnih bogastev;

nadalje ugotavljamo, da ta izguba habitata pomeni za Mediterance resno osiromašenje naravnih bogastev, hud upad populacij divjadi, razen tega pa velikemu številu živalskih in rastlinskih vrst Mediterana grozi propad;

opozarjamo, da je 12 držav mediteranske regije podpisalo Konvencijo o mokriščih mednarodnega pomena, zlasti v smislu habitata vodnih ptičev (Ramsar, 1971);

zato Konferenca nujno priporoča vsem nacionalnim organizacijam, sredozemskim vladam, nevladnim organizacijam in prizadetim posameznikom, da se zavzemajo za to, da se

zaustavi in preokrene krčenje in degradacija mediteranskih mokrišč

in nadalje priporoča, da se za ta cilj prizadevajo tudi vse tiste organizacije, katerih dejavnost ima neposreden ali posreden vpliv na mokrišča.

Da bi uresničili ta CILJ, je treba razviti STRATEGIJO naslednje vsebine:

1. Nacionalne in mednarodne organizacije, vlade in finančne institucije naj mokrišča Mediterana priznajo za skupno kulturno dediščino ter regije in naj se kot posamezniki, kakor tudi kot skupnost prizadevajo za njihovo ohranjanje; zagotovijo naj koherentnost politike in dejavnosti, ki zadevajo mokrišča; Evropska skupnost pa naj za ohranitev in obnavljanje mokrišč zagotovi bistveno večja denarna sredstva.

2. Politična telesa naj na vseh nivojih svojo tekočo in prihodnjo politiko, programe in projekte, ki bi lahko vplivali na mokrišča, podvržejo strogim ocenam z gospodarskega vidika in vidika okolja, da bi tako zagotovili znosno rabo naravnega bogastva in prebivalcem Mediterana omogočili maksimalne dolgoročne koristi od mokrišč.

3. Pri gospodarjenju z mokrišči naj se uveljavi prost pretok informacij in postopek odkritih konzultacij.

4. Podpisnice Ramsarske konvencije in države, ki se ji bodo še pridružile, naj pri ohranjanju mokrišč razvijajo regionalni pristop na osnovi boljšega mednarodnega sodelovanja in učinkovitega izvajanja »razumne rabe«, kakršna ustreza mediteranskim mokriščem in tamkajšnjim porečjem.

5. Nevladne organizacije naj razvijejo močnejšo člansko bazo in nastopajo bolj koordinirano, da bi tako prispevale k osveščenosti o dragoce-

nosti mediteranskih mokrišč, skrbijo naj za razumno izkoriščanje bogastva mokrišč in nadzorujejo status teh območij in dejavnosti, ki vplivajo nanje; razen tega naj si prizadevajo, da bi igrali ključno vlogo pri ohranjanju tesnega sodelovanja med prebivalci Mediterana in njihovem prizadevanju za ohranitev mokrišč.

6. Uvedejo naj se raziskave, ki se neposredno nanašajo na uresničitev našega CILJA, vključno z oceno obstoječih in predlaganih taktik; institucionalna sposobnost ohranjanja in gospodarjenja z mokrišči naj učinkovito raste iz močnih izobraževalnih in učnih programov.

7. Identificirajo naj se kraji, ki imajo prednost pri ohranjanju mokrišč, razvijejo in preizkusijo naj

se tehnike za popolno rehabilitacijo le-teh.

8. Enotno urejanje vseh dejavnosti, ki zadevajo mokrišča, njihove podporne sisteme ter širšo okolico, naj prevzamejo ustrezno investirana in kadrovsko primerna multidisciplinarna telesa ob aktivnem sodelovanju predstavnikov vlade, lokalnih prebivalcev ter znanstvene in nevladne skupnosti.

9. Vlade vseh sredozemskih dežel naj sprejmejo in zlasti veljavijo nacionalno in mednarodno zakonodajo za boljše urejanje lova.

Gradež, Italija, 9. februarja 1991

Janez Gregori, Prirodoslovni muzej Slovenije

OBJAVA JEDRNATIH PODATKOV

V uredništvu *Acrocephalus* smo z veseljem ugotovili, da je poročil o zanimivih opažanjih ptic vedno več, tako da so nekatera že prerasla okvir rubrike *Iz ornitološke beležnice*. Zaživela je tudi rubrika *Poročila od koderkoli*, škoda je le, da v njej ne objavlja svojih opažanj več opazovalcev in obročkovalcev ptic. Zato predlagamo, da bi opazovalci ptic konec leta pripravili svoje letno poročilo; tako kot morajo obročkovalci vsako leto ob koncu zime oddati poročilo o obročkanih pticah, naj bi nekaj podobnega storili tudi vsi drugi opazovalci ptic. Nekje v januarskih dneh, takrat ko ornitologi v sebi začutimo neučakano željo po novih doživetjih v druženju s pticami, bi prelistali svoje beležnice iz preteklega leta in iz njih izpisali zanimivejša opažanja, da jih ne bi prerasel mah pozabe ter jih s tem za vedno oživel.

Kaj naj bi izpisali? Vse tisto, kar se nam zdi zanimivo, npr:

- običajne vrste na neobičajnih mestih,
- vrste, ki jih v kraju opazovanja, kjer opazujemo že več let, še nikoli doslej nismo opazili,
- fenološke podatke (prvo opažanje spomladi, zadnje jesensko opažanje),
- datume prvega spomladanskega petja posameznih vrst,
- vrste, ki so se pojavile v velikem številu,
- opažanja z znanih slovenskih ornitoloških lokalitet,
- malo manj redke vrste, ipd.

Poročila naj bodo napisana kratko in jedrnato, vsebujejo naj ime vrste, kraj in datum opazovanja, število opazovanih primerkov in v nekaj besedah tisto, kar je bilo zanimivo ali nenavadno. Naj navedemo nekaj primerov:

- + čížek, 10. 10. 1990, Lesce, 250 primerkov,
- + domači vrabec, 1. 1. 1990, Ljubljana, znaša gnezdo,
- + sršenar, 8. 8. 1990, Sečoveljske soline, 1 primerk.

Te podatke bomo računalniško obdelali in kasneje objavili. Če bo vaših poročil dovolj, bodo morda objavljena v posebni publikaciji, ki bo izšla vsako leto. Podatki bodo obdelani po vrstah, ne pa po lokacijah ali pošiljateljih.

Vabimo vas, da z delom pričnete takoj: prebrskajte beležnice z letnico 1990 in svoja poročila pošljite do 1. 6. 1991 na naslov: *Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 61000 Ljubljana*.

OBJAVA OGLASOV

V uredništvu *Acrocephalus* smo se odločili, da v našo revijo uvedemo novo rubriko, s katero bi želeli pomagati predvsem vsem tistim, ki se ukvarjajo s proučevanjem ptic pri nas in pri svojem delu nujno potrebujejo tudi podatke drugih opazovalcev ptic. Gre torej za nekakšne »male oglase«. Vsi, ki take informacije potrebujete, sporočite svoje želje na naslov uredništva, kratko opišite namen raziskave in naslov, kam naj opazovalci sporočijo svoje podatke. Seveda je pričakovati, da bodo poslani podatki kasneje, v okviru raziskave ali članka, objavljeni, skupaj z navedbo imena opazovalca, ki je podatek posredoval.

Zbiram podatke o skupinskih prenočiščih (angleško »roost«) naših ptic (ujed, sov, pevcev in drugih rodov) iz zimskega obdobja december–januar. Pri nas so poznani le primeri prenočevanja lastovk, škorcev, pastiric, cip in nekaterih drugih vrst, vendar le iz časa pred jesensko selitvijo, medtem ko za vrste, prezimujoče pri nas, nimamo podatkov. Naj dodam, da je pri nekaterih vrstah skupina prenočujočih ptic sestavljena iz vsega nekaj primerkov (npr. dva do trije). Podatki bi bili dobrodošli pri Zimskem ornitološkem atlasu. Informacije pošljite na naslov: *Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 61000 Ljubljana.*

Zbiram še neobjavljene podatke o opazovanjih sivogrlega ponirka *Podiceps grisegena* v Sloveniji. *Tomaž Jančar, Cesta v Kostanj 3, 61110 Ljubljana–Hrušica.*

Vse, ki imate kakršnekoli podatke o malem slavcu *Luscinia megarhynchos*, prosim, da mi jih pošljete na moj naslov. V poštev pridejo tudi starejši podatki. *Vesna Obradović, Trg Dušana Kvedra 13, 62000 Maribor.*

Vse, ki kaj vedo o vrtnem strnadu *Emberiza hortulana*, prosim, da mi to sporočijo. Podatke potrebujem za simpozij o tej vrsti, ki bo leta 1992 na Dunaju. *Iztok Geister, Pokopališka pot 13, 64202 Naklo.*

Letna skupščina slovenskih ornitologov Annual assembly of Slovene ornithologists

V soboto, 6. aprila je bila v prostorih SAZU letna skupščina Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Društvo izdaja mednarodno uveljavljeno revijo *Acrocephalus*, pripravlja predloge za zavarovanje ogroženih prebivališč ptic – spomnimo se le najnovejšega v zvezi z zlatovranko, pridno inventarizira ornitofavno Slovenije z izvajanjem regionalnih ornitoloških atlasov (letos v Triglavskem narodnem parku in na doslej tudi ornitologom nedostopnem kočevskem ozemlju) in zimskim štetjem vodnih ptic. Njegovi člani delujejo v številnih komisijah (komisija za varstvo narave, komisija za redkosti, terminološka komisija, komisija za ujede itd.), raziskovalnih nalogah in delovnih projektih, da vsakodnevnega terenskega opazovanja sploh ne omenjamo. Kaj malo časa so na skupščini posvetili formalnostim, zato pa so s toliko večjim zanimanjem prisluhnili poročilom o sijajnih odkritjih novih gnezdičk na Slovenskem: sivogrlega ponirka na Cerkniskem jezeru (T. Jančar), črnega škarnjeka pri Lescah (B. Kozinc) in rdečenogega polojnika v Sečoveljskih solinah (T. Makovec). O preostankih južne postovke (v tridesetih letih se je njena populacija dobesedno sesula, od približno tisoč parov jih je ostalo morda deset) in naporih za njeno ohranitev je poročal D. Šere. L. Lipej pa je proučil populacijo njene sorodnice navadne postovke, živeče v opuščeni solinarski hišah. Utrinke na temo Ptice – naravna dediščina je duhovito povezal A. Bibič. Letošnja skupščina se je končala s projekcijo najzanimivejših diapozitivov z društvenega natečaja. Skupščine sta se med drugimi udeležila tudi vodilni jugoslovanski zoogeograf, sicer častni član društva dr. Sergej Matvejev in republiški poslanec dr. Stanko Buser.

Iztok Geister

GNEZDITVENI OBRAZCI

Pričenja se gnezditvena sezona, z njo pa naše preizkušanje v iskanju gnezd. Upajmo, da nam bo sreča naklonjena tako pri odkrivanju gnezd, kakor pri izpolnjevanju gnezditvenih obrazcev, pri katerih se vsaj do sedaj nismo ravno najbolje odrezali. Predvsem gre tukaj za premalo število sodelujočih. Mislím, da smo si vsi edini v tem, da je najdeno gnezdo izjemen in čudovit prizor, h kateremu nas vedno znova vleče. Zakaj ne bi delček tega pričarali še drugim s tem, da izpolnimo gnezditveni obrazec?

Po možnosti gnezditveni obrazec izpolnite čim bolj temeljito, kar pomeni, da vsako gnezdo obiščete vsaj dvakrat in to v stadiju jajc in mladičev. Seveda pa se moramo ob gnezdu držati tudi bontona, saj se moramo zavedati, da smo stopili v dom, v katerega nismo bili povabljeni. Potrebno je biti kar se da previden, da ne uničimo okolišnega kritja, ne poškodujemo gnezda ali jajc pri meritvah, predvsem pa se moramo čimprej umakniti od gnezda, da ne bi zaradi nas propadlo. Še posebno previdni moramo biti ob najdbi gnezd redkih vrst. Takih najdb tudi ne obešajmo na veliki zvon, kar še posebej velja za ujede. Vedno pa naj velja, da so ptiči na prvem mestu.

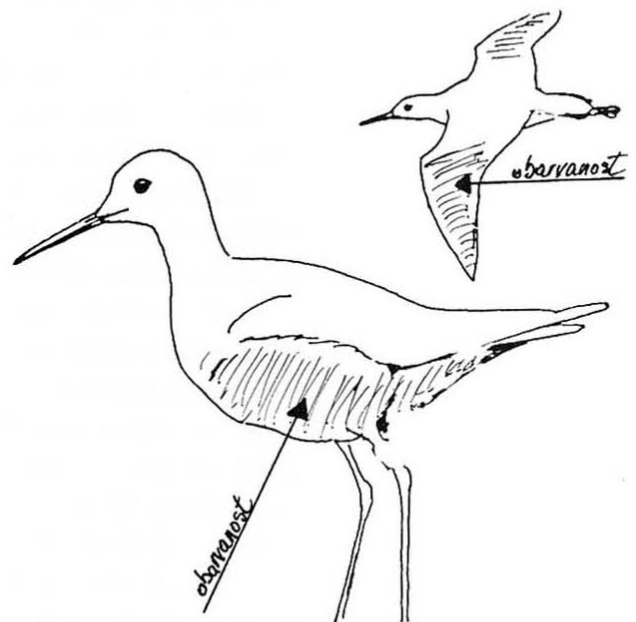
Zraven teh svežih podatkov pošljite tudi tiste, ki ležijo na zaprašenih policah in jih tako obudite iz pozabe.

Podatki zbrani s pomočjo gnezditvenih obrazcev nam bodo dali celovit in poglobljen pogled na naše gnezdilce, ki jih še vse premalo poznamo. Prav tako bodo lahko dobra osnova za njihovo aktivnejšo zaščito. Seveda bodo vsi zbrani podatki dostopni vsakomur, ki bi to želel. Za konec le še vabilo k čim številnejši udeležbi in čim večjemu številu poslanih obrazcev. Gnezditveni obrazci bodo priloženi v številki 48. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas*

Obarvani togotniki *Philomachus pugnax*

Iz Biološke postaje Münster (Nemčija) smo prejeli obvestilo, v katerem nas vabijo k opazovanju po perju obarvanih togotnikov (glej risbo), ki so jih to zimo na prezimovanju ujeli na Čadskem jezeru v Kamerunu. Na spomladanskem preletu se togotniki v večjem številu ustavijo tudi v Sloveniji (v *Acrocephalus* št. 41–42 smo lahko prebrali notico o opazovanju tako obarvanega togotnika iz Senegala) in zato vas prosimo, da ste pozorni pri opazovanju le-teh. Podatke o barvi obarvanega perja, datumu, lokaliteti, številu opazovanih primerkov, opazovalcu itd. (ravno tako zbiramo podatke o številu neobarvanih primerkov) pošljite na naslov:

Dare Šere, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 61000 Ljubljana

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061 / 218-862 int. 297

gnezditev

064 / 47-170

prezimovanje

061 / 262-596

ujede

064 / 41-867

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

VSEBINA

CONTENTS

Namesto uvodnika (V. Žgavec)	49	Instead of editorial (V. Žgavec)
Gnezdenje sivogrlega ponirka <i>Podiceps grisegena</i> na Cerkniškem jezeru (T. Jančar)	50	Red-necked Grebe <i>Podiceps grisegena</i> breeding on Lake Cerknica (T. Jančar)
Gnezdenje črnega škarnjeka <i>Milvus migrans</i> pri Lescah (B. Kozinc)	57	Nesting of Blacke Kite <i>Milvus migrans</i> near Lesce (B. Kozinc)
Robidna trstnica <i>Acrocephalus dumetorum</i> – nova vrsta ornitofavne Slovenije (D. Šere)	70	Blyth's Reed Warbler <i>Acrocephalus dumetorum</i> – new to Slovenia (D. Šere)
Pojavljanje jezerskega martinca <i>Tringa stagnatilis</i> v Sloveniji (B. Štumberger)	75	Occurrence of Marsh Sandpiper <i>Tringa stagnatilis</i> in Slovenia (B. Štumberger)
Šesto opazovanje afriške kukavice <i>Clamator glandarius</i> na Hrvatskem (M. Stipčević)	80	Sixth record for Great Spotted Cuckoo <i>Clamator glandarius</i> in Croatia (M. Stipčević)
Iz ornitološke beležnice	83	From the ornitological note-book:
<i>Phalacrocorax carbo, Ixobrychus minutus, Nycticorax nycticorax, Ardea cinerea, Ciconia nigra, Ciconia ciconia, Anas strepera, Aythya marila, Melanitta nigra, Bucephala clangula, Milvus migrans, Circus cyaneus, Aquila chrysaetos, Panduon haliaetus, Porzana porzana, Calidris minuta, Calidris ferruginea, Gelocheilidon nilotica, Caprimulgus europaeus, Glaucidium passerinum, Athene noctua, Strix aluco, Asio otus, Dendrocopos medius, Hirundo daurica, Anthus cervinus, Bombycilla garrulus, Prunella collaris, Cettia cetti, Hippolais polyglotta, Sylvia cantillans, Sylvia melanocephala, Sylvia curruca, Ficedula albicollis, Parus montanus, Tichodroma muraria, Pyrrhocorax graculus, Sturnus roseus, Acanthis cannabina, Carpodacus erythrinus, Emberiza pusilla</i>		
Poročila od koderkoli: Kolpa (A. Bibič, T. Trilar, M. Vogrin)	96	Records from everywhere: Kolpa (A. Bibič, T. Trilar, M. Vogrin)
Vsaki ptici svoje ime (I. Geister)	98	To each bird its own name (I. Geister)
Predlog za zaščito grmovnega ekosistema nad Račjim dvorom (F. Bračko, F. Janžekovič)	104	A proposal how to protect the bushland at Račji dvor (F. Bračko, F. Janžekovič)
Skrivnostna fotografija	107	Mystery photograph
Nove knjige (S. Polak)	107	New books (S. Polak)
Mednarodna konferenca »Gospodarjenje z mediteranskimi mokrišči in njihovimi ptiči za leto 2000 in po njem« (J. Gregori)	108	Managing Mediterranean Wetlands and their Birds for the Year 2000 and Beyond (J. Gregori)
Letna skupščina slovenskih ornitologov (I. Geister)	111	Annual assembly of Slovene ornithologists (I. Geister)

Fotografija na naslovnici: Črni škarnjek *Milvus migrans* (B. Kozinc)